

Aan de orde is de behandeling van:

- het wetsvoorstel Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (VIII) voor het jaar 2016 (34300-VIII).

De voorzitter:

Ik heet iedereen van harte welkom, in het bijzonder de minister en de staatssecretaris, en geef als eerste spreker het woord aan mevrouw Siderius namens de SP-fractie.

De algemene beraadslaging wordt geopend.

Mevrouw Siderius (SP):

Voorzitter. Onderwijs is een prachtvak. We moeten ervoor zorgen dat kinderen goed voorbereid worden op hun toekomst. Dat zou de topprioriteit moeten zijn van elke regering. Helaas ziet de SP dat niet bij de huidige regering. Het onderwijs gaat gebukt onder een afrekencultuur; het gaat steeds minder om kinderen en steeds meer om cijfers en toetsen; leraren worden soms gereduceerd tot stempelmachines en op den duur is dat een funeste ontwikkeling. Nog erger is dat dit vooral geldt voor de kinderen.

Laten we eens kijken naar het paradepaardje van de staatssecretaris, het passend onderwijs. Het heeft zijn glans compleet verloren. Passend onderwijs is knellend onderwijs geworden. Leerlingen met leer- en gedragsproblemen moeten in het gewone onderwijs worden gehouden. Het speciaal onderwijs wordt afgebouwd. Het waren prachtige visioenen: het zogenaamde passend onderwijs zou de onderwijskwaliteit verbeteren, het aantal kinderen dat thuiszit verminderen en leraren de mogelijkheid geven om meer maatwerk te leveren. Vandaag, een jaar na invoering, maken we de balans op. De kritieken zijn niet mals. Zo luidde de Kinderombudsman de noodklok. Hij waarschuwde voor een pgb-crisis 2.0. Scholen ontvluchten moeilijke kinderen; er is geen maatwerk om een passende plek voor leerlingen te vinden; er is geen doorzettingsmacht; scholen laten de onderwijsplek van kinderen afhangen van financiële belangen en er is geen substantiële daling van het aantal thuiszitters.

Tot overmaat van ramp kwamen de schooldirecteuren zelf ook met een rapport. Daaruit blijkt dat de scholen massaal de geroemde zorgplicht van de staatssecretaris ontwijken. Scholen ontmoedigen ouders van kinderen met gedragsproblemen, chronische ziekte of andere beperkingen, zich aan te melden; er wordt voor inschrijving al subtiel doorverwezen naar een andere school. De zorgplicht faalt en leerlingen worden zo van school naar school gesleept, van afwijzing naar afwijzing, van teleurstelling naar teleurstelling. En dat allemaal omdat scholen door de onderwijsinspectie worden afgerekend op de resultaten van leerlingen. Een leerling met autisme of chronische ziekte is dan een risico en het predicaat zwakke school komt sneller in beeld. Het is dan ook niet vreemd dat scholen denken: laat deze beker maar aan mij voorbijgaan.

Ook de docenten en begeleiders staan niet te juichen. 54% van de leraren in het basisonderwijs zegt dat er geen draagvlak is voor passend onderwijs. Het passend onderwijs blijkt een recept voor problemen. Leerkrachten kunnen niet alle leerlingen de aandacht geven die nodig is; het is geen oplossing voor leerlingen met gedragsproblemen; de klassen zijn te groot; er zijn te weinig klassenassistenten en daardoor is er te weinig ondersteuning en begeleiding. De werkdruk van leraren neemt alsmaar toe.

Leerlingen krijgen dus niet het beste onderwijs en dit kabinet faalt, maar staatssecretaris Dekker fietst vrolijk verder als een positivo en wijst de beschuldigende vinger naar de leerkrachten. Eerst kwam de kritiek veel te vroeg, daarna bleek dat het passend onderwijs nog niet tot volle wasdom was gekomen, en vervolgens meldde hij dat leerkrachten koudwatervrees hebben. De beschuldigende vinger wijst nog even verder. Op de manifestatie van thuiszitters haalde de staatssecretaris het in zijn hoofd om tegen ouders te zeggen: u moet uw kind gewoon aanmelden op een school! In tijdschrift Balans Magazine kregen ook de scholen nog even onder uit de zak. Over leerlingen met autisme zei de staatssecretaris: ik denk dat het probleem kennis is, dat scholen niet precies weten wat het vraagt om kinderen met autisme de structuur te bieden die ze nodig hebben. In hetzelfde interview zei de staatssecretaris over duizenden kinderen die thuiszitten: ik zie het probleem niet. De staatssecretaris ziet het probleem niet van kinderen die geen onderwijs krijgen. Vervolgens zei hij: passend onderwijs gaat er juist van uit dat er een passende plek komt. Dit is natuurlijk wel wat naïef. Het is echt niet zo simpel. De SP ziet vooral heel veel wensdenken en ideologische starheid bij de staatssecretaris. Wij willen dan ook dat het hele experiment met het zogenaamde "passend onderwijs" stopt. Er moet geïnvesteerd worden in de opleiding van goede leerkrachten. Ook moeten de klassen kleiner worden. Dat is niet alleen een grote wens van docenten; 86% van de bevolking wil dit, zo blijkt uit een peiling van Maurice de Hond. De SP dient daarom tijdens deze begrotingsbehandeling een wet in om te zorgen voor kleinere klassen in het basisonderwijs. We maken met dit wetsvoorstel direct een einde aan klassen van 30 of meer leerlingen. Op termijn werken we toe naar gemiddeld 23 leerlingen per klas op schoolniveau. Klassenverkleining is door het zogenaamde "passend onderwijs" bittere noodzaak geworden. Dan krijgen alle kinderen de aandacht en ondersteuning die zij nodig hebben en wordt de torenhoge werkdruk van leraren verlaagd. We laten een andere wens van leerkrachten in vervulling gaan door 200 miljoen vrij te spelen voor meer ondersteuning in het basisonderwijs en speciaal onderwijs. Daarover dienen wij ook een amendement in.

Het aantal thuiszitters zou volgens de staatssecretaris dalen. Ook dat is een fata morgana. Ondertussen zijn er meer dan 10.000 kinderen die niet naar school gaan. In het onderwijssysteem zit een groot gat, met name voor leerlingen met gedragsproblemen die juist heel slim zijn. Speciale scholen voor deze leerlingen, met kleine klassen en extra begeleiding, moeten de deuren sluiten of fors inkrimpen. De staatssecretaris zweert bij het mantra: u moet maar naar de samenwerkingsverbanden of de geschillencommissie stappen. Deze leerlingen staan voor minimaal 60 miljoen op de begroting omdat elk kind recht heeft op onderwijs. De SP wil dat dit geld wordt ingezet voor maatwerk aan leerlingen die nu nog thuiszitten. Daarbij kan het gaan om een combinatie van maatregelen; denk aan speciale scholen met veel begeleiding, onderwijs op een andere locatie, aanpassing van onderwijsprogramma's, maar ook aan simpele mogelijkheden als het verdelen van de vakken over twee leerjaren voor kinderen die ziek zijn, het verbeteren van de aansluiting met de jeugdhulpverlening, het versterken van de combinatie van onderwijs en dagbehandeling in de psychiatrie, het kiezen voor een partiële leerplicht en het versterken van de inzet van de leerplichtambtenaar. Ook daarvoor dienen wij een amendement in.

De heer Van Meenen (D66):

Zoals mevrouw Siderius weet, vindt zij D66 volledig aan haar zijde in haar strijd tegen de plofklas, de te grote klas. Ik begrijp dat er een wetsvoorstel komt. Kan zij al een indicatie geven van de kosten? Dan kunnen we daar vast rekening mee houden in de richting van de volgende formatie.

Mevrouw Siderius (SP):

Ja. In de initiatiefwetsvoorstellen wordt op termijn 600 miljoen vrijgemaakt voor kleine klassen. Daarin investeren we elk jaar. De SP-fractie heeft daar in haar tegenbegroting ook al geld voor gereserveerd. Op termijn wordt het 600 miljoen.

De heer Van Meenen (D66):

Is die 600 miljoen voldoende om de gemiddelde klassengrootte in Nederland op 23 te houden?

Mevrouw Siderius (SP):

Ja. Dit gaat specifiek dan even over het basisonderwijs. We hebben in het begin van deze eeuw die commissie gehad die zich bezighield met klassenverkleining. Toen is men ook uitgegaan van 600 miljoen. Wij willen daarmee beginnen. Elk jaar doen wij 100 miljoen extra in de lumpsum. Dat oormerken we, zodat het echt wordt besteed aan klassenverkleining. Op termijn werken we toe naar gemiddeld 23 leerlingen op schoolniveau. Ik nodig D66 van harte uit om zich aan te sluiten bij dit initiatiefwetsvoorstel.

De voorzitter:

Mijnheer Van Meenen, u wilt nog een keer reageren, maar interrupties gaan echt in tweeën. Straks mag u misschien nog een keer interrumpen. We gaan niet drie keer achter elkaar vragen stellen. Mevrouw Ypma?

Mevrouw Ypma (PvdA):

Dan pak ik het nog even over. Ik ben namelijk ontzettend geïnteresseerd in het voorstel van mevrouw Siderius. Ik constateer dat zij van gemiddeld 24 naar gemiddeld 23 leerlingen in een klas wil gaan. Dat is gemiddeld één leerling minder per klas. Ik zie mevrouw Siderius nu nee schudden, dus ik hoor daarop graag nog een toelichting. Verder hoor ik graag meer over de dekking.

Mevrouw Siderius (SP):

Even over dat gemiddelde van 24 leerlingen per docent, want ik neem aan dat mevrouw Ypma het over de leraar-leerlingratio heeft. Met onze initiatiefwet passen wij de definitie van de leraar-leerlingratio aan. In die ratio gaat het nu om al het onderwijspersoneel op het aantal leerlingen. Daar zitten dus niet alleen docenten in die voor de klas staan, maar bijvoorbeeld ook directeurs, klasse-assistenten of interne begeleiders. Wij willen die definitie zo aanpassen dat het gaat om de leraar die echt voor de klas staat en onderwijs geeft. Als een directeur bijvoorbeeld voor de helft van zijn dienstverband directeur is en voor de helft voor de klas staat, telt die voor de helft mee voor de ratio. De ratio is nu 24, maar het aantal kinderen in een klas is veel hoger per docent omdat daar die conciërge et cetera ook in zit. Dat blijkt ook wel. Uit onderzoeken, ook van het ministerie, blijkt dat één op de elf klassen 30

of meer leerlingen bevat. Mevrouw Ypma heeft vast gezien dat de AOb ook allerlei onderzoek daarnaar heeft gedaan. Op grote scholen heeft een op de zes klassen 30 leerlingen of meer. Klassenverkleining is een diepe wens van docenten, ook om de werkdruk te verlagen.

Over de financiering het volgende. De SP is in elk geval bereid om daar de komende periode heel veel geld in te investeren. Wij beginnen daar mee in onze tegenbegroting voor 2016.

Mevrouw Ypma (PvdA):

Hartelijk dank. Het is een ingewikkeld verhaal om uit te leggen dat mevrouw Siderius de definitie aanpast. Ik ken de definitie van 24 en zij gaat dan nu naar 23 leerlingen. Dat zou dan gemiddeld één kind minder per klas zijn. Ik ben benieuwd wat dan onder de definitie van mevrouw Siderius nu de klassengrootte is.

De voorzitter:

Een kort antwoord, mevrouw Siderius.

Mevrouw Siderius (SP):

Wij gaan uit van een definitie waarbij wordt gekeken naar het aantal leerlingen op een docent die daadwerkelijk onderwijs geeft en voor de klas staat. Nu heeft één op de elf klassen in het basisonderwijs 30 leerlingen of meer. Wij willen terug naar gemiddeld 23. Even voor de goede orde: wij investeren daarin met die 600 miljoen. De redenering van mevrouw Ypma dat wij teruggaan van 24 naar gemiddeld 23 klopt dus niet. Dat gemiddelde cijfer van nu is gebaseerd op de definitie die het ministerie nu hanteert, maar wij passen die dus aan.

Ook het speciaal onderwijs ontkomt niet aan de hakbijl van dit kabinet. Op de nominatie voor sluiting staat de school voor speciaal onderwijs de Ambelt in Zwolle, Apeldoorn en de rest van de regio. 2.100 leerlingen moeten naar een andere school en 606 medewerkers zitten in onzekerheid over hun baan. De directeur zegt dat alle kinderen die dat nodig hebben gewoon in het speciaal onderwijs kunnen blijven. Mijn vraag is hoe dat kan als er dertien vestigingen gaan sluiten. Deze leerlingen hebben toch niet voor niets toelaatbaarheidsverklaring of een indicatie voor het speciaal onderwijs gekregen? Dit gaat ongetwijfeld weer nieuwe leerlingen opleveren die thuis komen te zitten. De SP wil dat de Ambelt open blijft. Het is een van de juweeltjes van het onderwijs in de regio. Graag een reactie hierop.

Uit onderzoek onder docenten in het speciaal onderwijs blijkt dat dit onderwijs met de rug tegen de muur staat: te hoge werkdruk, te grote klassen en leerlingen met steeds zwaardere problemen in de klas. Het is een cocktail van problemen, maar de staatssecretaris zegt dat docenten hun werk maar beter moeten doen.

De aangekondigde ontvlechting van het speciaal onderwijs gaat grote problemen opleveren voor de tytylscholen, scholen voor ernstig meervoudig gehandicapte kinderen, door de omvang van deze scholen, die niet diplomagericht zijn. Doordat de omvang klein is, maakt de knip tussen basisonderwijs en voortgezet onderwijs dat scholen onder de leerlingennorm komen en daarmee gewoon bedreigd worden in hun bestaan. Ook verliezen de

scholen aan ruimte om zich te ontwikkelen. De enige logopedist op zo'n school moet immers straks onder twee cao's gaan vallen met heel verschillende rechten en plichten. Waarom niet specifiek deze scholen uitzonderen van de ontvlechting?

De SP vraagt ook aandacht voor de overtekening van de regeling via DUO voor ernstig meervoudig gehandicapte kinderen. In plaats van 1.250 inschrijvingen zijn het er al 2.500. Het lijkt erop dat de staatssecretaris het bedrag per leerling wil halveren. Dat kan toch niet de bedoeling zijn? Graag een reactie hierop.

Elk kind verdient onderwijs. Dat geldt ook voor kinderen die alleen of met hun ouders zijn gevlucht voor oorlog en geweld. Ik complimenteer alle scholen en docenten die alles in het werk stellen om deze leerlingen een veilige plek te geven op school. Scholen luiden echter de noodklok. De Algemene Vereniging Schoolleiders heeft grote zorgen over het onderwijs aan kinderen die gevlucht zijn. Men maakt zich zorgen over de begeleiding bij het verwerken van trauma's. Er is een tekort aan docenten. Er is onvoldoende lesmateriaal dat aansluit bij de beleving van deze kinderen. Niet geheel onbelangrijk is bovendien dat scholen onvoldoende geld hebben om goed onderwijs aan deze leerlingen te bieden. Het is moeilijk om te anticiperen op een plotseling grote instroom in het onderwijs, maar nu scholen het water aan de lippen staat, is het tijd om te handelen. In de brief schrijft de staatssecretaris dat het enkele miljoenen gaat kosten. Om hoeveel geld gaat het precies? Wordt dit geld naar de scholen overgemaakt? Komt dit bovenop de huidige bekostiging van asielzoekerskinderen?

Ik wil nog één ding zeggen over het vmbo, namelijk over de veiligheid van praktijklokalen. Binnenkort bespreken we de profielen in het vmbo. De SP kijkt daar erg naar uit. Mijn fractie wil echter toch nog even een lans breken voor de veiligheid van praktijklokalen. Bij 72% van de overtredingen op scholen was er sprake van onvoldoende afscherming van bewegende delen van machines of van het volledig ontbreken van veiligheidsvoorzieningen. Dat is raar, want het dragen van een veiligheidsbril zou eigenlijk net zo normaal moeten zijn als het omdoen van een autogordel. De SP wil graag dat de regering op dit punt in actie komt. Als de veiligheid niet op orde is en men in gebreke blijft, kan een praktijklokaal worden gesloten. Het is voor de SP noodzaak dat een leerling tijdens de opleiding veilig leert werken. Dat moet op de werkvloer immers ook.

De heer Van Meenen (D66):

Ik kom toch nog even terug op dat wetsvoorstel over het bestrijden van grote klassen. Dat wetsvoorstel kunnen we tegemoetzien. Nog los van de definitie die je hanteert, heb je volgens mij ongeveer 600 miljoen euro nodig om het gemiddeld aantal leerlingen per klas met één leerling te verlagen. Dat laat ik echter even liggen. De spannende vraag bij dit wetsvoorstel is natuurlijk hoe je voorkomt dat er grote klassen, plofklassen ontstaan. Een gemiddelde zegt immers niets. Kan mevrouw Siderius iets zeggen over de manier waarop daarmee wordt omgegaan in het wetsvoorstel?

Mevrouw Siderius (SP):

Ja. In de wet staan in dit verband twee dingen. Er is in de eerste plaats een gemiddelde van 23 leerlingen per docent. In de tweede plaats is er een maximum van 29 leerlingen. Dat maximum is dus de harde grens. Bij een gemiddelde van 23 zou je anders immers kunnen kiezen voor een heel kleine klas en een klas van 35 leerlingen, maar dat zal hopelijk niet gebeuren en dat is natuurlijk niet de bedoeling. Wij willen echt per direct weg van die grote klassen van 30 of meer leerlingen. Het maximum wordt dus gesteld op 29 leerlingen.

De heer Van Meenen (D66):

Het debat over zo'n maximum is heel interessant en wordt natuurlijk al heel lang gevoerd. Gaat dat nou werken of niet? Voor de kijkers thuis, zal ik maar zeggen, stel ik mevrouw Siderius toch nog even de volgende vraag. Stel, een kleine school heeft 100 leerlingen. Normaal gesproken zou men daar dus kunnen kiezen voor vier klassen van 25 leerlingen. Dat mag. Nee, dit is een slecht voorbeeld.

Mevrouw Siderius (SP):

Men zou er ook vijf klassen van twintig leerlingen van kunnen maken.

De heer Van Meenen (D66):

Ik geef een ander voorbeeld, sorry. Een kleine school heeft 62 leerlingen. Die krijgt dus 62 leerlingen bekostigd.

Mevrouw Siderius (SP):

Ja, dan maken we dus drie klassen.

De heer Van Meenen (D66):

Daar maken we drie klassen. Deze heel kleine school moet dan dus een extra docent aannemen. Gaat men de bekostiging dan ook op zulke scholen richten? Of wordt het geld ponsgewijs en volgens de lumpsum verdeeld? Als dat laatste gebeurt, zal zo'n kleine school volgens mij een enorm probleem krijgen bij de bekostiging van die derde klas. Dat is volgens mij het probleem bij zo'n maximum.

Mevrouw Siderius (SP):

Scholen worden in de wet al bekostigd op basis van één op twintig leerlingen. Dat staat gewoon in de wet. Als je een beetje wreed bent, zou je dus kunnen zeggen: u moet het nu maar op de school regelen. Mijn fractie denkt dat dat niet kan omdat het onderwijs de laatste jaren heel veel te maken heeft gehad met stille bezuinigingen. Daardoor heeft men het geld anders moeten inzetten en daardoor zijn ook de klassen groter geworden. Op papier zou het dus moeten kunnen. De heer Van Meenen heeft het over een kleine school met 62 leerlingen. Ik heb toevallig zelf op een kleine basisschool gezeten. Ik zat met groep 6, groep 7 en groep 8 in één lokaal. Dat vroeg nogal wat van de docent. Je kunt dan echter drie klassen van twintig leerlingen maken. Ik snap het probleem niet.

De voorzitter:

Het wetsvoorstel komt nog naar de Kamer. De heer Van Meenen is in zijn interruptie al twee keer aan het woord geweest. Ik geef daarom nu het woord aan de heer Jasper van Dijk van de fractie van de SP.

De heer Jasper van Dijk (SP):

Voorzitter. Gisteren hebben wij een grote stap gezet in de zoektocht naar de verdwenen miljoenen. Dat is het extra geld dat het kabinet in onderwijs heeft geïnvesteerd, maar waarvan niemand weet waar het is gebleven. De staatssecretaris zelf zei: ik heb geen bonnetjes. Tegelijk werden wel 3.000 extra leraren beloofd. Gisteren is een motie van mevrouw Ypma en mij aangenomen waarin staat dat schoolbesturen moeten aangeven hoeveel extra leraren zij het afgelopen jaar hebben aangenomen. Dat is geen bureaucratie. Dat is vragen om broodnodige transparantie, want te vaak horen wij dat onderwijsgeld verkeerd is besteed, bijvoorbeeld aan dure gebouwen of aan managers en bureaucratie. Met deze motie krijgen wij duidelijkheid. Graag hoor ik op welke termijn en op welke manier de regering mijn motie gaat uitvoeren, want u begrijpt dat wij benieuwd zijn naar de uitkomsten. De AOb, de Algemene Onderwijsbond, liet al zien dat het geld aan heel andere zaken wordt besteed. Wij zijn het als Tweede Kamer verplicht om te zorgen voor een zinvolle besteding.

Ik kom op het bestuursmodel in het onderwijs. Sinds enkele jaren hebben wij het zogenaamde raad-van-toezichtmodel. Dat is overgenomen uit het bedrijfsleven. Scholen werden feitelijk beschouwd als bedrijven met een college van bestuur en een raad van toezicht. Een school is echter geen bedrijf. Raden van toezicht grijpen niet in als de kwaliteit verschaalt en onderwijsgeld verkeerd wordt besteed. Het is een old boy network, waarin bestuurders elkaar baantjes toeschuiven. Kijk naar de drama's bij ROC Leiden, Amarantis en Inholland. In al die gevallen veroorzaakten megalomane bestuurders grote problemen en deed de raad van toezicht niets. Ook bij de Universiteit van Amsterdam bleef het stil toen er financiële problemen ontstonden en opleidingen werden opgeheven. Daarom stel ik voor om de raden van toezicht af te schaffen. Hun taken kunnen worden overgeheveld naar de medezeggenschap die wij dan volwaardig instemmingsrecht geven op alle belangrijke besluiten. De medezeggenschapsraad en het schoolbestuur moeten vergelijkbaar worden met de Tweede Kamer en de regering. De regering heeft toch ook geen raad van toezicht? Het is volstrekt onduidelijk waarom dit wel nodig is in het onderwijs. Scholen zijn van docenten en leerlingen en van een dienstbare schoolleiding. Dat mag je terugzien in de manier waarop scholen worden bestuurd. Ik krijg daar graag een reactie op.

Ik kom op de hoge schoolkosten voor mbo-leerlingen. Dat gaat helemaal verkeerd. Sommige leerlingen moeten meer dan €1.000 per jaar betalen voor boeken, materialen en andere zaken. Dat kan dus niet, maar de minister zegt dat scholen dat maar moeten oplossen. Wat is dat voor een lakse houding? Grijp in, want nu komen leerlingen thuis te zitten. Zorg voor een fatsoenlijke tegemoetkoming in de studiekosten.

Mevrouw Ypma (PvdA):

Ik ben nog even benieuwd naar die raden van toezicht. De heer Van Dijk gaat heel snel. Ik had gehoopt daar iets meer toelichting op te krijgen, want het is nogal een ingrijpende maatregel. De Partij van de Arbeid wil ook graag meer inspraak voor studenten en docenten, maar moeten zij nu zelf toezichthouder worden? Stelt de heer Van Dijk dat voor?

De heer Jasper van Dijk (SP):

Zeker. Zij moeten toezichthouder worden, net zo goed als mevrouw Ypma toezichthouder is van de regering. Wij controleren de regering en een school is in wezen vergelijkbaar. De medezeggenschap controleert het bestuur. De grote fout van de afgelopen twintig jaar is dat men is gaan denken: wij maken van die scholen bedrijven met een raad van toezicht en een college van bestuur. Ik hoef u niet uit te leggen dat die raden van toezicht de afgelopen twintig jaar voornamelijk hebben zitten slapen. Kijk naar alle drama's met de scholen die ik net noemde. Er was daar sprake van geldverspilling. Geld ging naar managers en bureaucratie en kwam niet in de klas terecht.

Mevrouw Ypma (PvdA):

Ik vind het een beetje appels met peren vergelijken. Laat ik het even toespitsen op de samenwerkingsverbanden, want juist daar is de governance naar mijn mening op dit moment niet in orde. Bij deze samenwerkingsverbanden is er geen raad van toezicht. Ik zou daar juist voor willen pleiten, omdat schoolbesturen die elkaars concurrent zijn nu ook hun eigen orgaan moeten gaan controleren. De heer Van Dijk en ik delen de opvatting dat het passend onderwijs ontzettend belangrijk is. Is hij het met mij eens dat er bij de samenwerkingsverbanden juist wel een onafhankelijke raad van toezicht zou moeten komen die het belang van de kinderen centraal stelt in plaats van het belang van de schoolbesturen zelf?

De heer Jasper van Dijk (SP):

Het moet niet gekker worden. Ik pleit hier voor afschaffing van de raad van toezicht en de Partij van de Arbeid komt met nieuwe raden van toezicht, nota bene bij de samenwerkingsverbanden! Mevrouw Ypma, we moeten helemaal stoppen met de samenwerkingsverbanden. Het zijn bureaucratische molochs. Passend onderwijs is knellend onderwijs. U zegt dat wij op één lijn zitten, dus dat vind u ook. Samenwerkingsverbanden dragen daar niks aan bij. We moeten daarvan af. Het is een mislukt model. Het komt voort uit de neoliberale jaren negentig onder leiding van Wim Kok. Het is mislukt! Steeds meer landen zien dat in. Ga nou mee met mijn voorstel. Ik reken op uw steun.

De voorzitter:

Gaat u afronden, mijnheer Van Dijk?

De heer Jasper van Dijk (SP):

Ik wil graag een minuutje van mijn tweede termijn gebruiken, want ik heb nog zulke belangrijke punten.

Ik kom te spreken over DAMU: de gerenommeerde jeugdopleidingen voor dans en muziek. Ik weet zeker dat de staatssecretaris die prachtig vindt. Ze hebben een petitie aangeboden voor een reiskostenvergoeding voor hun leerlingen. Het gaat om een paar ton. En wat zei de heer Duisenberg? Dat gaan we regelen. Die zin ken ik. We zijn nu een paar maanden verder, maar er is nog niks geregeld. Ik heb hiervoor een motie gemaakt. Ik reken op steun van de heer Duisenberg.

Gisteren waren hier studenten geneeskunde. Zij zeiden: dat vermaledijde leenstelsel drukt ons zwaar op het hart; wij kunnen niet erbij werken omdat onze studie veel te zwaar is. Het gevolg daarvan is dat er veel minder studenten geneeskunde zijn, veel minder artsen, veel minder chirurgen. Is dat wat de partijen D66, GroenLinks, Partij van de Arbeid en VVD wilden? Het is de teloorgang van de geneeskunde. En nu zitten we met de gebakken peren. Ik maak echter een motie. Ik ben benieuwd of ik op uw steun kan rekenen, mijnheer Van Meenen.

De heer Van Meenen (D66):

Dat zou zomaar kunnen.

De heer Jasper van Dijk (SP):

Kijk!

De heer Van Meenen (D66):

Maar als je gasten die hier een petitie aanbieden citeert, moet je dat wel goed doen. De studenten hadden het helemaal niet over het vermaledijde leenstelsel. Daar had de heer Van Dijk het over. De studenten zeiden: wij hebben helemaal niets tegen een leenstelsel.

De heer Jasper van Dijk (SP):

Dat is niet waar.

De heer Van Meenen (D66):

Dat zeiden ze letterlijk.

De heer Jasper van Dijk (SP):

Nee, nee, nee.

De heer Van Meenen (D66):

Ik ben erbij geweest. Zij zeiden: maar de uitwerking ervan levert voor ons een probleem op. Ik mag hopen dat de motie van de heer Van Dijk daarover gaat, want als er "het vermaledijde leenstelsel" in staat, kan ik in ieder geval zeggen dat ik die niet zal steunen. Dat zou toch heel jammer zijn.

De heer Jasper van Dijk (SP):

Ik begrijp dat de heer Van Meenen geprikkeld is hierover. Hij huilt nu krokodillentranen over het schuldenstelsel waarvan hij zelf hartstochtelijk voorstander is en dat hij heeft ingevoerd, waardoor de geneeskundestudenten nu met een groot probleem zitten en zich niet meer aanmelden. Nu suggereert de heer Van Meenen — hij heeft wel lef — dat hij bereid is om met reparatie te komen. Ook GroenLinks hoorde ik dat gisteren beweren. Beste mensen, ik had daarvoor een amendement ingediend bij de behandeling van het wetsvoorstel. Daarin stelde ik voor om geen geneeskundestudenten in de driejarige masterfase in het leenstelsel te stoppen omdat dit een drama zou worden. Nu is het een drama geworden en staat de heer Van Meenen hier om te zeggen: ja, misschien moeten we er toch wat aan doen. Dat is een beetje laat!

De heer Van Meenen (D66):

Zonder hier debatten over het leenstelsel te gaan voeren, kan ik zeggen dat wellicht een deel van het effect dat minder geneeskundestudenten zich aanmelden wordt veroorzaakt doordat zij te veel luisteren naar de heer Van Dijk, die zegt dat er geen ergere ramp voor Nederland kan zijn. Even los daarvan, ik denk dat het buitengewoon van belang is dat voor deze groep iets gebeurt en dat we elkaar daar moeten proberen te vinden. D66 en de andere partijen hebben volgens mij altijd gezegd dat we heel kritisch willen blijven kijken naar de uitwerking van dit stelsel. Als dit een negatief effect is, dan zullen we dat repareren. Het verschil tussen de SP en D66 is blijkbaar dat D66 iets repareert wanneer het kapot is terwijl de SP het al van tevoren repareert.

De heer Jasper van Dijk (SP):

Juist!

De heer Van Meenen (D66):

Kennelijk heeft zij een glazen bol waarmee zij precies de toekomst kan voorspellen. Dat is buitengewoon knap. De SP zal mij altijd aan haar zijde vinden als dit stelsel ongewenste effecten heeft.

De heer Jasper van Dijk (SP):

De heer Van Meenen zei het uitstekend. D66 repareert iets nadat zij iets kapot heeft gemaakt, namelijk de toegankelijkheid van het hoger onderwijs. De SP zei: dat moet je niet doen want voorkomen is beter dan genezen. De heer Van Meenen is erg laat, echt erg laat. Hij kon allang weten dat dit een probleem zou opleveren. Maar goed, we zullen zien. Tot slot, voorzitter, ik kan het niet laten, verwijs ik naar een artikel in Trouw deze ochtend onder de titel "Bussemaker vreest grotere kloof rijk en arm". U moet dit echt lezen. De minister wil een onderzoek naar de tweedeling in het onderwijs, want er komen te veel privéscholen en te veel

huiswerkbegeleiding. Er is een kloof tussen vmbo en havo en vwo. Er is segregatie tussen kansarm en kansrijk. Het moet volgens de minister gaan om verheffing en daarvoor, zo zegt zij, moeten wij kijken of er faciliteiten kunnen worden gecreëerd voor leerlingen die van huis uit niet allerlei zaken mee krijgen. Minister, wat dacht u van goed onderwijs?

Is dit niet heel goedkoop? In de nadagen van het kabinet nog eventjes pleiten voor een onderzoek naar de tweedeling nadat de minister drie jaar heeft geroepen: "excellentie, differentiatie, leenstelsel, topopleidingen". Dan zegt zij nu dat er een kloof ontstaat. Zij had dat allang kunnen weten en zij is ook zeer laat met dit onderzoek. Ik hoor graag wat de rol van de minister is in dit wanbeleid, want eigenlijk gaat zij dat onderzoeken.

De heer Duisenberg (VVD):

Voorzitter. Om te beginnen dank ik de collega's Ypma, Lucas en Jasper van Dijk hartelijk voor het begrotingsonderzoek dat zij hebben gedaan voor de vaste commissie voor Onderwijs; de commissie heeft daarover een apart wetgevingsoverleg gevoerd.

De Solar Challenge is ook dit jaar weer het lonkend perspectief waarmee ik mijn inbreng begin. Afgelopen week pakte de TU Delft en de TU Twente de eerste en tweede plaats in de challengerklasse. En dit weekend pakte de TU Eindhoven nog eens de eerste plaats in de cruiserklasse. Bij de WorldSkills, de internationale vakwedstrijden voor het mbo in Brazilië, haalden wij negen keer de top 5 en bereikten wij goud op het gebied van visueel merchandising.

Deze inspirerende voorbeelden hebben alles in zich wat ik voor Nederland wens: ambitie, lef, kennis, creativiteit, samenwerking en doorzettingsvermogen. Het is mijn ambitie en die van de VVD dat dit niet alleen voor de happy few is, maar dat iedereen de kans krijgt om zijn talenten te ontdekken en die maximaal te ontplooien. Onderwijs biedt daarvoor de basis, voor iedereen. Onderwijs is de basis voor vrijheid. Onderwijs is de basis voor onze democratie en voor onze welvaart.

Nederland wil een top 5-kenniseconomie zijn. Met de motie-Hamer heeft de Kamer een heldere ambitie geformuleerd. Sinds die motie is veel gedaan en er is veel waarover wij tevreden kunnen zijn. Het gaat goed met Nederland. Wij staan nu op de vijfde plek in het rapport over de concurrentiekracht van het World Economic Forum. Ook wat betreft het inkomen per hoofd van de bevolking staan wij op nummer vijf, dit keer van Europa. Nederland staat zevende in het World Happiness Report. Wij zijn dus ook nog eens een heel gelukkig land.

Het perspectief is ook goed. De economie trekt sneller aan dan verwacht. Wij hebben afgelopen jaren ook niet stil gezeten. In deze regeerperiode hebben wij het voor elkaar gekregen dat het hoger onderwijs een extra financiële impuls krijgt door het studievoorschot. Profielen en vakken zijn herzien om beter aan te sluiten op de arbeidsmarkt. Door de flexibilisering van de onderwijstijd komt er meer ruimte voor innovatie. Dit zijn successen die de VVD viert.

Maar resultaten uit het verleden bieden geen garantie voor de toekomst. Het onderwijs blijft een veld met veel bestaande belangen en gestolde standpunten. Juist dan is het van belang dat partijen niet alleen roepen om meer onderwijsgeld, maar dat zij doelgericht te werk gaan en met concrete ideeën komen. Die ideeën zijn hard nodig, want in deze tijd betekent stilstand achteruitgang.

Laat ik hier kort ingaan op drie invloedrijke trends waarmee Nederland te maken heeft. Allereerst is er een demografische trend. Met het huidige aantal geboorten zijn er in 2015 vier werkenden per 65-plusser en in 2040 nog slechts twee werkenden per 65-plusser. Wij moeten dus meer met minder doen. De tweede trend, de automatisering, is in potentie een oplossing voor de eerste trend. Het onderwijs moet daar dan wel op inspelen. Meer automatisering en het internet leveren ook een wereld op die volledig "connected" is en waar kwaliteit op wereldniveau wordt beoordeeld. Mensen, informatie, kennis, diensten en producten kunnen vrij bewegen over de gehele wereld. De geopolitieke ontwikkelingen zijn de derde trend. Die ontwikkelingen vragen om slimme oplossingen, vanuit het onderwijs en de wetenschap. Zo nemen voedsel- en waterschaarste toe, zijn er verschillende vragen rondom ons toekomstige energieverbruik en noopt de klimaatverandering tot keuzes voor de toekomst. Die trends kun je zien als bedreigingen, maar het zijn tegelijkertijd kansen voor Nederland, als Nederland slimme oplossingen kan aanreiken.

Deze generatie en de komende generaties bepalen met elkaar de toekomst van Nederland. Om de kansen te pakken, zullen wij met z'n allen in Nederland de vaardigheden die nodig zijn voor succes in de eenentwintigste eeuw, moeten ontwikkelen. Wij zullen onze top moeten opzoeken, we zullen ambitie moeten hebben en onszelf slim moeten inzetten.

Ik constateer dat wij nog grote stappen moeten zetten. In internationaal perspectief heeft Nederland bijvoorbeeld op de zogenaamde human capital ranglijst van het World Economic Forum een terugval gemaakt. Twee jaar geleden stond Nederland nog vierde op deze lijst; vandaag de dag bezetten wij de achtste plek. Een verklaring voor de huidige positie op deze lijst is onder andere onze relatief hoge werkloosheid, vooral onder mensen ouder dan 55 jaar. Daarnaast sluiten de vaardigheden die Nederlanders in het onderwijs hebben opgedaan, niet aan op de vraag op de arbeidsmarkt. Voor wat betreft de capaciteit voor innovatie staan wij op de zestiende plek, en voor wat betreft de beschikbaarheid van technici op de 22ste plek. In 2014 zat in de top tien van grote opleidingen in het hbo en universitair onderwijs slechts één bètaopleiding, en die stond op de negende plek. Verder noem ik de ontplooiing van het individueel talent. Slechts 32% van de docenten in het voortgezet onderwijs beheerst de differentiatievaardigheden. Volgens een onderzoek van het LAKS vindt meer dan de helft van de leerlingen op de middelbare school de lessen niet inspirerend. Er is nog een wereld te winnen als wij iedereen maximale kansen willen geven om hun talenten te ontdekken en te ontplooien en hun leven ten volste te leven.

Door het kabinet zijn veel zaken in gang gezet, waaronder het studievoorschot en de modernisering van de onderwijstijd. Ik noemde ze al eerder. Er is een nationaal onderwijsakkoord gesloten. Er zijn kwaliteitsafspraken gemaakt in het mbo en er zijn een wetenschapsvisie en een strategische agenda gepubliceerd. Veel van de voornemens zijn echter nog weinig concreet en wij weten ook niet of ze ver genoeg reiken. Dat zeggen de Onderwijsraad en de SER ook nu weer over de strategische agenda. Er wordt nog veel gesproken over initiatieven die worden aangemoedigd, over experimenten en pilots. Investeringsen worden gedaan, maar zonder vooraf aan te geven wat ermee zal worden bereikt en of ze ver genoeg reiken. Zo krijg je een beleid van pleisters en aspirientjes. Als je niet bepaalt waar je doel ligt en je je acties daarop afstemt, loop je het risico op wat je vaak in voetbalshows laat op de avond door de commentatoren hoort zeggen: veel beweging, maar weinig goals.

Eerder stelde de gehele commissie voor OCW vast dat er 1 miljard per jaar geïnvesteerd zou worden in lerarenkwaliteit, maar vooraf werd niet vastgesteld wat daarmee zou moeten worden bereikt. Wij willen Kamerbreed, met de gehele commissie voor OCW, scherper inzetten op het verband tussen inzet en resultaat, tussen middelen en wat je daarmee bereikt. Wij willen scherper inzetten op outcome. De Kamer heeft uitgesproken dat ze niet op het hoe gaat zitten, maar dat ze wel scherper wil gaan zitten op het wat. Een tweede voorbeeld betreft de 150 miljoen voor 3.000 jonge leraren. Als specifiek hiervoor geld wordt uitgetrokken, vindt de VVD dat we ook hierbij moeten verantwoorden of het gestelde doel wordt bereikt. De uitleg van de staatssecretaris, namelijk dat het komt door de lumpsum en dat het lastig is vast te stellen, is dan wel heel gemakkelijk. Graag een toelichting van de staatssecretaris op hoe die 150 miljoen is ingezet en op hoe hij kan weten of het zijn doel heeft bereikt.

De bekostigingssystematiek kent haar zegeningen, maar ook haar problemen. Hierover zijn al eerder vragen gesteld. Er loopt nu ook een onderzoek naar de adequaatheid van deze methodiek. De voordelen van de lumpsum zijn meer vrijheid en, toentertijd bij de start, een eind aan de eindeloze bureaucratie tussen Den Haag of Zoetermeer en de scholen. Maar de nadelen zien we nu ook: bij de 150 miljoen voor jonge leraren, bij de 1 miljard aan intensiveringen voor lerarenkwaliteit en ook bij het geld voor het reken- en taalonderwijs. Wij vragen ons af waar dat geld is gebleven en wat ermee is bereikt. Daarom wil de VVD dat de bewindspersonen gaan kijken naar alternatieven voor de lumpsum of naar alternatieven bij de lumpsum. Bij vrijheid horen transparantie en verantwoording. Gaarne een reactie van de staatssecretaris. Wil hij gaan kijken naar een alternatief voor of bij de huidige lumpsummethodiek, waardoor er meer verantwoording komt over effectiviteit en de bereikte kwaliteit van het onderwijs?

De heer Jasper van Dijk (SP):

Dit kan nog een mooie dag worden: de VVD pleit voor alternatieven voor de lumpsumfinanciering! Ik zie de heer Bisschop ook al naar de microfoon komen. Met de lumpsumfinanciering krijgen schoolbesturen één budget, waardoor wij moeilijk kunnen nagaan wat zij precies met het geld doen. De VVD wil dat toch eens beter gaan bekijken. Dat lijkt mij een heel goed plan. De SP zegt hierover dat we bijvoorbeeld de docenten eruit zouden kunnen halen; dan weet je in ieder geval zeker dat dat geld naar docenten gaat en niet op die grote berg belandt en mogelijk in bureaucratie terechtkomt. Ik heb gisteren een mooie motie ingediend met de vraag om eens uit te zoeken hoeveel leraren zijn aangenomen met het onderwijsgeld. De VVD stemde daartegen. Ik vond dat wel jammer.

De heer Duisenberg (VVD):

Ik vraag inderdaad om te kijken naar alternatieven voor of bij de lumpsumfinanciering. Het zou best kunnen dat je met meer transparantie en een ander soort verantwoording een beter inzicht krijgt. Ik stemde tegen uw motie, omdat ik dit graag breder wil zien, in de context van de vraag die ik nu stel. Ik ben er ook een beetje bang voor dat de motie juist ertoe aanzet om terug te gaan naar de oude Haagse of Zoetermeerse praktijken van bonnetjes tellen, terwijl wij juist willen focussen op de outcome. Ik wacht daarom graag eerst het antwoord van de staatssecretaris af.

De heer Jasper van Dijk (SP):

Zo wordt het wel een beetje een goedkoop betoog. We hebben allemaal de ergernis dat we niet weten wat er met het onderwijsgeld gebeurt. Ik vind het heel goed dat ook de heer Duisenberg zich daar heel sterk voor maakt. Ik doe echter een poging om het in kaart te laten brengen, met één vraag: hoeveel leraren zijn er met dat geld aangesteld? Dat is helemaal geen grote bureaucratie; dat is maar één vraag. U stemde daartegen. Nu zegt u dat u alternatieven voor de lumpsum wilt. Dat klinkt veelbelovend, maar het blijft wel een beetje vaag. Aan welke alternatieven denkt u concreet?

De heer Duisenberg (VVD):

Nogmaals, volgens de motie die gisteren voorlag, zou je per school een boekhouding moeten bijhouden, zoals dat vroeger gebeurde. Het signaal dat we daarvoor willen gaan, wil ik niet afgeven. Ik wil wel een ander signaal afgeven, wat ik de afgelopen tijd al consequent heb gedaan en waar de hele commissie OCW mij in steunt. Ik wil dat we een goed verband kunnen leggen tussen het geld dat we investeren en het resultaat dat we ervoor terugzien. Zeker als het om intensiveringen gaat, is dat belangrijk. Er zijn meerdere manieren om dat verband vast te stellen. De motie geeft een te smalle oplossing aan. Ik denk dat er meerdere manieren zijn en dat hoor ik graag van de staatssecretaris. Ik ben namelijk even benieuwd en er even gebrand op als de heer Van Dijk om te weten wat die 150 miljoen heeft opgeleverd voor die 3.000 jonge leraren die we daarmee in dienst zouden houden of nieuw in dienst zouden nemen.

De heer Bisschop (SGP):

Collega Duisenberg pleit voor geldstromen naast of in plaats van de lumpsum.

De heer Duisenberg (VVD):

Nee, dat doe ik niet.

De heer Bisschop (SGP):

Als er middelen beschikbaar moeten komen, worden ze geoormerkt en moeten ze ergens aan besteed worden. We letten op de outcome. Hoe groot is het percentage van het bedrag dat een school mag besteden aan het bekostigen van de extra overhead die hiervoor nodig is, zoals extra administratieve lasten en de extra verantwoordingsdruk die daardoor ontstaat?

De voorzitter:

Misschien moet u eerst uitleggen wat u precies bedoelt, mijnheer Duisenberg.

De heer Duisenberg (VVD):

Dank u wel, voorzitter, voor deze uitnodiging. Ik pleit er niet voor om aparte percentages in de lumpsum op te nemen, zeker niet vooraf. Ik pleit ervoor dat onderwijsgeld naar onderwijs gaat. Ik wil dat er een duidelijk verband ontstaat tussen het geld dat we investeren en de kwaliteit die eruit komt. Ik heb het voorbeeld gegeven van die 1,2 miljard die jaarlijks wordt besteed aan verbetering van de kwaliteit van het onderwijs en de kwaliteit van leraren. Daarvan is het niet duidelijk wat het resultaat is. Het percentage overhead is niet zo interessant. Het gaat mij om de onderwijskwaliteit. Onderwijsgeld moet uiteindelijk gewoon leiden tot onderwijskwaliteit. Een vraag over overhead zou ik van nature beantwoorden met "zo min mogelijk", maar ik weet niet of je daarvoor normen moet vastleggen. Daar ben ik niet voor. Ik wil juist kijken naar de outcome cijfers.

De heer Bisschop (SGP):

In abstracto zijn wij het daar allemaal over eens. De vraag is alleen op welk niveau we dat moeten doen. Als je de prestaties van Nederland volgens de OESO-onderzoeken en PISA-onderzoeken afzet tegen de investering in het onderwijs, is dat dan het niveau waarop de heer Duisenberg tevreden is met de verantwoording, of moet het op het niveau van de jaarrekening van de school? De vraag is hoe groot de extra verantwoordingsdruk die op scholen komt te liggen, wordt en in hoeverre de kosten van de overhead toenemen. Hoe groot mag die verantwoordingsdruk worden, volgens de heer Duisenberg?

De heer Duisenberg (VVD):

Ik snap de vraag, want dat is een zorg die men zou kunnen hebben. Maar ik haak graag aan bij het rapport dat de Algemene Rekenkamer voor de Kamercommissie heeft opgesteld. Wij hebben gevraagd om een monitor te bedenken waarmee de onderwijskwaliteit goed in beeld gebracht kan worden en waarmee een goede koppeling kan worden gemaakt met het geld dat we investeren. In het rapport staat ook dat de Rekenkamer met succes heeft geprobeerd om zo veel mogelijk gebruik te maken van zaken die al lang worden vastgelegd. Die informatie wordt nu nog niet gebruikt. Ik denk dat het uitgangspunt moet zijn dat de administratieve lasten niet omhoog moeten gaan, maar dat er gebruik gemaakt wordt van wat er al is.

De heer Grashoff (GroenLinks):

Hierop voortbordurend vraag ik mij af of de heer Duisenberg niet de verkeerde terminologie gebruikt als hij zegt dat hij alternatieven voor de lumpsumfinanciering wil. Volgens mij bedoelt hij dat hij vormen van effectieve en niet al te bureaucratische monitoring wil. Als dat zo is, kan ik me daar aardig in vinden. Als we van de lumpsumfinanciering afstappen, halen we, lijkt mij, echter weer die heel bureaucratische draak uit het verleden tevoorschijn.

De heer Duisenberg (VVD):

De financiering van vroeger was inderdaad een bureaucratische draak. Dat ben ik volledig met u eens. De tussenstap die we hebben gezet, heeft het nadeel dat we geld investeren maar niet het resultaat ervan zien. Ik wil kijken naar de outcomekant, de effectiviteitskant. Mijn terminologie kan verkeerd geïnterpreteerd worden. Dat ben ik met u eens.

De heer Rog (CDA):

De heer Duisenberg houdt een vurig pleidooi om de lumpsumfinanciering te wijzigen of misschien zelfs geheel te vervangen door een nieuw systeem. We hebben slechte ervaringen. 500 miljoen euro uit het herfstakkoord is zonder enige ambitie overgemaakt naar de schoolbesturen en we weten niet waar het geld gebleven is. Kan de heer Duisenberg zich voorstellen dat een andere vorm ook kan inhouden dat we paal en perk stellen aan bepaalde uitgaven? Ik denk bijvoorbeeld aan de enorme extra last aan bovenwettelijke uitkeringen in de afgelopen jaren of aan vastgoedinvesteringen. Kan hij daar wat over zeggen?

De heer Duisenberg (VVD):

Het punt dat de heer Rog maakt over de bovenwettelijke uitkeringen, spreekt mij aan. Ik denk aan het Vervangingsfonds en het Participatiefonds. We hebben echter ook gezegd dat we cao's overlaten aan werkgevers en werknemers. Deze zaken liggen vaak in de sector. Vanuit het diepst van mijn hart begrijp ik het pleidooi van de heer Rog, maar dan moet hij zeggen welke mogelijkheden er in Den Haag zijn om het voor het veld makkelijker te maken om dit soort kosten binnen de perken te houden. Dat zou onze rol moeten zijn.

De heer Rog (CDA):

Ik ben het zeer eens met de rol die de heer Duisenberg aan de politiek geeft. Wij moeten hier aangeven welke ambities wij hebben voor het belastinggeld dat wij bestemmen voor onderwijs. Is de heer Duisenberg bereid om hierin beperkingen op te leggen? Dan denk ik bijvoorbeeld aan vastgoeduitgaven of de bovenwettelijke uitkeringen.

De heer Duisenberg (VVD):

Ik heb al eerder gezegd dat wij in Den Haag normen moeten stellen voor specifieke uitgavenposten. Wij moeten zeggen wat de uitkomsten moeten zijn en dat wij goed onderwijs willen. Als je normen stelt voor één categorie, kun je ook normen stellen voor andere categorieën. Dat is volgens mij niet aan Den Haag. Wij willen scholen en schoolbesturen juist de vrijheid geven om een en ander naar eigen goeddunken in te zetten.

De heer Slob (ChristenUnie):

Ik heb goed geluisterd naar de heer Duisenberg. Ik probeer het punt dat hij precies wil maken te pakken te krijgen. Hij maakt een discussie los over de lumpsum. Voor welk probleem is hij een oplossing aan het bedenken? Is hij niet juist bezig om er een probleem aan toe te voegen? Kan hij mij heel kort uitleggen waarom hij dit op deze wijze doet?

De heer Duisenberg (VVD):

Ik heb net een drietal voorbeelden gegeven. Als we even gaan spitten, vinden we er nog veel meer. Met deze drie voorbeelden wil ik aangeven dat de lumpsummethodiek alleen laat zien dat we in Den Haag het geld uitgeven. Er wordt bijvoorbeeld 1 miljard per jaar extra uitgegeven aan de verbetering van de kwaliteit van leraren. Dat staat letterlijk zo in de begroting. Vervolgens is het echter helemaal niet duidelijk wat we ermee willen bereiken. Het is ook helemaal niet duidelijk of er überhaupt iets mee wordt bereikt. Dat heeft de Rekenkamer in 2013 overigens ook geconstateerd naar aanleiding van de vorige grote intensivering die nog door minister Plasterk is geïntroduceerd, namelijk het miljard voor lerarsalarissen in de functiemix. Ook toen is er geconstateerd dat het geld is uitgegeven maar de onderwijskwaliteit niet zichtbaar is toegenomen. Sterker nog, de Kamer, zo zei de Rekenkamer, en ook de minister hebben er destijds überhaupt helemaal niet bij stilgestaan dat de kwaliteit van het onderwijs beter moest. Daar lopen we ook tegenaan bij deze onderwijsinvesteringen. Dat zie je nu met de 150

miljoen voor 3.000 jonge leraren. We zeggen dat we er iets aan willen doen. Vervolgens blijkt dat het geld is uitgegeven en dat we niet weten wat het effect is. Dat blijkt ook bij het geld dat wordt gereserveerd voor taal- en rekenonderwijs. Daarbij is ook de grote vraag waar dat is gebleven. Dat zijn gewoon een aantal voorbeelden.

Ik wil de vrijheid die hoort bij lumpsumfinanciering behouden. Ik wil echter wel duidelijk inzichtelijk laten maken wat de uitkomsten zijn, met het oog op de specifieke keuzes die we maken en de uitdaging die wij hebben, namelijk zorgen voor ambitieuzer, beter onderwijs. Dat wil ik toevoegen. Die vrijheid heb je niet, zonder dat daar transparantie en verantwoordelijkheid bij horen.

De heer Slob (ChristenUnie):

Ik vind dit een heldere uiteenzetting. Is het dan niet beter om ook eens heel gericht in die scholen te gaan kijken — ik zeg het misschien een beetje plat — om te zien welke gaten er misschien zijn gedicht met geld dat beschikbaar kwam? Er was natuurlijk ook heel veel achterstallig onderhoud. Te denken valt aan wat er met de materiële bekostiging is gebeurd. Denk bijvoorbeeld ook aan wat je nu met het participatiefonds ziet gebeuren. Ik denk dat een deel van het geld daarin terecht is gekomen om in ieder geval nog de leraren vast te houden die je hebt. Het is wel leuk als er geld voor nieuwe leraren komt, maar als er ondertussen leraren onder je handen verdwijnen, dan kun je misschien beter zorgen dat je die eerst nog even vasthoudt. Dat hebben ze volgens mij ook geprobeerd in de afgelopen periode.

Ik denk dat de discussie die de heer Duisenberg aanroert terecht is, maar we moeten ook recht doen aan de scholen. Ik zou hem daarom willen meegeven om gewoon eens te kijken welk achterstallig onderhoud er is, en vervolgens de financiële vloer onder de scholen wat steviger te maken in plaats van ze bang te maken dat opeens weer alles op zijn kop wordt gezet. De heer Duisenberg weet immers ook hoe ernstig dat kan uitwerken.

De heer Duisenberg (VVD):

Ik begrijp het betoog van de heer Slob. De Kamer is met het oog hierop de afgelopen paar jaar bezig geweest om een beter inzicht te krijgen in de andere kant van de Haagse werkelijkheid. We hebben inderdaad ook al eerder geconstateerd dat wij in Den Haag wel kunnen denken dat de bekostiging en de bekostigingssystematiek voldoen, maar dat de werkelijkheid op scholen heel anders gepercipieerd wordt. De Kamer heeft daarom aan de Rekenkamer gevraagd om daar onderzoek naar te doen. Daar is een meer genuanceerd beeld uitgekomen. Ik begrijp het pleidooi van de heer Slob.

De voorzitter:

Mijnheer Van Meenen, wij zijn nu nog geen uur bezig en dit is al uw vierde interruptie. Ik heb bewust het aantal interrupties niet aan een maximum willen binden, maar het is ook niet de bedoeling dat er eindeloos wordt geïnterrupteerd. Ik geef u dus het woord, maar ik doe ook een beroep op u om hier zuinig mee om te gaan, want anders komen we in tijdnood.

De heer Van Meenen (D66):

Ik begrijp uw rol. Ik hoop dat u de mijne ook begrijpt, want soms zijn er momenten dat je niet op je stoel kunt blijven zitten.

De voorzitter:

Ik zie u bijna standaard achter de interruptiemicrofoon staan.

De heer Van Meenen (D66):

Ik sta hier graag, dat klopt.

De voorzitter:

Dat zie ik. Ga uw gang.

De heer Van Meenen (D66):

Ik houd het kort. De functiemix was ook niet bedoeld om de kwaliteit van het onderwijs te verbeteren, maar was echt alleen maar bedoeld om de salarissen van de docenten te verbeteren. Met andere woorden: het voor de klas staan moest beter beloond worden. In die zin had je die verwachting niet kunnen hebben. Voor het overige ben ik het geheel met de heer Duisenberg eens dat er een scherpere relatie moet komen tussen het geld dat naar de scholen gaat en datgene wat het opbrengt, geformuleerd in termen van outcome, zoals we dat al eerder hebben besproken.

Mijn vraag sluit aan op die van de heer Slob. De heer Duisenberg vraagt het kabinet om te onderzoeken of er ook alternatieven zijn, en wat er allemaal mogelijk is om een en ander scherper te krijgen. Mijn vraag is of hij bereid is om in dat onderzoek ook de ontwikkeling van de lasten aan de kant van de scholen mee te nemen, een aspect waar ook de heer Slob op wees. Dat is precies wat we volgens mij vanochtend ook zagen in de reactie van de PO-Raad. Die stelde dat er niet alleen geld bijgekomen is maar dat er ook geld is afgegaan.

De heer Duisenberg (VVD):

Als wij dat onderzoek vragen, ontkomt de staatssecretaris er niet aan om daarop in te gaan. Overigens zijn er al verschillende onderzoeken naar geweest die we hier ook allemaal langs hebben zien komen, maar dit is wel degelijk iets wat je erbij moet betrekken. De rapportage van de heer Jasper van Dijk, mevrouw Lucas en mevrouw Ypma geeft al aan dat we in algemene zin meer geld aan onderwijs uitgeven. Echter, ook specifiek in het primair onderwijs en het voortgezet onderwijs is de bekostiging gestegen dan wel gelijk gebleven terwijl het

leerlingenaantal is gedaald. Uit de resultaten van scholen blijkt dat er meer ruimte lijkt te gaan ontstaan op de scholen.

De VVD wil ambitie en wil dat we helder zijn over wat we willen bereiken en wat we daarvoor moeten doen. De strategie is simpel. We zitten vandaag in A, we willen naar B en de strategie is de weg van A naar B. Wat zou dan mijn B zijn? Laat ik een aanzet doen, laten we ambitieus zijn. In de komende vijftien jaar gaat Nederland vijf Nobelprijzen winnen op het gebied van onderzoek naar grote maatschappelijke uitdagingen. Natuurlijk gaat het niet specifiek en alleen om dat doel van die Nobelprijzen. Het gaat erom wat erachter zit, wat het doet. Om dat te bereiken is onderwijs van wereldniveau nodig, onderwijs dat niet jongeren in hokjes, zoals kansrijk of kansarm, plaatst, maar in elk individu talent ziet, onderwijs dat vaardigheden aanleert die nodig zijn in de 21ste eeuw en onderwijs dat maximaal kansen geeft voor iedereen in de samenleving en dat werk maakt van werk. Concreet kom ik op drie doelen. De productiviteit moet omhoog. In Nederland moet de kwaliteit van het onderwijs, het onderzoek en de innovatie aan de top van de wereld staan. We moeten iedereen de kans geven zijn talenten maximaal te ontplooiën. Wat is dan mijn strategie van A naar B? Hier komt mijn human capital agenda, in normaal Nederlands: een agenda waarmee elke Nederlander het beste uit zichzelf kan halen. Dit is mijn agenda, de VVD-agenda, maar ik wil het samen doen. Mijnheer Rog, ik kijk ook u aan. Dus, beste collega's, voeg iets toe waar u wilt. Deze human capital agenda gaat langs drie lijnen. Ten eerste moet het curriculum aansluiten op de vraag van morgen. Ten tweede staat het talent van iedere leerling of student centraal. Ten derde gaat het om onderwijs dat werk maakt van werk. Alle voorstellen — het is een lange lijst — komen straks online. Ik geef nu slechts een selectie weer van een paar punten waarover ik vragen heb aan de staatssecretaris en minister.

Mijn eerste punt is dat het curriculum van vandaag moet aansluiten op de vraag van morgen. Als je nu aan je onderwijscarrière begint, kom je pas over vijftien à twintig jaar van school af. De verwachting is dat tegen die tijd de robot het routinematige werk volledig van ons heeft overgenomen en dat kennis zit opgeslagen in onze telefoon of misschien zelfs wel in een wearable op ons hoofd. Wat leer je kinderen om hen voor te bereiden op een wereld die wij ons nog nauwelijks kunnen voorstellen? Logisch nadenken, rekenen, jezelf goed verstaanbaar maken, taal en digi-taal blijven de basis. In een wereld die exponentieel verandert en waarin alle zaken op meerdere manieren met elkaar verweven zijn, zullen zelfredzaamheid, innovativiteit, vindingrijkheid en samenwerken echter steeds belangrijker worden om jezelf aan het werk te houden. Daarom — ik selecteer wat punten — wil de VVD dat alle scholen werk maken van hun verbetercultuur. Hun aanpak moet aansluiten bij initiatieven zoals die van de Stichting leerKRACHT. Wil de staatssecretaris met de PO-Raad en de VO-raad in gesprek gaan over de wijze waarop zij de aanpak à la leerKRACHT met alle scholen kunnen adopteren? De MBO Raad doet dit al. Graag krijg ik een reactie en hoor ik wat het plan is.

We frissen de inhoud van ons basisonderwijs en middelbaar onderwijs helemaal op. De adviezen van de commissie onderwijs2032 worden nadrukkelijk meegenomen. Naast meer focus op ICT en techniek willen we vooral extra aandacht voor en focus op het verzinnen van creatieve oplossingen, het leren samenwerken en ondernemen en empathie of bildung, hoe je het ook wilt noemen.

De heer Jasper van Dijk (SP):

Ik begin met de vijf Nobelprijzen. Gaat de heer Duisenberg daarover nog een motie indienen? Ik vind het heel knap dat de VVD dit al kan vastleggen in een soort tienjarenplan. Ik zal verder geen associaties maken.

Ik heb een vraag over dat eliteplan van de heer Duisenberg, de human capital agenda. Daarmee gaan we terug naar het eliteonderwijs uit de negentiende eeuw: als je het kunt betalen, mag je naar binnen; als je geen geld hebt, moet je wegwezen. Vervolgens zei de heer Duisenberg: mijnheer Rog, zullen we dat samen gaan doen? Waar is de PvdA in dit verhaal? De VVD zit toch in een coalitie met de PvdA?

De heer Duisenberg (VVD):

Dit zijn heel veel vragen. Mijnheer Rog zat mij vragend, bijna smekend aan te kijken om mij te laten weten dat hij mee wil doen, dus ik zei: dat is goed. Maar ook u, mijnheer Van Dijk, en mevrouw Jadnanansing en mevrouw Ypma van de PvdA mogen meedoen. Dit willen wij graag met elkaar doen. Wij geven hier een aanzet. Ik vraag u allen om hier zaken aan toe te voegen.

Ik begrijp dat de SP de Nobelprijzen heel graag centraal zou willen inplannen, maar ik zeg juist dat het niet gaat om die specifieke doelen, maar om alles wat erachter zit. Daarvoor hebben we ambitieus onderwijs van wereldniveau nodig, dat ieder talent de ruimte geeft. Het gaat dus niet om de elite, maar om ieder talent.

De heer Jasper van Dijk (SP):

Het gaat om ieder talent. Dat is natuurlijk een fantastisch verhaal, echt 100% VVD. Het probleem is dat de heer Duisenberg volgens mij groepen gaat laten vallen. Het begint met selectie aan de poort, zie ik in Het Financieele Dagblad. We moeten meer ander onderwijs hebben. Dat zijn die topklasjes met hoger collegegeld; dat is waar de VVD voor staat. Hoogleraren moeten ook meer kunnen verdienen dan een minister. Neemt de heer Duisenberg hiermee afscheid van de Wet normering topinkomens, die door zijn eigen coalitie is aangenomen? Gaat hij daar ook een voorstel voor doen? Zegt de VVD "laat hoogleraren maar drie, vier, vijf ton verdienen"?

De heer Duisenberg (VVD):

De heer Van Dijk haalt een aantal zaken aan die inderdaad in het plan staan. Ik kan nu niet op alle onderwerpen ingaan. Ik doe dat graag een keer in een ander debat, want ik zou daar met heel veel plezier een hele dag met de heer Van Dijk over willen debatteren, vooral om te kijken waar we elkaar kunnen vinden. Ik zal de vraag over het honoursonderwijs beantwoorden met een voorbeeld. Ik heb een aantal leerlingen gesproken die daaraan meededen. Het mooie was dat het honoursonderwijs, dat extra onderwijs, niet specifiek bedoeld was voor leerlingen die achten haalden, maar dat alle leerlingen daarvoor uitgenodigd werden. Ik heb de brief ook gezien. De enige voorwaarde was dat je cijfers als gevolg daarvan niet omlaag zouden gaan en dat je je ervoor wilde inzetten. De school zei: het is wel minimaal twee uur per week en wij gaan je vanuit de school begeleiden.

Wat ik er ook geweldig aan vond, is dat men vanuit de school niet zei "we bieden dit of dat aan", maar dat men zei "ieder kind heeft een talent en mag zelf bepalen op welk gebied het zich extra wil inzetten". "Dat kan zijn het bouwen van een app, het schrijven van je eigen muziek of het maken van een kunstwerk; wij gaan je helpen om dat bereiken. De enige voorwaarde is dat je cijfers niet omlaag gaan."

De heer Jasper van Dijk (SP):

En pingping!

De heer Duisenberg (VVD):

En geen pingping, mijnheer Van Dijk.

De voorzitter:

De interrupties moeten kort zijn, maar de antwoorden ook.

De heer Jasper van Dijk (SP):

Volgens mij wil de VVD gewoon een hoger collegegeld voor die topklasjes. Dat zou de heer Duisenberg er eerlijk bij moeten zeggen. Dan krijg je dus een tweedeling waar de minister vandaag tegen in opstand komt. Het is wat laat, maar ze pikt het niet meer. De heer Duisenberg heeft ongetwijfeld ook het artikel in Trouw gelezen. De minister vreest een grotere kloof tussen rijk en arm en het moet gaan om verheffing in het onderwijs. We moeten echt de kloof tussen lager en hoger opgeleiden, tussen kansarm en kansrijk bestrijden. We moeten bekijken wat we kunnen stellen tegenover al die privéscholen en al die huiswerkbegeleiding van rijke kinderen. Staat de VVD daar vierkant achter, of niet?

De heer Duisenberg (VVD):

Ik zal kort antwoorden. Tweedeling of eendeling, ik geloof daar helemaal niet in. Ik geloof gewoon in ieder talent.

De voorzitter:

Gaat u verder.

De heer Duisenberg (VVD):

Het precieze curriculum van het onderwijs moet nadrukkelijker worden vastgesteld door docenten zelf, en daar wat dat relevant is, ook samen met andere stakeholders. Wil de staatssecretaris in zijn reactie op onderwijs²⁰³² deze suggestie waarbij docenten samen met andere interne en externe stakeholders het curriculum periodiek herzien en opnieuw vaststellen, meenemen?

In ons plan krijgt het maakonderwijs — ook wel maker education — een plek op alle scholen in Nederland. Daarnaast blijft het stimuleren van de keuze voor techniek gehandhaafd. Ik wil graag een compliment geven aan de pioniers op dit gebied: de leraren van De Populier hier in Den Haag, met hun aanstekelijke enthousiasme en ongebreidelde ambitie.

Een volgend voorstel is de mogelijkheid om in het middelbaar onderwijs minder vakken te volgen als daar meer verdieping tegenover staat in een ander vak. Kan de staatssecretaris in de reactie op onderwijs2032 ingaan op deze suggesties die wij samen met de PvdA ook eerder hebben gedaan in het kader van Samen Leren? Dus minder vakken, meer verdieping en meer thematisch onderwijs en daarnaast het opheffen of minder stringent hanteren van profielen teneinde maximaal bij ieders talent te kunnen aansluiten.

Ik kom bij het tweede punt: "jouw talent centraal". In het onderwijs moeten we weg van de middelmaat en naar de ontplooiing van de talenten van alle kinderen. Daarvoor hebben we hoogwaardig onderwijs nodig, onderwijs dat uitdaagt met docenten die talent op alle niveaus herkennen en stimuleren. Daarom wil ik de volgende punten noemen. Ieder kind heeft zijn of haar eigen talenten. Om die inzichtelijk te maken, krijgt elke leerling vanaf de basisschoolperiode een digitaal persoonlijk ontwikkelingsportfolio. Naast de behaalde schoolresultaten en opgedane vaardigheden geeft het ook ruimte voor je eigen, andere extracurriculaire activiteiten en talenten. Dit is wat ook al is voorgesteld door de VO-raad, die ik daarvoor dus alle krediet geef. Mijn vraag aan de staatssecretaris is: wat zijn nu de plannen voor dat persoonlijke e-portfolio, wat is de status ervan en hoe staat het er nu mee?

Leerlingen krijgen de ruimte om vakken op een ander niveau te volgen. Dit wordt expliciet gemaakt op hun diploma. Mevrouw Ypma heeft daarover ook gisteren al uitgebreid gesproken in de media. Leerlingen volgen hun basisvakken wel op één en hetzelfde niveau. Op dit niveau halen de leerlingen hun diploma, maar vervolgonderwijs moeten vervolgens dan wel expliciet maken aan welke eisen leerlingen moeten voldoen om bij hen te komen studeren. Mijn vraag aan de staatssecretaris — ik denk dat mevrouw Ypma daar nog wel uitgebreider op zal ingaan — is of het op het diploma kan worden opgenomen als je een vak op een ander niveau volgt en wat de verdere plannen op dit gebied zijn.

Selectie aan de poort wordt mogelijk in het gehele vervolgonderwijs, mbo, hbo en universiteit.

Massive open online courses worden gestimuleerd, bijvoorbeeld door de modules te accrediteren en zo te laten meetellen in het reguliere curriculum. Mijn vraag aan de minister is wat ervoor nodig is om, dan wel welke belemmeringen er zijn om massive open online courses te laten meetellen in het standaard curriculum.

De heer Van Meenen (D66):

Het was maar één zinnetje: "Selectie aan de poort wordt mogelijk". Alsof het maar even een vanzelfsprekendheid is dat we dat gaan doen. Ik begrijp het eerlijk gezegd niet. De heer Duisenberg houdt net een pleidooi voor maatwerkdiploma's, voor vakken op verschillende niveaus vermelden op het diploma zodat het heel duidelijk is welke vervolgonderwijs je het best kunt gaan volgen. Hoe verhoudt zich dat nu tot het plan van de VVD voor selectie aan de poort? Wat is er dan nog te selecteren?

De heer Duisenberg (VVD):

Het gaat er juist om het maximale uit ieders talent te halen, het gaat om de juiste student op de juiste plek. Selectie aan de poort is daar bij uitstek het middel voor.

De heer Van Meenen (D66):

Maar dan heeft die student dus blijkbaar een minder goed beeld van wat de beste vervolgopleiding is, minder goed dan de opleiding. Die kan dat zo even in een dagje of in een uurtje bekijken; dat kan die potentiële student niet zelf doen volgens de heer Duisenberg.

De heer Duisenberg (VVD):

Nee, het werkt van twee kanten. Ten eerste — daar hebben wij ook aan gewerkt — moet de voorlichting voor aanstaande studenten steeds beter. Daar zeg ik later ook nog iets over. Het vak loopbaanoriëntatie op school moet gewoon beter. Dat is nu nog veel te veel afhankelijk van de individuele invulling van scholen zelf en van de inzet die zij daaraan willen geven. Dus die voorlichting moet beter. Anderzijds, bij een studie kan ook worden bekeken, zoals wij ook nu doen met matchingactiviteiten, hoe je past in die opleiding. Als je het niveau van een bepaalde opleiding precies wilt insteken op een bepaalde groep, dan moet je ook daarop kunnen selecteren, zoals nu ook al gebeurt, bijvoorbeeld bij de kunstenopleiding.

Mevrouw Jadnanansing (PvdA):

De heer Duisenberg kent toch de motie-Klaver/Mohandis? Die motie is hier aangenomen. Daarin staat klip-en-klaar dat wij niet akkoord gaan met het stellen van extra toelatingseisen, uitgezonderd de pabo en lerarenopleidingen, om zo het onderwijs juist toegankelijk te houden. We hebben dat hier met zijn allen besloten. Hoe verhoudt dat zich tot zijn pleidooi nu?

De heer Duisenberg (VVD):

Het zou best kunnen dat die motie een meerderheid heeft gekregen. Het lijkt mij onwaarschijnlijk dat de VVD voor die motie heeft gestemd, want het punt van selectie aan de poort is niet iets wat ik hier vandaag verzin. Dat zegt de VVD al sinds jaar en dag. Ik wil niet zeggen: al voordat ik geboren werd, want dat is inmiddels ook al een tijdje geleden, maar dat is een oud standpunt van ons. Dat zeggen wij altijd al, om te zorgen dat de juiste student op de juiste plek kan komen en ook dat er meer ambitie kan komen in het onderwijs.

Mevrouw Jadnanansing (PvdA):

Ik wil hier klip-en-klaar zeggen dat wij daar wel voor hebben gestemd, omdat de Partij van de Arbeid vindt dat elk kind een eerlijke kans verdient. Wij geloven niet dat de selectie die de heer Duisenberg propageert daar een bijdrage aan zou leveren.

De heer Duisenberg (VVD):

Dat moet ik respecteren van mijn coalitiepartner, maar ik wil u wel in herinnering brengen dat zo'n tien jaar geleden in de motie-Tichelaar van de Partij van de Arbeid is opgeroepen tot selectie aan de poort. Dus heeft de Partij van de Arbeid blijkbaar haar standpunt veranderd.

De heer Rog (CDA):

Ik hoor de heer Duisenberg een pleidooi houden om meer selectie aan de poort toe te staan. Ik kan mij er wat bij voorstellen dat die selectie er dan op gericht moet zijn om de beste mensen tot zo'n studie toe te laten, zodat zij uiteindelijk zeer goed beslagen ten ijs komen wanneer zij op de arbeidsmarkt komen. Nu is mijn vraag aan de heer Duisenberg hoe zich selectie aan de poort verhoudt tot het feit dat de VVD vanochtend in de media meldt dat eigenlijk iedereen ook wel zonder bevoegdheid les kan gaan geven. Kan hij dat eens uitleggen?

De heer Duisenberg (VVD):

Om te beginnen is selectie aan de poort niet een kwestie van beter of slechter, maar van wat beter past. Ik noem een voorbeeld. In het artikel in Trouw dat is genoemd, waarin de minister is geïnterviewd, werd een opleiding Bestuurskunde aangehaald. Die specifieke opleiding ken ik goed. In die opleiding wordt niet gekeken naar de hoogte van de cijfers, maar naar de motivatie van studenten en naar wie daar het meest op zijn plek is. Dat vind ik een goede manier van selectie aan de poort.

Dan de vraag van de heer Rog over de leraren. Ik zeg niet zomaar dat je als onbevoegde voor de klas mag gaan staan. Hoe ik daarover denk, is bekend. Wat ik wel vind, is dat het model van onze lerarenopleidingen nog uit een andere tijd stamt. Ik zie meer in een model waarin je vanaf de werkplek, vanuit de klas opleidt.

De heer Rog (CDA):

Het is de VVD duidelijk ontgaan wat er in de afgelopen periode op lerarenopleidingen aan veranderingen en verbeteringen heeft plaatsgevonden. Mijn vraag aan de heer Duisenberg is de volgende. Als wij de beste mensen voor de klas willen hebben, is het dan niet hartstikke noodzakelijk dat we goed opgeleide leraren hebben, die het leraarschap dus ook bijgebracht hebben gekregen, en dan niet alleen de vakinhoud, maar ook de pedagogisch didactische kant? Is de heer Duisenberg op de hoogte van het feit dat er nu al diverse mogelijkheden zijn om in een universitaire studie zelfs al in een halfjaar tijd een minor te behalen? Hoe komt hij er dan bij om die termijn nog verder te bekorten?

De heer Duisenberg (VVD):

Natuurlijk kan dat. Het is juist de bedoeling dat we mensen van hoge kwaliteit aantrekken, dat we ze met hoge kwaliteit opleiden en dat we er ook voor zorgen dat bepaalde kwaliteitscriteria van toepassing zijn, zodat er echt goede mensen voor de klas komen te staan. Ik noem het voorbeeld van de pabo's, waar we Nederlands en rekenen als selectiecriteria hebben ingevoerd. Dat heeft tot een lagere instroom geleid, maar ook tot een enorme verbetering van de kwaliteit. Op dat punt vindt de heer Rog mij volledig aan zijn zijde.

De heer Grashoff (GroenLinks):

Ik hoorde de heer Duisenberg eerder in zijn betoog iets zeggen wat mij na aan het hart ligt. Hij zei dat het in het onderwijs gaat om de ontplooiing van de talenten van alle kinderen.

De heer Duisenberg (VVD):

Bildung, zei ik zelfs.

De heer Grashoff (GroenLinks):

Een aantal zinnen later komt de heer Duisenberg met selectie aan de poort. Is hij het met mij eens dat de optelsom van allerlei selecties aan de poort ertoe kan leiden dat de ontplooiing van alle kinderen nadrukkelijk in gevaar komt?

De heer Duisenberg (VVD):

Nee, dat zie ik dus met nadruk niet. Ik denk nog steeds dat de toegankelijkheid van het onderwijs, van het mbo, het hbo en het wo, op allerlei mogelijke manieren gewaarborgd moet zijn. Ieder kind, iedere student moet zijn of haar plek kunnen vinden in het onderwijs. Selectie aan de poort is dus helemaal niet strijdig met toegankelijkheid.

De heer Grashoff (GroenLinks):

Dat is nu net het punt waarover wij behoorlijk van mening verschillen. Als ik mij voorstel dat in het voortgezet onderwijs al op een bepaalde manier selectie plaatsvindt, dat bij overgangen van vmbo naar havo selectie gaat plaatsvinden, dat van het hbo naar het wo selectie gaat plaatsvinden en dat er om hogere eindcijfers gevraagd gaat worden, dan is de optelsom toch gewoon dat wij een heleboel kinderen en jongeren gaan uitsluiten van het onderwijsbestel? Anders dan dat kan de conclusie toch niet zijn?

De heer Duisenberg (VVD):

Dat is niet mijn eindsommetje. Ik wil ervoor zorgen dat de student op de juiste plek komt. Aan de kant van het onderwijs wil ik ambitieuze instellingen hebben van het hoogste niveau. Selectie aan de poort is voor beide doelstellingen het antwoord. Er is ook een onderzoek gedaan dat de heer Grashoff zal aanspreken. Dezelfde soorten groepen werden onderzocht. Bij selectie op motivatie en ambitie scoorde de ene groep niet alleen veel beter qua studie, maar ook qua studiesucces. Het is dus ook echt een antwoord op een aspect als uitval. De uitval van studenten na het eerste jaar en later is dramatisch. Dat geldt met name onder groepen waarvoor u zich sterk maakt. Ik wil u vragen om er open naar te kijken, vanuit die optiek. Van mij komt de toezegging dat ook ik de toegankelijkheid van het onderwijs cruciaal vind.

De heer Bisschop (SGP):

Ik wil graag aanhaken bij de interruptie van collega Rog van zojuist. Die ging over de beste mensen, docenten, voor de klas. Mijn vraag aan de heer Duisenberg is: wat maakt een docent tot een goede docent? De heer Rog noemde: vakkennis, didactische vaardigheden en pedagogische bekwaamheid. Welke van deze drie elementen voert naar zijn mening de boventoon?

De heer Duisenberg (VVD):

Is er nog een vakje d: alle antwoorden hierboven? Dat zou prettig zijn. Het is allemaal belangrijk. Het zal natuurlijk ook afhangen van het type klas waar een docent voor staat.

De heer Bisschop (SGP):

Ik lees in het nieuws over de herziening van de lerarenopleiding en het anders inrichten ervan; afgestudeerden moeten gelijk voor de klas kunnen staan. Dan geeft de heer Duisenberg het primaat aan de vakkennis in plaats van pedagogische bekwaamheid en didactische vaardigheid. Is de heer Duisenberg er niet zeer bezorgd over dat die studenten die kersvers van de academie komen, op welk niveau dan ook, en onvoldoende didactisch en pedagogisch geschoold zijn, binnen een halfjaar met een burn-out thuiszitten, overspannen zijn en nooit meer beschikbaar komen voor het onderwijs?

De heer Duisenberg (VVD):

Ik constateer, en daar was ik in mijn tekst ook aan toegekomen, dat we de komende tijd enorme behoefte hebben aan meer docenten. Er gaat een grote uitstroom plaatsvinden omdat veel docenten de pensioenleeftijd bereiken. Ook in bepaalde specifieke vakken moeten er meer docenten komen. Er is verder behoefte aan docenten van een hogere kwaliteit. Bij docenten en scholen, maar ook bij studenten, is er veel meer behoefte aan inspirerende opleidingen. In gesprekken die ik in het afgelopen jaar heb gevoerd, heb ik geconstateerd dat er bij studenten en scholen behoefte is aan meer inspirerende manieren om leraren op te leiden. Ik stel daarom de vraag die ook mevrouw Ypma in dat artikel op NU.nl heeft gesteld, namelijk of we het paradigma eens kunnen omdraaien. Op dit moment zeggen we: we hebben een opleiding en vervolgens ga je naar de school. Kunnen we het omdraaien? Kan er worden opgeleid vanaf de werkvloer?

De voorzitter:

Ik stel voor dat u verdergaat met uw betoog, mijnheer Duisenberg.

De heer Duisenberg (VVD):

Daarmee heb ik eigenlijk mijn vraag al ingeleid, maar ik wil hem toch nog even stellen aan de minister. De minister is op dit moment bezig met een tour met de lerarenopleidingen, of zij gaat zo'n tour doen. Kan zij daarna in haar plannen dit andere paradigma en die andere zienswijze meenemen? Ik doel dus op een situatie waarbij leraren worden opgeleid in en vanuit de scholen. Hoe zou dat gaan werken?

Ik kom op een volgend punt. Ik pik er één uit. Alle docenten behoren elk jaar een functioneringsgesprek te krijgen waarin resultaten en verbeterpunten worden besproken. Dit gebeurt op dit moment nog lang niet overal. Ik vind dat dit als ambitie in de begroting moet worden opgenomen. De staatssecretaris heeft eerder gezegd dat dit zou gaan gebeuren. Wat is de huidige stand van zaken op dit vlak? Welke ambitie wil de minister hiervoor vastleggen?

Mijn derde punt is onderwijs en onderzoek die werk maken van werk. Onderwijs moet niet alleen leuk en uitdagend zijn, maar het moet je ook voorbereiden op de arbeidsmarkt. Op termijn worden werken en leren tijdens je hele leven afgewisseld. Of beide zaken vinden naast elkaar plaats. Ook onze wetenschap staat in verbinding met de maatschappij. Vanuit de wetenschap loopt er een levenslijn naar het oplossingen vinden voor grote maatschappelijke uitdagingen, naar innovatie en naar welvaart. Ik selecteer een aantal punten. Het vak loopbaanoriëntatie krijgt een steviger positie in het onderwijs, met name in het funderend onderwijs. Want weten waar je heen wilt, helpt je bij het ontdekken van je talenten. Nu is de invulling van het vak loopbaanoriëntatie nog te vaak afhankelijk van de goede wil van docenten, decanen, ouders en belangstellenden uit het bedrijfsleven. Met elkaar kunnen we dit vak naar een hoger niveau tillen. Ik vraag de staatssecretaris of we loopbaanoriëntatie en beroepsbegeleiding een meer prominente rol kunnen geven, met name in het vmbo, en verder over de hele linie in alle onderdelen van het funderend onderwijs.

De studiebijsluiter is al verplicht in het hbo en het wo. Voor zover ik weet is hij "een soort van" verplicht in het mbo. Ik weet niet precies hoe het zit. Daarom vraag ik dat aan de minister. De studiebijsluiter functioneert nu in het hbo en wo en lijkt daar een groot succes te zijn. Wat zijn de plannen met deze bijsluiter in het mbo?

Ik kom op de kant van de arbeidsmarkt. Ook die heeft te maken met onderwijs dat werk maakt van werk. De sollicitatieplicht voor de WW wordt wat ons betreft verbreed naar een sollicitatie- of omscholingsplicht. Door de opheffing van de sectorfondsen kan er één nationaal scholingsfonds komen. Daardoor wordt ook omscholing naar een andere sector gedurende je hele carrière mogelijk. In zo'n andere sector kunnen andere talenten van mensen worden aangesproken en kunnen ze meer kansen hebben op een baan. Kunnen de bewindspersonen, in het belang van een leven lang leren, met hun collega van Sociale Zaken en Werkgelegenheid in gesprek gaan om deze onderwerpen bij de kop te pakken? Ik doel dus op die sollicitatie- en omscholingsplicht en het ene scholingsfonds in plaats van al die aparte sectorfondsen met schotten ertussen.

De allocatie van het wetenschapsgeld moet meer gaan aansluiten op maatschappelijke uitdagingen en op het Europese Horizon 2020-programma. Een combinatie van fundamenteel onderzoek en onderzoek dat relevant is voor maatschappelijke uitdagingen kan wat de VVD betreft gaan rekenen op een langdurige financiering, van bijvoorbeeld minimaal tien jaar. Op die manier weten topwetenschappers in Nederland waarop ze kunnen rekenen. Deze vormen van onderzoek moeten prioriteit krijgen.

Ik rond af. De studenten die deelnamen aan de WorldSkills in Brazilië en aan de Solar Challenge in Australië hadden een doel. Ze werden misschien eerst niet geloofd. Er werd gezegd "Dat lukt je nooit; doe effe normaal, man", maar ze gingen ervoor. Ze werkten samen, ze waren creatief, ze zetten door en ze wonnen. Laten we ambitieus zijn. Laten we concrete, heldere doelen stellen. Laten we scherpe keuzes durven maken. We hebben een ijzersterke uitgangspositie om verder op te bouwen. Laten we vandaag het curriculum voor morgen ontwikkelen. Het talent van ieder individu moet centraal staan. Er moet maximale ruimte zijn voor eigen regie en

een goede aansluiting op en samenwerking met de arbeidsmarkt. Voor de samenleving van morgen moeten we vandaag inzetten op maximale kansen voor een ieder. De VVD doet vandaag een aanzet voor een human capital agenda, die ik de minister en de staatssecretaris graag aanbied. Dat doe ik niet op papier, maar door hun de link toe te sturen. Als het goed is, staat hij nu bij hen in de app timeline. Ik vraag de Kamer niet om deze agenda hier vandaag integraal over te nemen, al zou dat natuurlijk heel verstandig zijn. Ik begrijp overigens dat de staatssecretaris de link zojuist heeft ontvangen.

De voorzitter:

En hoe komen uw collega's aan zo'n link?

De heer Duisenberg (VVD):

Hij komt eraan. Ik vraag de collega's om zaken toe te voegen aan deze eerste aanzet voor een agenda en om de handschoen op te pakken. De bewindspersonen vraag ik om doelstellingen te formuleren om de huidige en de toekomstige generaties de kans te geven om zich maximaal te ontplooien, om toekomstige plannen ten dienste van dit doel te stellen en om concreet te maken wanneer dit bereikt wordt. Maximaal wordt het nieuwe normaal. En die Nobelprijzen, die komen dan vanzelf, zo zeg ik tegen de heer Van Dijk.

Mevrouw Siderius (SP):

De woordvoerder van de VVD heeft nu een halfuur lang een betoog gehouden over excellentie, ambitie en talentontwikkeling. Hij heeft gezegd dat onderwijs de basis is voor onze vrijheid en welvaart. Dan zou je denken dat je daar zo vroeg mogelijk, op een zo laag mogelijke leeftijd, mee zou moeten beginnen, in het basisonderwijs bijvoorbeeld. De termen die de heer Duisenberg heeft gebruikt, worden toch een beetje holle termen nu we zien dat het passend onderwijs, het paradepaardje van de staatssecretaris van de VVD, volledig dreigt te mislukken. Het onderwijs voor hoogbegaafden wordt wegbezuinigd. Speciale scholen met kleine klassen en specifieke begeleiding voor heel slimme leerlingen worden wegbezuinigd. Wat gaat de VVD voor deze leerlingen doen?

De heer Duisenberg (VVD):

Mevrouw Siderius weet dat mijn collega Karin Straus, die gewoonlijk woordvoerder op dit onderwerp is, zich als geen ander inzet voor passend onderwijs. Passend onderwijs is precies waar het om gaat als je zegt dat je kinderen een juiste plek wilt geven. Dan wil je hen niet in een apart hokje zetten, maar iedereen de kans geven om zich maximaal te ontplooien.

Mevrouw Siderius (SP):

Dat is natuurlijk heel gemakkelijk. Mevrouw Straus spreekt inderdaad vaak over hoogbegaafden, maar ondertussen worden speciale lesmethodes en speciale afdelingen voor hoogbegaafde kinderen of kinderen met een autistische stoornis gewoon wegbezuinigd op scholen. Dat komt allemaal door de invoering van het passend onderwijs. Wat gaat de VVD nu concreet doen? Gaat zij daarin investeren of zegt zij: talentontwikkeling en

ambitie, dat is allemaal leuk, maar we doen daar even niet aan als je hoogbegaafd bent of autisme of een andere beperking hebt?

De heer Duisenberg (VVD):

Ik kan alleen herhalen dat de inzet bij passend onderwijs juist was en is om te zorgen dat ieder talent tot zijn recht komt. Dat is ook waarvoor mevrouw Straus zich heeft ingezet. Ik begrijp het wel: de SP focust graag op dingen die fout gaan. Ik focus heel graag op dingen die goed gaan. Die gebruik ik vervolgens als voorbeeld om bij dingen waarbij het nog niet goed gaat, te bekijken wat er beter kan. De SP haalt allerlei voorbeelden aan in haar tekst, maar er zijn evenveel voorbeelden van plaatsen waar het heel goed gaat. In Kennemerland en in Helmond en omstreken gaat het passend onderwijs perfect. Het is nu een kwestie van doorpakken en de zaken goed uitwerken, van goede afspraken maken en van een goede invoering.

De heer Van Meenen (D66):

Ik ga die link uiteraard openen. Het is een mooi idee overigens. Het is een human capital agenda. Ik ben bang dat er geen capital agenda bij zit en dat het toch weer een beetje het oude liedje van de VVD is van veel woorden terwijl zij voor een dubbeltje op de eerste rang wil zitten.

De heer Duisenberg heeft behartigenswaardige woorden gesproken over waarop de wetenschap zich moet richten. Is dat wat hem betreft ook afscheid nemen van het topsectorenbeleid?

De voorzitter:

Een kort antwoord graag, mijnheer Duisenberg.

De heer Duisenberg (VVD):

Ik kan alleen maar zeggen dat dit een uitstekende vraag is. Als VVD'er en als liberaal geloof ik er niet bij voorbaat in dat je vanuit Den Haag kunt bepalen waar de lijnen voor de toekomst liggen. Juist ook vandaag zeg ik dat ik geloof — daar geloven we altijd al in — in de ontplooiing van het individu en het individuele talent. Dat gaat tot mooie zaken leiden. Ik ga hier niet vandaag zeggen als VVD'er dat we afscheid nemen van het topsectorenbeleid. Die focus heeft wel degelijk heel veel gebracht. Dat blijkt ook uit alle analyses die ervan zijn gemaakt. Het beleid heeft geleid tot een betere samenwerking tussen bedrijfsleven en overheid en werpt dus wel degelijk vruchten af. Maar in de basis, als de heer Van Meenen mij als liberaal aanspreekt, geloof ik erin dat het moet komen van al die individuele talenten.

De heer Van Meenen (D66):

Uiteraard spreek ik de heer Duisenberg als liberaal aan. Ik zal het niet nog een keer vragen, maar mag ik het zo interpreteren dat het nog te vroeg is om nu in de plenaire zaal als VVD'er te zeggen dat de VVD afscheid neemt van het topsectorenbeleid, maar dat als we het over een maandje nog eens vragen, het antwoord eigenlijk ja is?

De heer Duisenberg (VVD):

Dat is de conclusie van de heer Van Meenen.

De heer Grashoff (GroenLinks):

In het betoog van de heer Duisenberg ging het, ik meen naar aanleiding van een interruptie van de heer Van Dijk, over tweedeling. De heer Duisenberg zei: een tweedeling zie ik niet zo in het onderwijs. Dat verbaasde mij, ook in het licht van zijn opmerkingen over ontplooiing van talenten van alle kinderen. Naar aanleiding van mijn interruptie van daarnet probeerde hij mij nog eens te leggen dat zelfs selectie aan de poort zou bijdragen aan het tegengaan van sociale segregatie. Het kan toch niet zo zijn dat de heer Duisenberg zijn ogen sluit voor het fenomeen van sociale segregatie in het onderwijs, dat sowieso voorkomt en dat wij met elkaar toch zouden moeten proberen te beperken tot een minimum?

De heer Duisenberg (VVD):

Daarmee ben ik het helemaal eens. Het gaat uiteindelijk om iemands toekomst en niet om zijn afkomst. Het onderwijs moet verbeteren. We moeten ervoor zorgen dat het onderwijs ervoor zorgt dat ieder talent tot zijn recht komt. Daar zijn deze maatregelen ook voor, ook als het gaat om bijvoorbeeld de vaardigheden van docenten.

De heer Grashoff (GroenLinks):

Aan elk onderzoek zal wel iets mankeren, maar er is een groot internationaal onderzoek gedaan door Michigan State University naar 33 OECD-landen. In dat onderzoek, dat gebaseerd is op cijfers uit 2012, staat Nederland samen met Korea eenzaam aan de top van landen waarin het onderwijssysteem zou bijdragen aan sociale segregatie.

De heer Duisenberg (VVD):

Ik ken dat onderzoek niet. We zijn heel goed in iets anders, waarbij we ook eenzaam aan de top staan: we zorgen ervoor dat iedereen in Nederland op een hoog niveau wordt onderwezen. Overigens staan wij vrij eenzaam niet aan de top in onze zorg om het bij de excellente groep goed te doen. Ons onderwijs is gemiddeld echter van een enorm hoog niveau voor alle leerlingen in Nederland.

De heer Slob (ChristenUnie):

Ik ben onder de indruk van de bevologenheid en de kritische geest van de heer Duisenberg. Ik heb toch nog een vraag voor hem om na te gaan of hij die ook toepast op zaken waarvoor hij mede verantwoordelijk is. Ik noem dan het studieleenstelsel of het studieschuldstelsel. Welke naam zullen wij het geven?

De heer Duisenberg (VVD):

Het studievoorschot?

De heer Slob (ChristenUnie):

Ja, dat is de naam die u uiteindelijk hebt bedacht in de achtertuin van de heer Klaver.

De heer Duisenberg (VVD):

Nee, hij was nog aan het verbouwen; het was bij mij thuis.

De voorzitter:

Dit is goed voor de Handelingen.

De heer Slob (ChristenUnie):

Ook goed. Soms zijn dat toch de details waar het om gaat. Heeft de heer Duisenberg er nu zicht op waar die beloofde extra investeringen in het hoger onderwijs terecht zijn gekomen? Dat geld wordt weggehaald bij de studenten en zou extra worden geïnvesteerd in kwaliteit.

De heer Duisenberg (VVD):

Nee, dat heb ik niet. Die vraag is terecht en ik heb die vraag ook. Dat geld is er nog niet. Het wordt in de eerste paar jaar voorgefinancierd, maar de grote oploop van geld begint in 2018. Ik heb een pleidooi gehouden voor extra investeringen in bijvoorbeeld de kwaliteit van leraren. Ik ben van mening dat wij dit ook moeten doen voor deze investeringen uit het studievoorschot. Wij kunnen niet zo'n grote hervorming doorvoeren en vervolgens dat geld ergens aan besteden zonder dat wij — niet alleen in Den Haag maar ook bij alle instellingen — vooraf een helder antwoord formuleren op vraag waar wij de onderwijskwaliteit willen verbeteren en hoe wij dit transparant kunnen verantwoorden. Ik wil dit ook weten en ik heb hetzelfde belang als de heer Slob.

De heer Slob (ChristenUnie):

Het geld is er nog niet, maar er zijn afspraken gemaakt met de instellingen die dit voorfinancieren uit de reserves. Het moeten echt extra investeringen zijn. Deelt de heer Duisenberg mijn mening dat de medezeggenschap, de studentenorganisaties, ook betrokken moet worden bij de keuzes die worden gemaakt? Als hij die mening deelt — ik mag geen volgende vraag meer stellen — moet dan eigenlijk onze conclusie zijn dat wij bij deze begrotingsbehandeling aan de minister moeten vragen of zij duidelijkheid kan verschaffen? Wij kunnen dit toch niet doorschuiven naar het moment dat de begrotingsbehandeling is afgedaan en wij over het hoger onderwijs hebben gesproken? Dat zou toch nu al helder moeten zijn?

De heer Duisenberg (VVD):

Dat zijn twee vragen in één. Het antwoord op de eerste vraag is ja. Ik ben van mening dat studenten daarbij betrokken worden. Dat moet heel goed gebeuren, want er moet meer draagvlak zijn voor de kwaliteitsafspraken die zullen worden gemaakt. Overigens geldt dit niet alleen voor de studenten, want er zijn ook andere belanghebbenden. Naast de studenten en docenten zijn er veel belanghebbenden buiten de instelling. Ik denk aan het regionale bedrijfsleven en de regionale overheid. Ik meen dat je moet proberen een breed draagvlak te krijgen voor die kwaliteitsafspraken.

De vraag aan de minister om duidelijkheid kan de heer Slob stellen in zijn eigen inbreng, maar ik geef die nu alvast aan haar door. Ik deel dit niet helemaal met de heer Slob, want de minister heeft nu juist in de strategische agenda haar voorkeurscategorieën voor de besteding aangegeven. Zij is er daarbij helder over dat met name de instellingen in die kwaliteitsafspraken moeten aangeven welke prioriteiten er zijn.

De heer Kuzu (Groep Kuzu/Öztürk):

De heer Grashoff sprak net over een recent internationaal onderzoek waarin wordt gesteld dat het Nederlandse onderwijssysteem verschillen in de hand werkt. Ik snap de reactie van de heer Duisenberg op die opmerking wel. Ieder kind zou de potentie moeten hebben om zich te ontplooien. Ik wil echter dieper ingaan op de vraag wat hij ervan vindt dat uit onderzoek naar voren komt dat ons systeem waarin iedereen zich zou moeten ontwikkelen — dat zijn wij met elkaar eens — segregatie juist in de hand kan werken. Ik zou daar graag wat dieper op ingaan en ik krijg graag een reactie van de VVD op dat punt.

De heer Duisenberg (VVD):

Volgens mij is ons onderwijssysteem op een unieke manier in staat om alle leerlingen mee te krijgen naar een gemiddeld heel hoog niveau. Dit geldt ook voor de leerlingen die niet kunnen meekomen. Ik citeer de woorden die de staatssecretaris vaak gebruikt: "Daar zijn wij wereldkampioen in". Dat wil ik om te beginnen zeggen: daar zijn wij wereldkampioen in. Ik denk dat wij daar trots op moeten zijn. Tegelijkertijd hebben wij ons systeem ingedeeld in hokjes, en ik denk dat de heer Kuzu daarop doelt. Dat heeft zijn voordelen, want je kunt van het ene niveau doorstromen naar het andere niveau. Die doorstroom gaat echter moeilijk en het betekent dat je in een hokje wordt geplaatst. Daarom sta ik achter het pleidooi van bijvoorbeeld mevrouw Ypma, namelijk dat je op verschillende niveaus vakken moet kunnen volgen en diploma's moet kunnen behalen. Het moet meer fluïde worden, het moet meer passen bij ieder individueel talent.

De heer Kuzu (Groep Kuzu/Öztürk):

Als ik het betoog van de heer Duisenberg goed begrijp, wil hij af van het hokjesdenken en wil hij zorgen voor een soepeler overgang. Ik neem aan dat de VVD dan ook bereid is om voorstellen te steunen die erop zijn gericht uit dat vakjesdenken te geraken. Mag ik dat concluderen?

De heer Duisenberg (VVD):

Uiteindelijk gaat het erom dat ieder kind zijn talent maximaal kan ontplooien. Als één ding ons onderwijslandschap typeert, dan is het dat wij alles hebben vastgezet met regels en hokjes. Ik dacht dat er in mijn omgeving heel veel regels en hokjes waren, totdat ik in het onderwijs kwam. Toen dacht ik: het kan echt nog tien keer zo erg. Als VVD'er kan ik mij dus zeker achter deze teneur scharen.

De voorzitter:

De heer Van Dijk? Hoeft niet, maar ik zie dat u iets wilt zeggen.

De heer Jasper van Dijk (SP):

Voorzitter, ik ben altijd kort, zoals u weet.

De voorzitter:

Ja, dat is waar.

De heer Jasper van Dijk (SP):

We kunnen snel door naar de volgende spreker, maar ik zeg toch nog even het volgende.

Het pleidooi om terug te gaan naar het eliteonderwijs van de negentiende eeuw laat ik even voor wat het is, want we moeten nog maar zien of daar een meerderheid voor is. Ik heb een klein vraagje. Ik noemde ze al in mijn termijn, maar ik had gehoopt dat de heer Duisenberg er zelf op terug zou komen: de dansopleidingen, de DAMU-opleidingen. De heer Duisenberg zei beneden in de Statenpassage: voor die uiterst getalenteerde leerlingen gaan wij een reiskostenvergoeding regelen. Ik heb Kamervragen gezien. Hartstikke goed. Maar dat is wel een beetje makkelijk. We zijn echt al een paar maanden verder. Mijnheer Duisenberg, zullen wij vandaag samen een mooie

motie maken waarin wij dit kleine puntje regelen waarmee wij enkele leerlingen en docenten ontzettend blij maken?

De voorzitter:

Dat kan heel kort, denk ik.

De heer Duisenberg (VVD):

Ja, voorzitter. Ik wacht de beantwoording van die vragen af.

De voorzitter:

Dat dacht ik al.

De heer Jasper van Dijk (SP):

Maar, voorzitter, belofte maakt schuld. De heer Duisenberg heeft het ook op televisie gezegd. Heel Nederland heeft het kunnen zien. Hij ging het regelen, en wat doet hij? Hij komt met Kamervragen: wat zijn de mogelijkheden, kunnen we iets bekijken? Hij moet zijn woorden ook wel een beetje waarmaken. Hij kan deze week bij deze begroting een daad stellen. Wat let hem?

De heer Duisenberg (VVD):

Ik heb de vragen gesteld. De heer Van Dijk weet als geen ander dat je je voor zaken kunt inzetten en dat je ergens voor kunt gaan. Hij kent mij. Dat kan ik ook, en dat heb ik op deze manier gedaan.

De voorzitter:

Ik schors de vergadering twee minuten voordat de heer Rog het woord krijgt.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

De heer Rog (CDA):

Voorzitter. Ons onderwijs is zo goed als de leraar in de klas. Onze kinderen verdienen het om les te krijgen van goedopgeleide, professionele leraren die gezag hebben. En deze leraren verdienen het vertrouwen van de overheid. De door de Tweede Kamer aangenomen initiatiefwet van de leden Bisschop, Van Meenen en Rog helpt het herstel van dat vertrouwen. Scholen moeten blijven voldoen aan de wettelijke deugdelijkheidseisen, maar hoeven niet meer steeds door de hoepel van de inspectie te springen en reflecteren kritisch op de eigen ambities, vastgelegd in het schoolplan.

Met het vertrouwen in de scholen komt er ook een grote verantwoordelijkheid voor een brede vorming en voor een rijk curriculum, waarin scholen van elkaar kunnen verschillen. Het CDA koestert die pluriformiteit. Het maakt zich dan ook grote zorgen over het advies van Paul Schnabel van het Platform Onderwijs2032. Zijn rapport lijkt ervan uit te gaan dat jonge kinderen zo snel mogelijk moeten worden klaargestoomd om van economisch nut te zijn. Dat rapport kan makkelijk worden gebruikt om nieuwe verplichtingen en didactische nieuwlichterij de schoolklas in te rommelen. Van veel voorstellen is het zeer de vraag of ze goed zijn voor kinderen en of ze kunnen rekenen op het draagvlak van leraren en schoolleiders. Een voorproefje kregen we al van de staatssecretaris zelf. Hij meent dat kleuters vanaf groep 1 verplicht Engels en informatica moeten leren, en dat terwijl ontwikkelingspsychologen en kleuterleerkrachten juist stellen dat je niet al in groep 1 of 2 moet beginnen met formeel leren. Ook de ouders in het Nationale School Onderzoek van het Algemeen Dagblad menen in grote meerderheid dat hun kinderen eerst goed Nederlands moeten leren, alvorens zij een vreemde taal krijgen aangeboden. Uit datzelfde onderzoek blijkt dat ouders zich veel zorgen maken over het gebrek aan maatschappelijke betrokkenheid en het gebrek aan goede omgangsvormen op school. Een overgrote meerderheid wil de maatschappelijke stage terug en wil op de basisschool een verplicht vak omgangsvormen. Het CDA ziet het bijbrengen van goede manieren in eerste instantie als een opdracht aan gezinnen, maar het deelt de roep om meer aandacht voor brede vorming en het herstel van het gezag van leraren en ouderbetrokkenheid ten zeerste. Het CDA gelooft dat meer betrokkenheid van ouders, bijvoorbeeld als vrijwilliger op school, het schoolklimaat positief kan beïnvloeden. Daarom pleiten wij in onze initiatiefnota "In de bres voor vrijwilligers tussenschoolse opvang" voor concrete maatregelen om dit aantrekkelijker te maken. Wij kijken dan ook met belangstelling uit naar de reactie van het kabinet.

Het blijkt iedere keer weer een klus om uit te zoeken waar de steeds toenemende geldstroom naar het onderwijs precies blijft. De staatssecretaris claimde twee jaar geleden dat er door een investering van honderden miljoenen euro's wel 3.000 jonge leraren aan het werk zouden komen. Twee jaar later is hij ontmaskerd door de Algemene Onderwijsbond en de vereniging Beter Onderwijs Nederland. Er blijken voor meer geld minder leraren in het onderwijs te werken. Volgens de PO-Raad is een van de boosdoeners de stijging van de werkloosheidskosten met 155 miljoen in vijf jaar tijd. Kan de staatssecretaris aangeven hoeveel onderwijsgeld er in totaal aan het bovenwettelijke deel van de werkloosheidskosten wordt uitgegeven? Kan hij voorrekenen hoeveel extra leraren van dat geld zouden kunnen worden aangenomen?

Nu de thuiszitters. Er zijn 16.000 kinderen die recht hebben op onderwijs, maar noodgedwongen thuiszitten. Hoe kijkt de staatssecretaris naar het verzoek van ouders van thuiszitters om een onderwijsfonds in het leven te roepen, om kinderen die niet naar school gaan of daar staan ingeschreven toch een kans te bieden op alternatief onderwijs?

In Nederland blijven jaarlijks 50.000 kinderen zitten. Daarmee zijn we wereldwijd koploper zittenblijven. Drieënhalf jaar geleden kwam CNV Onderwijs met een plan om te experimenteren met zomerscholen om zittenblijven te voorkomen. In de afgelopen drie jaar is daarmee geëxperimenteerd en een toenemend aantal scholen met een toenemend aantal deelnemers doet eraan mee. Het blijkt dat 85% van de deelnemers alsnog overgaat. Dat is goed nieuws voor de leerlingen, voor de leraren en voor het leerklimaat in de klas. Het CDA wil daarom de maatregelen tegen zittenblijven verbreden en intensiveren. Dit kan als de staatssecretaris bereid is om scholen

niet alleen te "belonen" met een jaar extra financiering voor de zittenblijvers, maar hen ook te belonen als zij zittenblijven weten te voorkomen dankzij extra inspanningen. Dit is mogelijk door de besparingswaarde van de leerlingen die niet blijven zitten, in overleg met werkgevers en werknemers, toe te voegen aan de bekostiging. Dit dient wel te gebeuren onder de voorwaarde dat de middelen daadwerkelijk voor onderwijsdoelen worden ingezet.

De heer Duisenberg (VVD):

Ik ben heel erg geïnteresseerd in het voorstel dat de heer Rog doet. Zoals hij weet, is ook de VVD een groot voorstander van het experiment met de zomerscholen, dat erg goed lijkt te gaan. De heer Rog heeft een aantal technische vragen gesteld over de wijze van bekostiging. Wat zou dat volgens de heer Rog betekenen voor de wijze waarop de huidige zomerscholen functioneren? Welk toekomstbeeld heeft hij?

De heer Rog (CDA):

Ik zie dat als volgt voor me. Voor een school waar 10% van de leerlingen blijft zitten, gaat op dit moment de volledige bekostiging voor alle leerlingen door, ook in het volgende schooljaar. Als slechts 1% van de leerlingen zou blijven zitten dankzij extra inspanningen tijdens het schooljaar, gaat dus 9% extra over. Op basis van de nulsituatie kunnen we kijken hoeveel geld er wordt bespaard, als er minder kinderen blijven zitten door de extra inspanning. Vervolgens moeten we dat geld terugbrengen in het onderwijs om uiteindelijk meer maatwerk te leveren en onnodig zittenblijven te voorkomen. Ik wil dus niet naar het straffen van kinderen die blijven zitten, want het kan in sommige gevallen een prima oplossing zijn. Ik wil naar een beloning voor scholen die een extra inspanning leveren. Op dit moment is dat slechts een beperkte subsidie. In mijn ideaalbeeld zou het zo zijn dat een gedeelte van het geld dat we nu uitgeven aan zittenblijven, wordt uitgegeven aan het voorkomen daarvan.

De mbo-sector is de laatste jaren helaas veel negatief in het nieuws geweest. We zagen absurde, megalomane vastgoedprojecten, kolossale instellingen waar de menselijke maat zoek was en bestuurders die meer oog hadden voor vastgoed en derivaten dan dat zij hart hadden voor onderwijs en studenten. Het CDA is dan ook zeer bevreesd voor de plannen van de minister om te komen tot nog meer schaalvergroting en nog grotere bestuurlijke eenheden in het middelbaar beroepsonderwijs. Het CDA kiest voor een toekomst van mbo-scholen met een sterk eigen profiel, die kleinschalig zijn en betrokken bij hun studenten.

Goed beroepsonderwijs leidt op tot een baan in de beroepspraktijk. Daarom wil het CDA een sterke betrokkenheid van het regionale bedrijfsleven bij het beroepsonderwijs. Naast betrokkenheid bij het curriculum en het bieden van stageplaatsen door het bedrijfsleven, pleit het CDA voor meer betrokkenheid van de school bij de regionale werkgevers. Dat kan bijvoorbeeld door de introductie van een stagebeurs voor docenten, zodat er meer kennis over de beroepspraktijk in het klaslokaal komt. Ziet de minister mogelijkheden om zo'n praktijkstage verder te stimuleren, bijvoorbeeld door een deel van de lerarenbeurs voor mbo-docenten daarvoor aan te wenden, onder voorwaarde dat zij ook van het regionale bedrijfsleven een bijdrage krijgen? Overigens zien wij een groot verschil in scholingsfaciliteiten en de fiscale behandeling daarvan tussen verschillende leeftijdsgroepen. Ik heb eerder gepleit voor een ruimere openstelling van het Leven Lang Leren-krediet, zodat ook werknemers ouder dan 55 jaar daar gebruik van kunnen maken. Er is echter ook een verschil tussen werknemers jonger dan 30 jaar en werknemers ouder dan 30 jaar, bijvoorbeeld wat de leenfaciliteiten betreft. Kan de minister uitleggen waarom het kabinet deze verschillen in stand houdt? Vindt zij dit wenselijk?

De roc's draaien op voor het echec van ROC Leiden. Daarnaast wordt de bekostiging van de ov-kaart voor mbo-studenten gedekt uit de bekostiging van die roc's. Kan de minister bevestigen dat deze ontwikkelingen kunnen leiden tot een bezuinigingsopgave voor individuele mbo-instellingen tot wel 5% van hun begroting? Erkent zij dat

het voor mbo-instellingen veel moeilijker wordt om goed te begroten nu de vaste bekostiging steeds vaker wordt omgezet naar een variabele bekostiging?

Dan kom ik op het groene onderwijs. Vorig jaar heeft de minister-president bezworen dat roc's en aoc's een gelijkwaardige positie zouden hebben. Alle mooie beloften ten spijt moeten we constateren dat het kabinet structureel rommelt en 28 miljoen euro minder uitgeeft aan de basisbekostiging van het groene onderwijs. Ik hoor graag een reactie van deze minister op het niet nakomen van deze belofte door het kabinet. Wat is de argumentatie voor het ongelijk behandelen van deze onderwijssoorten?

Ik kom bij het hoger onderwijs. De afschaffing van de basisbeurs is een afschuwelijke maatregel. We wisten het al. Veel onderzoeken beschreven de vreselijke gevolgen, met name voor kwetsbare jongeren. De minister heeft de vele waarschuwingen allemaal in de wind geslagen, net als D66 en GroenLinks. Helaas zien we het nu gebeuren. De vrees van het CDA is werkelijkheid geworden. In het eerste jaar van dit leenstelsel zijn 6,6% minder jongeren ingestroomd in het hoger beroepsonderwijs. Dit is een zeer ernstig gegeven. Het lijkt erop dat het in het wo, het wetenschappelijk onderwijs, wel goed komt, maar bij dit onderwijstype, het hoger beroepsonderwijs, dat zo noodzakelijk is voor de verheffing— iets wat de minister met de mond belijdt — vallen de zware klappen. Er zijn meer dan 7.000 studenten minder.

Uit diverse onderzoeken, die dus structureel werden genegeerd, bleek dat juist eerstegeneratiestudenten, studenten met ouders met een lager inkomen en mbo'ers zouden afzien van een studie in het hoger onderwijs. Is een terugloop van 6.000 tot 7.000 studenten geen reden om dit leenstelsel te herzien? Is de minister bereid om andere negatieve gevolgen terug te draaien? Ik denk bijvoorbeeld aan studenten die op 1 september nog geen 18 zijn en nog geen ov-kaart of aanvullende beurs krijgen. Deze studenten worden nu buitengewoon flink gedupeerd.

Datzelfde geldt voor studenten die een meerjarige master volgen, zoals de geneeskundestudenten die we gisteren spraken of studenten aan technische universiteiten. Zij hebben gewoon niet de tijd om naast hun studie te werken en moeten ook nog eens één of twee jaar extra lenen. Zij bouwen een gigantische schuld op. Is de minister bereid om deze meerjarige masterstudenten tegemoet te komen en een aanvullende beurs of toelage toe te laten gedurende de extra jaren in de masterperiode?

Ik sla wat over in mijn bijdrage en kom tot mijn laatste drie punten. Ik begin met de actualiteit van de grote vluchtelingenstroom naar ons land. Die raakt ook het onderwijs. Gemeenten en schoolbesturen doen hun uiterste best om de vluchtelingenkinderen een plek op school te bieden. Is de staatssecretaris van mening dat één jaar onderwijs voor nieuwkomers afdoende is? Als een school zich op basis van toezeggingen van het COA voorbereidt op 120 vluchtelingen en er maar 40 komen, komen de kosten van al die voorbereidingen op het bordje van de school te liggen. Vindt de staatssecretaris dat maatwerk? Vorig jaar vroeg het CDA al aandacht voor de bekostiging aan scholen voor kinderen die na 1 oktober instromen. Het CDA pleit voor een eerlijke bekostiging, met een vaste voet en een reële financiering naar rato van het aantal maanden dat deze kinderen op school verblijven.

De voorzitter:

Ik moet u heel even onderbreken, want het is ontzettend rumoerig in de zaal. Dat is voor de sprekers heel vervelend.

De heer Rog (CDA):

Dat is waar.

De voorzitter:

Gaat u verder.

De heer Rog (CDA):

Wat een rust, voorzitter. Heerlijk!

Past dit binnen de maatwerkoplossingen van de staatssecretaris? Houden die ook in, dat het aantal daadwerkelijke maanden dat een vluchtelingkind op school zit naar rato bekostigd wordt?

Er zijn ook Nederlanders die tijdelijk in het buitenland verblijven en die graag de binding met onze taal en cultuur zouden willen behouden omdat de meesten van hen later weer terugkeren. Voor hen is er Nederlands onderwijs in het buitenland. Het CDA pleit voor het behoud van de leerlingfinanciering. Ik hoor graag van de bewindslieden of zij daartoe bereid zijn. Zo nodig zal ik daar dan een motie over indienen.

Helaas lijkt het kabinet zich niet verantwoordelijk te voelen voor het eerder geformuleerde spreidingsbeleid van werkgelegenheid. Ik heb de minister in een serie schriftelijke vragen aangesproken op de onwenselijkheid van de voorgenomen verhuizing van de Stichting Leerplanontwikkeling uit Enschede naar Utrecht. Dat gaat heel veel geld kosten en het betekent het verlies van veel banen in een krimpregio. Is de minister alsnog bereid om de Stichting Leerplanontwikkeling in Enschede te behouden en een dure onnodige verhuizing te voorkomen? Ik krijg graag een reactie hierop en anders zal ik daarvoor een motie indienen.

Mevrouw Ypma (PvdA):

Voorzitter. Uit eigen ervaring kan ik zeggen dat het leven van een moeder of een vader soms best druk is. Je moet je soms in allerlei bochten wringen om 's morgens de kinderen weg te brengen, het ene naar school, het andere naar de kinderopvang. Daarna moet je, in verband met onze prehistorische schooltijden, de kinderen tussen de middag ophalen van school om even wat te eten. Dan breng je ze weer terug naar school en na schooltijd breng je ze naar de kinderopvang of naar de bso. Wat te doen met de woensdagmiddag en al die lange schoolvakanties? Breng je de kinderen naar de bso of naar de opvang of nemen we een oppas aan huis?

Intussen zadelen we de school op met allerlei wensen. Kinderen die nu naar school gaan, komen rond 2035 op de arbeidsmarkt. Zij moeten om kunnen gaan met technologie, met veranderingen, ze moeten sociaal zijn, ondernemend en creatief. Ze moeten steeds kunnen bijleren. Om het ouders gemakkelijker te maken en om de kinderen al die dingen bij te brengen waar ze later voordeel van hebben, zouden we het onderwijs en de opvang

veel meer samen moeten voegen. Je hebt dan één locatie en één team, en onderwijs tijdens de les en sport en spel bij de opvang zijn op elkaar afgestemd. Op allerlei plekken in Nederland zijn al dergelijke initiatieven ontstaan. Door leren en spelen meer in elkaar over te laten lopen, geven we de kinderen de beste start en kunnen ouders met een gerust hart naar het werk. Ze kunnen beiden een beetje ontspannen leven. Dat lijkt mij als moeder heerlijk. Op allerlei plekken zijn er al initiatieven, zoals de verlengde schooldag, de Sterrenschool en ook integrale kindcentra. Hierbij zijn de school, buitenschoolse opvang en de kinderopvang voor jonge kinderen samengevoegd, wat leidt tot extra voordelen.

Tien jaar geleden was er de motie-Van Aartsen/Bos, waarin werd uitgesproken dat elke school moest zorgen voor voor- of naschoolse opvang. Die motie heeft destijds een revolutie ingeluid. Nu is het tijd voor de volgende revolutie. De school en de bso zouden samen moeten gaan. Op veel plaatsen gebeurt dat al, en kan de juf uit groep 1 al meekijken bij de kinderopvang, zodat de harde overgang van kinderopvang naar school wat soepeler, wat zachter en wat geleidelijker kan verlopen. Ik vind het een mooi en interessant initiatief, maar het punt is dat dergelijke initiatieven tegen wettelijke barrières aanlopen. Mogen leraren en pedagogische opvangmedewerkers in één organisatie werken en, zo ja, onder welke regels vallen ze dan? Onderwijs of opvang? Onder welk inspectieregime vallen ze dan? GGD of onderwijsinspectie? Onder welke arbo-regels en welke cao vallen ze dan? Ik vraag het kabinet om binnen een halfjaar met een wetsvoorstel te komen waarmee alle wettelijke belemmeringen worden weggenomen zodat deze kindcentra meer in de weg staat, door de kindcentra te definiëren in de Wet op het primair onderwijs.

Over uiterlijk vijf jaar zou er in elke wijk minstens een school moeten zijn waar onderwijs en opvang geïntegreerd zijn en waar het normaal is dat kinderen zeker drie dagen per week van 's ochtends tot 's avonds laat naar school kunnen gaan. Over uiterlijk tien jaar maar liever veel eerder zou dat overal normaal moeten zijn. Daarvoor moet er de komende jaren nog veel veranderen. Nu zijn de budgetten voor onderwijs en voor opvang nog gescheiden. Alleen ouders die allebei werken krijgen een toeslag, maar als we willen dat het voor alle kinderen normaal wordt — dat willen we, want we willen zo vroeg mogelijk achterstanden wegwerken aangezien alle kinderen de beste kansen verdienen — dan zullen we dit anders moeten gaan organiseren. Dit is iets voor de verkiezingsprogramma's maar ik zou het verstandig vinden als we de komende twee jaar dit soort initiatieven ondersteunen met een klein experimenteerbudget dat we kunnen inzetten om de kosten te dekken voor kinderen van wie de ouders geen toeslag ontvangen en dat we ook kunnen gebruiken om kennisuitwisseling en onderzoek te faciliteren. Is het kabinet dit met ons eens en, zo ja, is het bereid met zo'n experimenteerbudget te komen?

Niet elk kind weet met 12 jaar al wat hij of zij wil worden of welke opleiding daarvoor nodig is. Toch vragen we dat dan van hen. We plakken in groep 8 van de basisschool een schooltype op elk kind; jij bent een vmbo-beroepskind en jij bent een havo-kind. Dit label krijgen kinderen er steeds lastiger weer af als blijkt dat ze toch een hoger niveau aankunnen. Hun niveau voor de rest van hun leven is dus vroeg bepaald. Onderwijs is de motor van de emancipatie en de verheffing. Daarom moet het selectiemoment uitgesteld kunnen worden en de weg naar een hoger niveau gemakkelijker worden om te voorkomen dat we later denken van "had ik maar" of "was er maar iemand geweest die ...". Leerkrachten en schoolleiders moeten zich daarom niet laten verleiden om af te zien van gemengde schooladviezen, zoals havo of vwo. Ze hebben het wettelijk recht om gemengde adviezen te geven zodat kinderen langer de kans krijgen om te laten zien welk niveau het beste bij ze past. Scholen die het selectiemoment uitstellen tot 14 of zelfs 16 jaar zijn hier heel positief over. Er zijn al scholen waar zittenblijven niet bestaat, waar leren wordt gezien als een doorgaand proces zonder hordes tussen de leerjaren. Vanaf het eerste tot het vierde leerjaar zitten leerlingen van vmbo tot atheneum dan bij elkaar in één klas, met dezelfde docenten. Ze volgen hun vakken op het niveau dat de basisschool als advies meegaf. Als na verloop van tijd echter blijkt dat zij in bepaalde vakken beter of slechter zijn, kunnen zij die op een hoger of lager niveau volgen. Dit biedt enorme kansen voor kinderen en verkleint de sociale verschillen.

Doorstroom binnen het onderwijssysteem is een heel groot goed. Het zorgt ervoor dat kinderen uiteindelijk een diploma kunnen halen op het niveau dat ze aankunnen. Dat is verheffing. Helaas wordt het stapelen steeds moeilijker, zo blijkt uit het onderzoek van de Onderwijsraad. Kinderen zouden wat ons betreft ieder jaar de kans moeten krijgen om door te stromen, bijvoorbeeld van 2 vmbo naar 2 havo, of van 3 havo naar 3 vwo. Daarnaast

moeten kinderen vakken waar ze heel goed in zijn, op een hoger niveau kunnen volgen zodat ze hun wiskundetalent of talenknobbel verder kunnen uitbouwen en op een hoger niveau examen kunnen doen, met een maatwerkdiploma. We hebben het centraal examen om de gelijkheid te behouden, maar waarom zou je het centraal examen niet op verschillende niveaus kunnen afleggen? Kinderen krijgen dan echt de kans om te laten zien wat ze kunnen, ook de laatbloeiërs. Zo bieden we ieder kind de kans zijn talent te ontdekken en verder te ontwikkelen, ook kinderen die pas op 14- of 16-jarige leeftijd laten zien dat er meer in hen zit.

Meer maatwerk is goed voor kinderen. Het zal de doorstroming versoepelen. Leerlingen zullen minder vaak blijven zitten; dat is fijn voor hen, maar legt ook minder druk op scholen, want die weten dat de inspectie hen afrekent op het aantal zittenblijvers. Zittenblijven is duur. Collega Rog sprak daar net ook al over. In Nederland blijft bijna de helft van de leerlingen één keer zitten. Volgens een zeer recent onderzoeksrapport van het CPB kost dat de schatkist jaarlijks 500 miljoen euro; dat zijn directe kosten. Kinderen blijven op tienden van punten zitten. Dat was ook het geval bij Tim, die ik sprak. Voor de meeste vakken stond hij ruim voldoende, maar nu moet hij alles overdoen, met alle nadelen van dien: lessen uitzitten die al bekend zijn, verlies van vrienden, het gevoel mislukt te zijn, vaker gepest worden. Leraren pleiten dan ook voor meer maatwerk, bijvoorbeeld door leerlingen de mogelijkheid te bieden om in sommige vakken al eerder examen te doen, zodat zij daarna meer tijd over hebben om te besteden aan andere vakken.

Vanuit Den Haag moeten wij al deze dingen stimuleren en de ruimte geven, zodat kinderen kunnen blijven klimmen in het onderwijs, zodat we hun alle kansen bieden die passen bij hun talent, in plaats van bij hun afkomst of beperking. Is het kabinet dit met ons eens? Is het bereid om te kijken naar manieren om het selectiemoment uit te stellen, de jaarlijkse doorstroming te verbeteren en het maatwerkdiploma vanaf komend schooljaar mogelijk te maken voor kinderen?

De heer Grashoff (GroenLinks):

Het is niet mijn gewoonte om heel erg naar het verleden te kijken als er een goed verhaal gehouden wordt, maar we hebben wel te maken met een regeringspartij. De minister is van diezelfde partij en de staatssecretaris van de coalitiepartij. We hebben te maken met trends die al jarenlang bestaan en steeds verder gaan, in de richting van vroeger selecteren en meer obstakels in het onderwijs. Heeft het kabinet hier niet een ongelooflijke kans laten liggen en gaat het hier pas werk van maken als het te laat is, pak 'm beet anderhalf jaar voor de geplande verkiezingen?

Mevrouw Ypma (PvdA):

Volgens mij worden de kansen wel gepakt, maar kan dat in een hogere versnelling. Daar pleit ik vandaag voor. Er zijn allerlei manieren waarop scholen het selectiemoment kunnen uitstellen. Ik zie dat zij daartoe in staat zijn. Ik zou graag zien dat al die manieren worden verzameld en verspreid, zodat dit beter mogelijk wordt gemaakt. Onze taak is om wettelijke belemmeringen, waar die er zijn, weg te nemen. Zo sprak ik een schoolleider die aangaf: onze kinderen kunnen wel een vak op een hoger niveau volgen, maar zij worden er niet voor beloond, want zij krijgen geen maatwerkdiploma. Ik hoop dat wij zij aan zij staan om dit soort dingen wel mogelijk te maken en de kansen voor kinderen te vergroten.

De heer Grashoff (GroenLinks):

Dat is prima, u vindt mij daarbij aan uw zijde. Sterker nog, ik zal straks in mijn eigen bijdrage in eerste termijn vrij uitgebreid ingaan op dezelfde vraagstukken. Maar het zijn wel trends die al jarenlang aan de gang zijn. Op dit moment zijn er trends in precies de omgekeerde richting. Dat is ook niet van vandaag of gisteren. Minder meervoudige adviezen vanuit het basisonderwijs, nog vroeger selecteren, en nu graag op basis van een toets in groep zeven. Dat zijn toch dingen die we al veel eerder — en u met name al veel eerder — hadden kunnen blokkeren? We hadden het kabinet toch ook veel eerder op een andere koers kunnen brengen?

Mevrouw Ypma (PvdA):

De heer Grashoff zat nog niet in de Kamer toen ikzelf de Wet inzake de eindtoets heb aangepast, juist om kinderen meer mogelijkheden en kansen te bieden. Kinderen moeten niet op de foto, op de momentopname van de citotoets worden geselecteerd, maar de juf of de meester moet kunnen kijken naar acht jaar lang basisschool en op basis daarvan kinderen kansen bieden om meer te gaan doen. De heer Grashoff heeft misschien ook niet meegemaakt dat ik juist heb gepleit voor dubbele adviezen. Sterker nog, ik heb aangegeven dat scholen afgerekend moeten worden als zij zich niet houden aan de wet zoals wij die hebben bedoeld. Dat mag kei- en keihard. Volgens mij doen we dat. Wij zijn daar al jarenlang mee bezig en moeten daar nog een schepje bovenop doen. Laten we dan samen daarin optrekken!

Ik vervolg mijn betoog. Onze kinderen gaan naar school om iets van de wereld te begrijpen, maar wat de toekomst ons brengt, is nog onbekend. De grote vraag is dan ook hoe we het onderwijs zo organiseren dat het talent van kinderen tot bloei komt, het kansen vergroot en beter aansluit bij de permanent veranderende omgeving.

Hoe kunnen de leraar en de lerarenopleiding hieraan bijdragen? De differentiatievaardigheden van leraren zijn nog zwaar onder de maat. We halen de ambitie op dat vlak bij lange na niet. Daar moet echt ernstige verbetering in komen. Daarom zouden wij graag zien dat bijvoorbeeld het actieplan LeerKracht van Nederland, dat een heel mooie toevoeging is, over heel Nederland wordt uitgerold, zodat leraren elkaar kunnen helpen en verbeteren. Door samen te bespreken hoe je met verschil in de klas omgaat, door samen lessen voor te bereiden, te evalueren en af en toe elkaars les te bezoeken, komt de verbetering van onderop in plaats van van bovenaf, dus vanuit het Rijk of door inspectietoezicht. Zo werken we aan de beroepstrots van leraren, aan verbetering.

Meer en betere leraren zijn nodig om het passend onderwijs tot een succes te maken en alle kinderen goede kansen te bieden. Ook de vele thuiszitters moeten meer mogelijkheden krijgen voor maatwerkonderwijs, soms op afstand. Ouders moeten nu eindelijk instemmingsrecht krijgen op het handelingsdeel van het ontwikkelingsplan. Maar op het gebied van de differentiatievaardigheden moet echt een trendbreuk worden gerealiseerd. Er is onvoldoende vooruitgang geboekt met de 1,2 miljard professionaliseringsmiddelen. Collega Duisenberg sprak hier ook al over. Hoe gaat dat nu renderen voor het omgaan met verschil in de klas?

Ook leraren moeten een leven lang leren. De lerarenopleiding zou hier gisteren al mee begonnen moeten zijn. Ook leermiddelen zouden kunnen worden ingezet voor het omgaan met verschil in de klas. Ik noem ICT. Het is zo mooi als ik zie hoe mijn kinderen bij rekenen met een tablet in de klas werken. De juf ziet op het scherm de namen van alle kinderen onder elkaar staan. De opgaven staan ernaast, zodat zij precies kan zien waar een kind goed in is en waar zij extra begeleiding moet bieden. Bovendien hoeft ze niet zo veel na te kijken. Ik heb ook voor de klas gestaan en nakijken was nu niet echt het hoogtepunt van mijn lerarenbestaan. Deze tijd willen leraren liever aan kinderen en aan de voorbereiding van hun lessen besteden. Zij willen deze tijd ook besteden aan het bij elkaar achterin de klas zitten en feedback geven. Dat is namelijk waarom hun vak zo leuk is: het talent van ieder kind zien, mooie lessen geven en elke dag een beetje beter worden in hun vak. Wat kan het kabinet hierin betekenen?

Ten slotte zijn er voor het succes van passend onderwijs nog twee dingen nodig. Ten eerste moet de inspectie scholen belonen die kinderen een kans bieden, ook als hun Cito-score hierdoor naar beneden gaat. Het is een bommetje onder het passend onderwijs dat scholen eerst door het poortje van de Cito-score heen moeten voordat de inspectie het gesprek gaat voeren over de kwaliteit van het onderwijs. Kan het kabinet die volgorde niet beter omkeren of kinderen met het ontwikkelingsperspectief anders beoordelen, zodat er een positieve prikkel ontstaat als scholen kinderen de kans bieden om bij hen op school les te komen volgen? Ten tweede noem ik de governance. Die is niet in orde. Schoolbesturen die elkaars concurrent zijn, controleren zichzelf. Er zou een directeur-bestuurder met groot mandaat en doorzettingsmacht moeten zijn, en een onafhankelijke raad van toezicht, om vanuit het belang van kinderen tot oplossingen te komen, zodat kinderen niet in de knel komen en ook thuiszitters kansen krijgen. Is het kabinet dit met ons eens?

Mevrouw Siderius (SP):

De Partij van de Arbeid stipt hier kort het passend onderwijs aan. Als ik mevrouw Ypma goed begrijp, vindt de Partij van de Arbeid dat blijkbaar ook nog geen succes. Zij zegt dat het een succes moet worden en dat wij de governancestructuur moeten aanpassen en scholen moeten gaan belonen. Bij de Algemene Politieke Beschouwingen dit jaar vond de Partij van de Arbeid nog iets heel anders. Toen zei de Partij van de Arbeid dat wij moeten investeren in het passend onderwijs en dat daar gewoon geld bij moet. De partij van mevrouw Ypma heeft daartoe samen met de heer Pechtold van D66 een motie ingediend, voor 100 miljoen extra voor passend onderwijs. Maar wat blijkt? De Partij van de Arbeid trekt zomaar haar handtekening terug. Zijn nu alle problemen in het passend onderwijs opgelost of was dit gewoon weer even mooie sier voor de Bühne maken om zich vervolgens terug te trekken?

Mevrouw Ypma (PvdA):

Passend onderwijs is bedoeld om ieder kind een passende plek te bieden. Dat is zeker niet mislukt maar er kan nog wel een hoop beter. Ik heb daartoe zojuist een aantal voorstellen gedaan. U hebt gelijk, helaas, die 100 miljoen is niet gelukt, want er was geen deugdelijke dekking, net zoals ik af en toe de voorstellen waar u mee komt heel sympathiek vind maar de dekking niet deugdelijk is. Dat is helaas wel nodig. Wat de PvdA betreft willen we positief kijken naar ieder voorstel dat hiervoor komt, maar dan wel met een deugdelijke dekking.

De voorzitter:

Mevrouw Siderius, tot slot.

Mevrouw Siderius (SP):

Dat is dan wel bijzonder, want de heer Samsom, uw partijleider, heeft eerst zijn handtekening eronder gezet, dus blijkbaar vond de heer Samsom eerst de dekking wel deugdelijk, heeft hij toen nog even twee weken nagedacht en heeft hij daarna misschien wel gedacht "o, misschien is die dekking toch niet deugdelijk", en heeft hij de heer Pechtold hier gewoon alleen laten staan. Dat kan toch niet? Als u dan daadwerkelijk vindt dat die 100 miljoen moet worden geïnvesteerd in passend onderwijs, dan ben ik wel benieuwd wat dan voor de Partij van de Arbeid een deugdelijke dekking zou zijn, zodat we daar dan samen voor kunnen gaan.

Mevrouw Ypma (PvdA):

Als we die hadden gevonden, had ik die al lang samen met de heer Van Meenen ingediend, om heel eerlijk te zijn. Ons hart gaat uit naar dat passend onderwijs. Wij vinden oprecht dat ieder kind een passende plek in het onderwijs moet krijgen, maar dan moet je daar ook wel het budget voor vinden. Het kabinet was heel duidelijk in zijn reactie op de motie die werd ontraden. Als een motie wordt ontraden, is dat vaak niet voor niks. Dat had met de dekking te maken. Helaas moet je daar dan soms consequenties aan verbinden. Wij vinden dat jammer. Wij zullen blijven zoeken naar mogelijkheden om het passend onderwijs te verbeteren en de middelen daarvoor ook te verruimen.

De voorzitter:

Dan geef ik het woord aan mevrouw Jadnanansing, ook namens de PvdA-fractie.

Mevrouw Jadnanansing (PvdA):

Voorzitter. "We leven in verwarrende tijden waar leefwerelden steeds verder uit elkaar dreigen te raken." Zo begon ik vorig jaar mijn betoog. Het lijkt erop dat de tegenstellingen er niet minder op zijn geworden. Dat vraagt om een no nonsense-aanpak waarbij jongeren in het beroepsonderwijs naast de juiste vakkennis ook vaardigheden worden aangeleerd, zowel praktische als cognitieve en sociale vaardigheden.

De Partij van de Arbeid wil beroepsonderwijs dat opleidt tot persoonlijke verantwoordelijkheid en ondernemendheid, zowel op sociaal-maatschappelijk vlak alsook op economisch vlak. Onderwijs dat jongeren een koffer meegeeft, een koffer met educatie en empowerment. Dat is beroepsonderwijs dat in actieve dialoog is met het bedrijfsleven, waar docenten stage lopen in het bedrijf en waar de mensen uit het bedrijf stage lopen in de school. Stages, u hoort het alweer, daar heb ik het de afgelopen jaren vaker over gehad. Het kan daarmee nog zo veel beter. Ik kan het belang van voldoende stageplaatsen van goede kwaliteit niet genoeg benadrukken. Juist voor het beroepsonderwijs is een stage van groot belang, want zonder stage geen diploma. Door stages krijgen jongeren aansluiting op de arbeidsmarkt. Ze leren nog veel meer dan op school wat discipline betekent, wat het betekent om elke dag op tijd te komen. Kijk, als je lessen mist op school, dan heb je vooral jezelf, maar in een werksituatie krijg je te maken met collega's.

De stage is de brug die jongeren moeten oversteken van leren naar een werkend leven, maar helaas zijn er duizenden jongeren in dit land voor wie die brug niet bestaat. Afgelopen maandag heeft iedereen op televisie kunnen zien hoe Yahya 222 keer werd afgewezen. 222 keer! Was het om zijn naam of was er meer aan de hand? Het College van de Rechten van de Mens deed onlangs uitspraak in twee zaken, waarbij er werd vastgesteld dat jongeren bij hun sollicitatie voor een baan of stage werden gediscrimineerd vanwege hun afkomst. Discriminatie is onverteerbaar en onacceptabel, maar het gebeurt ook dat er domweg te weinig stageplaatsen beschikbaar zijn, simpelweg omdat er niet genoeg leerbedrijven zijn of omdat scholen hun zaken onvoldoende hebben geregeld.

Wij zien welke verschrikkelijke gevolgen dat heeft. Leerlingen moeten dan maar gewoon afhaken, omdat ze geen stageplek kunnen krijgen en daardoor hun opleiding niet kunnen afronden, of, zoals in het geval van Yahya, niet eens konden beginnen. 222 afwijzingen! Natuurlijk moeten jongeren ook zelf hun best doen om een stageplek te

krijgen en als ze er met de pet naar gooien, krijgen ze terecht geen diploma. Maar het kan niet zo zijn dat leerlingen die wel hun best doen, die wel over capaciteiten beschikken, toch zonder diploma thuis komen te zitten en werkloos worden. Is de minister het met mij eens dat een instelling die een beroepsopleiding aanbiedt, er dan ook de verantwoordelijkheid voor draagt dat de kinderen de opleiding aldaar echt kunnen afronden? Erkent de minister dat die eindverantwoordelijkheid op dit moment onvoldoende wordt ingevuld? De Partij van de Arbeid vindt dat er een sluitende aanpak moeten komen op het gebied van stageplaatsen. Jongeren van goede wil mogen niet langer tussen wal en schip belanden. Ik vraag de minister dringend om met zo'n sluitende aanpak te komen, in samenwerking met de scholen en het bedrijfsleven. 222 keer afgewezen worden, is echt 222 keer te veel.

Ik vind het als Kamerlid, maar ook als docent en mentor van een aantal jongeren schokkend als ik hoor en lees dat jongeren van 16 of 17 niet voor een opleiding kunnen kiezen, omdat ze de schoolkosten simpelweg niet kunnen betalen. Andere kinderen starten wel hun opleiding, maar worden buitengesloten, omdat ze geen geld hebben om bijvoorbeeld de nieuwste computer te kopen, die ze wel nodig hebben voor hun lessen. De talenten van deze jongeren mogen niet verloren gaan door de portemonnee van hun ouders. Wat is de kijk van de minister hierop? Moet er niet veel strenger worden opgetreden tegen onnodig hoge schoolkosten? Hoe beoordeelt de minister het pleidooi van onder andere Stichting Leergeld om een fonds in te stellen? Wat gaat de minister doen om te voorkomen dat de kwaliteiten en de talenten van jongeren verloren gaan als zij de schoolkosten van de opleiding van hun keuze niet kunnen opbrengen?

Op het beroepsonderwijs worden jongeren niet alleen opgeleid voor een vak, maar moeten ze ook worden voorbereid op deelname aan de samenleving. Die voorbereiding bestaat wat mij betreft uit goed burgerschapsonderwijs waar ze wordt geleerd om kritisch te leren denken. Ook jongeren uit het beroepsonderwijs hebben recht op onderwijs dat ze leert hoe je het onbespreekbare bespreekbaar maakt. Daar is lef voor nodig, lef in de zin van luisteren, empathie en feedback. Begrijp ik de minister goed dat zij, gezien haar pleidooi in Trouw van vandaag, dit alleen maar kan omarmen? Elkaar ontmoeten, zo zei de minister, is ook van belang. Wat als wij jongeren van het vmbo, de havo en het vmbo samen de burgerschapslessen en sportlessen laten volgen? Samen leren, samen leven.

Over het vmbo gesproken: onlangs was ik op werkbezoek op een school waar zowel onderwijs wordt aangeboden aan jongeren van het vmbo als aan jongeren van het vwo. Opvallend was dat er wel een 3D-printer stond bij het vwo, maar niet bij het vmbo. Nog opvallender was dat niemand daar raar van opkeek. Een klein voorbeeld met een groot verhaal erachter. Het vmbo dreigt het verweesde kind te worden, verwaarloosd. Hoe zorgen we ervoor dat het vmbo de aandacht krijgt die het verdient?

Het vmbo kan niet wachten tot 2032. Het vmbo vraagt om een eigen, doordachte pedagogische aanpak. Talentontwikkeling betekent in het vmbo echt iets anders dan in het havo. Het gaat om skills en om beroepsvaardigheden. Wat het vmbo nodig heeft, is ruime aandacht voor digitalisering, maar ook voor weerbaarheid in de samenleving en op het werkveld. Staatssecretaris, ik roep u op om met een initiatief te komen om recht te doen aan het vmbo. Platform Onderwijs2032 is wat mij betreft daarvoor onvoldoende.

Loopbaanbegeleiding is van heel groot belang; dat is vandaag al een paar keer gezegd. Toch wordt die loopbaanbegeleiding onvoldoende ingevuld. Het moet wat mijn fractie betreft echt een kerncompetentie worden van de school. Vorige week ontvingen we van de SER — alle woordvoerders waren erbij — een signalering waarin het belang van goede begeleiding werd onderschreven. Graag ontvang ik een reactie van de minister hierop. Wat gaat zij met deze SER-signalering doen?

Nederland heeft een schitterende maakindustrie die internationaal wordt gewaardeerd. Deelt de minister mijn waardering voor de Maker Movement om jongeren in het beroepsonderwijs tot creatieve vakmensen op te leiden?

Ik begon met te zeggen dat in goed beroepsonderwijs jongeren een koffer krijgen met vakkennis en empowerment. Ik weet dat de voorzitter ook heel veel heeft gedaan in de vrouwenbeweging en dat die empowermentgedachte voor haar niet helemaal nieuw is. Empowerment staat in dit verband voor niets meer of minder dan jongeren leren om hun talent en kwaliteit om te zetten in invloed.

De voorzitter:

De heer Van Dijk staat al heel lang bij de interruptiemicrofoon te wachten op een mogelijkheid om te interrumperen. Gaat u uw gang.

De heer Jasper van Dijk (SP):

Ik heb geduld, voorzitter.

De voorzitter:

Ja, dat zag ik.

De heer Jasper van Dijk (SP):

Mevrouw Jadnanansing houdt een mooi pleidooi tegen die hoge schoolkosten in het mbo. We hebben daar berichten over gelezen; dat loopt echt de spuigaten uit. Het gaat soms om €1.000 per leerling. Als een leerling die niet betaalt, hoeft hij niet eens in de les te komen. Dat is echt foute boel. Het zou heel goed zijn als we daar deze week iets tegen zouden kunnen doen. Nu staat in de Trouw van vandaag een pleidooi van de minister om eens te onderzoeken hoe het staat met de tweedeling in het onderwijs. Minder kansen voor kansarmen en meer kansen voor kansrijken. Als u eerlijk bent, mevrouw Jadnanansing, bent u het dan met mij eens dat zo'n pleidooi een beetje goedkoop is? Wij wisten immers toch al van het bestaan van dit probleem van die schoolkosten? Dit is bij uitstek zo'n probleem van kansarme jongeren die worden uitgesloten in het mbo.

Mevrouw Jadnanansing (PvdA):

Ik snap het verband niet tussen het een en het ander, dus ik zal maar gewoon heel kort en krachtig zijn. Ik pleit ervoor om belemmeringen weg te nemen voor jongeren die niet naar school kunnen gaan vanwege de schoolkosten. Mevrouw Siderius heeft samen met mij hierover heel veel Kamervragen gesteld, dus ik weet zeker dat ik de SP hierbij aan mijn zijde vind. Wij zullen samen de minister vragen om met een oplossing te komen voor deze jongeren. Het kan namelijk niet zo zijn dat deze jongeren de opleiding van hun droom niet kunnen volgen, puur en alleen omdat zij de schoolkosten niet kunnen betalen.

De heer Jasper van Dijk (SP):

Dat is hartstikke mooi en ik stel voor om daar deze week dan een mooi gezamenlijk voorstel voor te doen. Ik zie het verband tussen het artikel in de Trouw van deze ochtend en dit onderwerp echter juist heel goed. De minister zegt in antwoord op onze Kamervragen: die hoge schoolkosten zijn niet leuk, maar dat moeten scholen zelf maar uitzoeken. Mijn fractie zegt: dat zou je hier moeten regelen via een fatsoenlijke tegemoetkomingsregeling of via een fonds. Mevrouw Jadnanansing noemde de stichting Leergeld al. Dan kunnen we nu toch vaststellen dat de minister het er eigenlijk bij laat zitten als het gaat om die hoge schoolkosten? Mevrouw Jadnanansing heeft daar Kamervragen over gesteld. De minister zegt: de school moet het zelf maar oplossen. Je kunt dan toch vaststellen dat wij nu in actie moeten komen?

Mevrouw Jadnanansing (PvdA):

Als ik het artikel in de Trouw van deze ochtend goed heb gelezen, zegt de minister daarin juist dat waar er belemmeringen zijn, we die moeten gaan oplossen. Daarom houd ik hier dit pleidooi en deze oproep, zodat we het met elkaar kunnen gaan oplossen.

De heer Rog (CDA):

Ik hoor hardverwarmende woorden van mevrouw Jadnanansing over verheffing. Laat zij die warme woorden nou ook eens waarmaken. Is mevrouw Jadnanansing het met het CDA eens dat verheffing juist van belang is voor mbo'ers die naar het hbo gaan, voor mensen uit gezinnen die niet zo rijk zijn of voor studenten uit de eerste generatie? Wat vindt mevrouw Jadnanansing van het feit dat er 7.000 minder van deze jongeren naar het hbo zijn gegaan? Duidt dat nou niet op verheffing die mevrouw Jadnanansing met de mond belijdt, maar die in de praktijk door het kabinetsbeleid niet meer mogelijk is?

Mevrouw Jadnanansing (PvdA):

Ik denk dat we dit debat al gevoerd hebben in deze Kamer. We zullen hier binnenkort ook uitvoerig over spreken tijdens de behandeling van de strategische agenda. Ik kan er kort en krachtig over zijn: dit zijn voorlopige cijfers. We hebben een systeem waarin jongeren die willen doorstuderen en die daar de capaciteiten voor hebben, dat gewoon kunnen doen. Daarin hebben we voorzien met het studievoorschot.

De heer Rog (CDA):

Dat is het bekende automatische antwoord. Ook dat is afgesproken. GroenLinks en D66 geven hetzelfde antwoord. Er zijn nu echter 7.000 studenten minder in het hbo. Dat is de praktijk. Ik wil graag van mevrouw Jadnanansing weten hoe zich dat verhoudt tot dat ideaal van verheffing dat zij met de mond belijdt. Moeten de daden van de Partij van de Arbeid dan niet anders zijn?

Mevrouw Jadnanansing (PvdA):

Die daden zijn van dien aard dat elke jongere die de capaciteiten heeft om te studeren, dat gewoon kan gaan doen. Dat is een heel mooi systeem, waarvoor ik erg dankbaar ben. Een van de redenen waarom ik het zo fijn vind om in dit land te wonen, is dat wij dat soort voorzieningen hebben.

De heer Grashoff (GroenLinks):

Mevrouw Jadnanansing hield een verhaal over stageplekken. Dat verhaal horen wij al jaren. Ook ik heb moeders gesproken die met tranen in hun ogen zeiden: alleen omdat mijn kind de verkeerde achternaam heeft, krijgt zij of hij gewoon geen stageplek. Dat is knalharde discriminatie, maar is mevrouw Jadnanansing het met mij eens dat de opleiding uiteindelijk garantie op een stageplek zou moeten geven en dat wij dat gewoon maar eens wettelijk moeten regelen? Is mevrouw Jadnanansing het met mij eens dat wij, als de bewindspersonen geen toezegging doen op dit punt, de regering per motie moeten vragen om die wetgeving tot stand te brengen?

Mevrouw Jadnanansing (PvdA):

Ik begin echt breed te lachen. Ik ben namelijk blij dat de heer Grashoff deze vraag stelt, want ik heb al ruim twee jaar geleden een initiatiefnota hierover ingediend. Die nota is in de Kamer besproken. Ik heb toen gezegd dat ik heel graag de eindverantwoordelijkheid bij de scholen wil leggen. Helaas heeft alleen de SP mij op dat punt gesteund. Voor de rest heeft niemand dat gedaan. Alle woordvoerders hebben wel gezegd dat zij de stages belangrijk vinden. Dat moet ik ook gewoon zeggen; die eer komt de woordvoerders toe. Tegelijkertijd zien we echter dat Yahya 222 keer wordt afgewezen. Dat mogen wij niet willen. Daarom stel ik opnieuw deze vraag en kom ik opnieuw met een plan. Dat plan is zo opgesteld dat iedereen kan zeggen: dat is een goed plan, want wij willen niet in een land wonen waarin jongeren 222 keer worden afgewezen. Ik hoop de heer Grashoff en de andere Kamerleden dus aan mijn zijde te vinden.

De heer Grashoff (GroenLinks):

Mevrouw Jadnanansing vindt mij in dezen zeker aan haar zijde. Als het nodig is, gaan wij dat wat mij betreft bij motie opnieuw proberen in deze Kamer.

De heer Beertema (PVV):

Voorzitter. Wat mij betreft kunnen we nu in 2015 de rekening opmaken van het OCW-beleid van Rutte II. Het onderwijsbeleid van Rutte I bestond voornamelijk uit herstelwerkzaamheden. De kenniscomponent werd hersteld. Taal en rekenen kwamen weer centraal te staan. Kennis werd weer in ere hersteld. De leraar werd weer meester over zijn eigen werk. De waardevastheid van diploma's werd versterkt. De diplomafraude — we hebben toen die enorme fraude meegemaakt — werd bezworen.

In de speerpunten voor 2016 zie ik echter een compleet tegengestelde beweging. Die beweging wordt naar mijn mening aangezwengeld door D66 en GroenLinks. Zij zijn de uiteindelijke overwinnaars op het

onderwijsbeleidsterrein en de VVD is uiteindelijk de grote verliezer. Want wat is er nu eigenlijk bereikt? Er is geen Cito-toets meer. Die is de facto afgeschaft. Er is geen normatieve, objectieve eindtoets voor het basisonderwijs. Bovendien mogen scholen in het voortgezet onderwijs geen toelatingsexamens houden. Er is geen duidelijke urennorm meer. We zijn getuige van een aanhoudend gevecht tegen de rekentoets, die daardoor steeds meer onder druk komt te staan. Kortom, iedereen in het onderwijs heeft verloren: de scholen, de leerlingen en de ouders. Kennis blijft onder druk staan. Rust en regelmaat zijn weer ingeleverd. Het klassenverband gaat eraan als alle onderwijsvernieuwingspaden weer worden ingeslagen. Dat is allemaal precies het tegenovergestelde van hetgeen de PVV zou willen.

Het politieke geheugen is kort. Weer zien we dezelfde drang naar allerlei onnodige vernieuwing zich ontwikkelen in het Platform Onderwijs2032. Het eerste gesprek met het platform bracht aan het licht dat er in het platform maar weinig oog is voor vmbo'ers en mbo'ers. Het platform brengt straks echter wel een advies uit over hoe het onderwijs er in 2032 uit zou moeten zien. Dit advies wordt in 2016 uitgewerkt in concrete doelen voor het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs. Waarom is er een soort prijsvraag uitgeschreven voor ideeën over het onderwijs in de toekomst? In de onderwijsprovincie is al zo veel drukte met vakbonden, lerarencoöperaties, sectorkoepels, een Onderwijsraad, studentenorganisaties. Zij willen allemaal over alles in onderwijsland gehoord worden. Heerst daar dan ideeënarmoede? Waarom deze open uitnodiging om zo ongestructureerd ideeën te spuien over wat goed onderwijs is om onze kinderen klaar te stomen voor 2032?

Mijn grootste schrik in het gesprek met het platform kwam toen ik de voorzitter ervan de ideeën van alle stakeholders hoorde ontvouwen. Zelden zag ik zo veel open deuren. Wist u bijvoorbeeld dat ICT de komende jaren een belangrijke rol gaat spelen in het onderwijs? Joh! Ongelooflijk! Wist u dat er veel maatwerk moet worden geleverd, dat de indeling in vakken weleens achterhaald kan zijn en dat toetsen leidt tot dat perfide teaching to the test? Dat heeft hier zo vaak geklonken. Ik noemde dat vroeger als leraar altijd oefenen voor het examen. Mijn leerlingen waren daar altijd erg blij mee, want zij krijgen daar zelfvertrouwen door. Dat mag allemaal niet meer van GroenLinks en D66. Maar het ergste moest nog komen. De voorzitter van het platform kwam met het inzicht dat kennis er niet meer toe deed. Waar heb ik dat eerder gehoord? O ja, dat was bij de introductie van het competentieonderwijs. En waarom? Alles is op te zoeken op Google.

Tijdens Rutte I is door CDA, VVD en PVV het competentieonderwijs uiteindelijk ontmaskerd als een bezuinigingsoperatie die managers een excuus bood om 70 leerlingen in een grote zaal vol computers te proppen om ze daar hun eigen geïndividualiseerde, eenzame leertraject te laten afvinken. Dat was het zogenaamde maatwerk. Nu komen al die zelfbenoemde onderwijsvernieuwers weer tevoorschijn met dezelfde ideeën als altijd. Net nu we dachten het competentieonderwijs, iederwijs en het iPad-onderwijs de wind uit de zeilen te nemen, komt daar de volgende commissie met dezelfde platitudes die sinds 1968 steeds weer de kop opsteken. Het zijn platitudes. Wel zijn die dit keer heel mooi verwoord door de huidige voorzitter, tongue in cheek en highbrow, zoals geen enkele andere voorzitter in Nederland dat kan.

Ik vroeg in het rondetafelgesprek of er in het onderwijs in 2032 gezien de volksverhuizing die nu aan de gang is, niet meer aandacht zou moeten zijn voor integratie, voor assimilatie, voor het onderwijzen van onze eigen cultuur en onze westerse verworvenheden. Ik vroeg of dat misschien belangrijker was dan het aanbieden van Engels aan kleuters. Erg duidelijk was het antwoord niet. Ik denk dat de voorzitter bedoelde dat hij het niet belangrijk vond. Daarom stel ik deze vraag nu aan de minister en de staatssecretaris. Zou er binnen ons onderwijssysteem niet expliciet aandacht moeten zijn voor de westerse waarden, voor onze normen, voor onze tradities, voor ons nationaal erfgoed, inclusief Zwarte Piet, en voor de vaderlandse geschiedenis?

Het is bovendien jammer dat er met Platform Onderwijs2032 alweer een onderwijsgremium in het leven is geroepen dat bijdraagt aan de verdere politisering van het onderwijsveld. Alle koepels, op de VSNU na, worden geleid door ex-politici, bijna allemaal linkse ex-politici. Het is een monocultureel gezelschap dat de multicultureel predikt. Daar komt nu een D66'er bij als voorzitter van dit prestigieuze platform. Hij is minder links, maar in één

ding weten de dames en heren elkaar goed te vinden, namelijk in hun gezamenlijke afkeer van de Partij voor de Vrijheid. Ik blijf de verrichtingen van het platform volgen, maar wel van de zijlijn. Ik heb genoeg gehoord en gezien. In 2032 gaan we zien hoe de wereld er dan uit ziet.

Maar waarom is dat? Waarom vinden al die gremia, al die grote spelers in het onderwijsveld dat ze het best gediend worden door linkse en politiek correcte politici? Graag een reactie van de staatssecretaris of de minister daarop. Waarom laten we weer een nieuw gremium meerijden op die drukke snelweg in onderwijsland, waarop het een en al file is? De PVV-fractie is overigens van mening dat het een van de kerntaken van het onderwijs is om burgers te verheffen, te emanciperen en te integreren. Deze regering laat het niet alleen afweten bij de verheffing en de bevordering van de sociale mobiliteit — ik verwijs naar de invoering van het leenstelsel — maar ook bij de integratie en het inleiden in onze westerse cultuur van allochtone leerlingen. Het onderwijs doet al dertig jaar niets anders dan onze eigen cultuur wegcijferen en relativeren, en houdt die vooral niet voor als nastrevenswaardig doel.

Waar heeft dit toe geleid? De islam is ook in Nederland steeds manifester antiwesters geworden, maar die weg-met-ons-mentaliteit in het onderwijs lijkt sterker dan ooit. Het is vreselijk om vast te stellen, maar al ons goed bedoelde onderwijs heeft uiteindelijk geleid tot massieve vormen van vrijwillige segregatie, culminerend in een parallelle samenleving, verdergaande islamisering en zelfs de jihadgang van jonge moslims — #born here, noem ik hen dan even — die hun leven willen geven in de strijd tegen het perfide westen, in de strijd tegen ons. De regeringsverantwoordelijken, maar ook het overgrote deel van dit huis en van het onderwijs laat dit echter totaal onverschillig.

Een mooi voorbeeld vind ik de viering van Ashoera. Elk jaar wordt de dood van imam Hoessein door zelfkastijding op straat, hier in Den Haag, herdacht. 150 mensen die zichzelf tot bloedens toe kastijden, keurig opgedeeld in leeftijdsgroepjes, beginnend met jongetjes van vijf tot tien jaar en hier en daar een vrouw in boerka. Het kan en mag allemaal van de tolerante gemeente Den Haag en van bijna alle juffen en meesters in het onderwijs, want het is culturele verrijking. Wie zijn wij dan om onze westerse manier van denken en leven superieur te vinden?

Maar de PVV en onze kiezers willen dit niet meer. Onze kiezers vinden het onbegrijpelijk dat wij van de morele elite kinderen wel mogen blootstellen aan deze sektarische, barbaarse vorm van zelfverminking, terwijl ons eigen erfgoed tot racisme wordt verklaard. Zie de discussie over Zwarte Piet die het kinderfeest dat sinterklaas al heel lang is, voorgoed heeft gecorrumpeerd. Kan de staatssecretaris een duiding geven waarom nu wel Ashoera en geen Zwarte Piet? Ik vraag hem dat uit te leggen aan al die ouders die dit niet willen.

Het kabinet heeft de onderwijsdeuren wagenwijd opengezet voor asielzoekers. Steeds meer scholen laten weten dat zij niet meer kunnen omgaan met dat toenemende aantal asielkinderen. Het moet ook vaak op stel en sprong gebeuren. Die kinderen moeten binnen acht weken na aankomst onderwijs volgen, maar dat is problematisch want het schort aan financiering en scholen vinden het lastig om kinderen te helpen die geen Nederlands spreken. Dat is echt een probleem. Het echte probleem is natuurlijk het aantal asielzoekers in het algemeen; die wijd open grenzen leiden nu eenmaal tot maatschappelijke ontwrichting. Zien de bewindslieden ook dat die maatschappelijke ontwrichting zich uitstrekt tot het onderwijs? Wij zien dat wel. Ik krijg hierop graag een reactie.

De voorzitter:

Dank u wel. O, ik zie mevrouw Ypma naar de interruptiemicrofoon lopen.

De heer Beertema (PVV):

Ik dacht al: helemaal geen interrupties?

Mevrouw Ypma (PvdA):

Ik doe de heer Beertema graag een plezier door hem te interrumpen. Juist voor vluchtelingenkinderen die op jonge leeftijd al heel veel hebben meegemaakt, is het cruciaal dat zij zo snel mogelijk naar school gaan en dat zij binnen drie dagen onderwijs krijgen. Zij hebben daar recht op inclusief extra aandacht voor taal en traumaverwerking. Is de heer Beertema het met mij eens dat ieder kind in Nederland daar binnen drie dagen recht op heeft?

De heer Beertema (PVV):

Dat is een open deur, natuurlijk ben ik het daarmee eens. Dat was mijn stelling niet. Mijn stelling is dat de open grenzen, de volksverhuizing die aan de gang is en de invasie in Nederland maatschappelijk ontwrichtend zijn. Die maatschappelijke ontwrichting zie ik zich uitstrekken tot het beleidsterrein waarvoor ik woordvoerder ben voor de Partij voor de Vrijheid, het onderwijs. Ik vraag aan de minister en de staatssecretaris of zij het daarmee eens zijn. Zien zij de ontwrichtende effecten van die enorme instroom van asielkinderen die gefaciliteerd moeten worden?

Mevrouw Ypma (PvdA):

Wij spreken vandaag over de begroting Onderwijs. De PVV roept: kom in verzet, en dat is inmiddels ook dagelijkse praktijk geworden. Wij zouden graag zien dat mensen met elkaar in gesprek gaan en dat ook kinderen leren samenleven op school. Ik hoop dat de heer Beertema het met mij eens is dat wij ons hoofd en ons hart hierbij moeten houden, omdat deze mensen dat zo enorm verdienen. Juist ook de kinderen die al zo veel hebben meegemaakt, verdienen het dat zij worden geaccepteerd en dat zij net als alle Nederlandse kinderen onderwijs krijgen op onze scholen.

De voorzitter:

Dat was dus geen vraag.

De heer Beertema (PVV):

Nee, dat is geen vraag, voorzitter. Mevrouw Ypma kent ons standpunt: wij zouden veel liever zien dat die kinderen en hun ouders niet kwamen en, als dat al nodig is, werden opgevangen in de eigen regio of in Turkije. Daar komen heel veel mensen vandaan en dat is een veilig land. Wij zien wat dat betreft liever dat de buitengrenzen of — als dat niet kan, en dat kan kennelijk niet — de binnengrenzen worden gesloten.

De heer Grashoff (GroenLinks):

Ik hoorde de heer Beertema op de vorige interruptie iets hoopgevends zeggen, namelijk dat hij het een open deur vindt dat kinderen gewoon direct recht hebben op onderwijs.

De heer Beertema (PVV):

Waarom vindt de heer Grashoff dat hoopgevend? Dat vind ik vreemd.

De heer Grashoff (GroenLinks):

Ik ben aan het woord, en ik wil het graag even afmaken. Dat vind ik heel goed. Hartstikke mooi.

De voorzitter:

Nee, nee, wacht even.

De heer Grashoff (GroenLinks):

Zeker gezien zijn zorg over maatschappelijke ontwrichting, neem ik aan dat deze opmerking van de heer Beertema betekent dat hij het met mij eens zal zijn dat de bekostiging van dat onderwijs in Nederland direct en adequaat tot stand moet komen. Dat is mijn vraag aan de heer Beertema.

De heer Beertema (PVV):

Ik verbaas mij over het wereldbeeld van de heer Grashoff, die kennelijk denkt dat de PVV niet in staat is tot normaal menselijk denken. Is dat zo, zo vraag ik hem. Waarom zou ik mij daar zorgen over maken? Natuurlijk, ik ben woordvoerder onderwijs. Ik heb 34 jaar in Rotterdam-Zuid allerlei allochtone kinderen proberen te verheffen en te emanciperen, mijnheer Grashoff. Dat is de stad waarin u zelf nog als wethouder hebt gediend. Daar moet u toch vooral alles van afweten? Ik begrijp uw inleiding niet, maar goed, het zal uw eigen politieke deformatie zijn. Wat was uw vraag ook alweer?

De voorzitter:

Ja, dat krijg je ervan als er te lang wordt gereageerd.

De heer Grashoff (GroenLinks):

Is de heer Beertema het met mij eens dat de bekostiging van het onderwijs aan deze kinderen ook snel en adequaat geregeld moet worden?

De heer Beertema (PVV):

Uiteraard. Als dat de wet is, dan moet dat gebeuren. Maar, mijnheer Grashoff, ik heb het liever niet. Ik heb liever dat die kinderen niet komen. Ik heb liever dat die kinderen en hun ouders worden opgevangen in de regio. En als ze dan per se weg moeten, dan komen ze door allerlei veilige landen waar ze ook onderwijs kunnen volgen. Liever niet hier. Dat is mijn antwoord.

De voorzitter:

Mijnheer Kuzu.

De heer Grashoff (GroenLinks):

Nee, voorzitter! Ik heb helemaal geen vervolgvraag gesteld.

De voorzitter:

Jawel, u hebt die wel gesteld.

De heer Grashoff (GroenLinks):

Dat is niet waar. De heer Beertema was mijn vraag vergeten.

De voorzitter:

O ja, dat is waar.

De heer Grashoff (GroenLinks):

Ik heb hem geholpen door hem er eventjes aan te herinneren.

De heer Beertema (PVV):

Niet gelukt, jammer.

De voorzitter:

Jullie zijn helemaal wakker zie ik. Uw laatste vraag.

De heer Grashoff (GroenLinks):

Ik vind het bijzonder dat de heer Beertema vol frustratie en ergernis reageert op een positieve opmerking die ik maak. Dat doe ik inderdaad niet vaak tegenover de PVV, maar het zegt misschien meer over de beleving van de werkelijkheid door de heer Beertema dan over de beleving daarvan door mij. Ter bevestiging nogmaals: ik mag aannemen dat de heer Beertema, als dat nodig is, samen met ons vandaag in dit debat het pleidooi ondersteunt voor een snelle, adequate en voldoende onderwijsbekostiging. Dat vind ik een positief gegeven.

De voorzitter:

Dat was ook geen vraag, maar een opmerking. U mag erop reageren, mijnheer Beertema, maar dat hoeft niet.

De heer Beertema (PVV):

Nee hoor, nee, nee, nee.

De voorzitter:

De heer Kuzu?

De heer Kuzu (Groep Kuzu/Öztürk):

De heer Beertema van de PVV spreekt over "ontwrichtende effecten in de samenleving". Twee op de drie docenten, zo berichtte Trouw vorig jaar nog, zegt moslimdiscriminatie in de klas te zien. Ziet de heer Beertema ontwrichtende effecten door moslimdiscriminatie in de klas?

De heer Beertema (PVV):

Ik zie die niet. Ik zie wel een discriminatie andersom. Ik zie dat meisjes in Rotterdam bijna niet over straat kunnen omdat er moslimjongetjes zijn die dat verhinderen en die meisjes van alles toevoegen wat ik hier liever niet herhaal. Dat is een vorm van discriminatie die mij ernstig zorgen baart. Ik zie geweld en agressie vanuit groepen Marokkaanse en Turkse jongetjes, die het bijvoorbeeld nodig vinden om in de bus kinderen uit het speciaal onderwijs stelselmatig het bloed onder de nagels vandaan te treiteren. Ik heb daartussen gezeten, dus ja, dat zie ik wel. En dat vind ik inderdaad ontwrichtend.

De heer Kuzu (Groep Kuzu/Öztürk):

Het is duidelijk dat de heer Beertema al een tijdje niet meer in de onderwijswereld zit en dat hij is vastgeroest in het politieke systeem van Den Haag. Ik kom uit Rotterdam. Ik zie echt een heel andere werkelijkheid dan de werkelijkheid waarin hij leeft. Maar mijn vraag was gewoon heel simpel. Twee van de drie leraren in het onderwijs geeft aan dat er bij hen in de klas sprake is van moslimdiscriminatie. Mijn simpele vraag is: vindt u dat dat een ontwrichtend effect heeft op de samenleving, meneer Beertema, ja of nee? En dat zeg ik dus niet, dat zeggen twee van de drie leraren die op dit moment werkzaam zijn in het onderwijs. De heer Beertema moet nu niet gaan doen alsof dat niet bestaat en wijzen naar allerlei andere dingen, die hij ook uitvergroot.

De heer Beertema (PVV):

Als dat inderdaad een gegeven is ... Ik ken dat onderzoek niet. Ik begrijp dat het van Trouw komt, wat voor mij niet de hoogste vorm van betrouwbaarheid aangeeft, maar goed.

De heer Kuzu (Groep Kuzu/Öztürk):

Voorzitter, een punt van orde. Dit is een nieuwsbericht ...

De heer Beertema (PVV):

Nee, niks punt van orde. Ik ga over mijn eigen woorden!

De voorzitter:

Heren, de heer Beertema was aan het woord.

De heer Beertema (PVV):

Punt van orde? Wat heeft u toch een korte, ik bedoel lange tenen.

De voorzitter:

Was u klaar? Gaat u anders verder.

De heer Beertema (PVV):

Nee, ik vergiste me even. Hij heeft geen korte tenen, maar natuurlijk heel lange.

Als dat inderdaad het geval is, moeten we natuurlijk tegen elke vorm van discriminatie zijn, maar ik zie niet dat dit een ontwrichtend effect heeft. De ontwrichtende effecten van de massa-immigratie zie ik wel dagelijks in Rotterdam-Zuid en in de Schilderswijk. Ik zie islamisering op allerlei scholen, op allerlei instituten in Nederland waar wij met zijn allen belasting voor betalen. Dat is ontwrichting. U kunt nu wel weglopen omdat mijn antwoord u niet bevalt, meneer Kuzu, maar dat is de maatschappelijke ontwrichting die ik zie. Ik zie al jaren een maatschappelijke ontwrichting in het onderwijs, omdat het niveau door de influx van allerlei taalzwakke allochtone leerlingen het niveau ontzettend omlaaghaalt. Dát zijn ontwrichtende effecten en dáár maak ik mij zorgen over.

Voorzitter, ik houd het hierbij.

De voorzitter:

Goed. Het is overigens "lange tenen" en "een kort lontje".

De heer Beertema (PVV):

Dat had ik al twee keer hersteld, voorzitter, maar ik ben blij dat u dat nog een derde keer doet. Als we u niet hadden ...

De voorzitter:

Dank u wel. Ik stel voor om tot 14.00 uur te schorsen. Daarna wordt dit debat hervat en komen de andere woordvoerders aan het woord.

De algemene beraadslaging wordt geschorst.

De vergadering wordt van 13.13 uur tot 14.01 uur geschorst.

Voorzitter: Van Miltenburg

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:

- het wetsvoorstel Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (VIII) voor het jaar 2016 (34300-VIII).

De algemene beraadslaging wordt hervat.

De voorzitter:

Ik geef het woord aan de heer Van Meenen. Hij heeft aangegeven dat hij vijftien minuten zal spreken.

De heer Van Meenen (D66):

Voorzitter. Ik zie nu al uit naar de begrotingsbehandeling van volgend jaar. Als ik op de dag van de begrotingsbehandeling 's ochtends de krant opensla, zie ik allemaal prachtige ideeën van de coalitiepartijen. Eén jaar of twee jaar geleden waren dit de ideeën van D66, waarna ze zorgvuldig werden afgeschoten door de coalitie, om ze op deze dag weer als gloednieuw te presenteren. Heerlijk. Ik tel mijn zegeningen, maar ik zou het dit keer graag iets efficiënter doen en adviseer om vandaag al mee te gaan met mijn voorstellen.

Van wie is het onderwijs? Deze vraag laat zich niet gemakkelijk beantwoorden. Vroeger was het bijzonder onderwijs van de ouders en het openbaar onderwijs van de overheid. Nu lijkt het onderwijs vooral van de schoolbesturen te zijn. Die gaan over het al dan niet accepteren van leerlingen en leggen adviezen van ouders,

leraren, leerlingen en studenten al dan niet naast zich neer. Uiteindelijk is het onderwijs echter van ons allemaal. De vraag is hoe we ervoor zorgen dat we het onderwijs echt van iedereen maken.

De vraag voor wie we het doen, is eenduidiger: voor leerlingen en studenten. We willen hen de beste bagage meegeven voor hun toekomst, want dat is uiteindelijk in het belang van onze samenleving als geheel. Het is daarom gek dat we in het onderwijs de positie van de schoolbesturen beter hebben vastgelegd dan die van de leerlingen. Onze onderwijswetten zijn gericht op onderwijsaanbieders en niet op onderwijsvragers of -genieters.

Ons stelsel leidt tot onderwijsinstellingen die slechts leerlingen of studenten toelaten die toch al goed scoren. Ook laten instellingen leerlingen of studenten toe omdat dit financieel aantrekkelijker is. De bekostiging is niet gericht op de leerling, maar op de school. Doorstroming wordt niet beloond maar duur gemaakt. Als een school een kans wil bieden aan een kind door te kijken of het een niveau hoger lukt, wordt hij in het kader van afstroom gestraft als het toch niet lukt.

Leerlingen hebben een leerplicht, maar wat is leerplicht waard als er geen school is die jou onderwijs kan bieden? Wat heb je aan een staatssecretaris die je wil dwingen om naar school te gaan, terwijl er geen school is die jou een passende plek kan geven? Het is het drama van passend onderwijs en duizenden thuiszitters. Daardoor komen kansen voor kinderen in de knel en daarom pleit D66 in lijn met internationale verdragen voor een wettelijk leerrecht, een wettelijk recht op onderwijs. Het is eigenlijk te gek voor woorden dat dit in Nederland niet bestaat. Uiteraard is hierbij zorgvuldigheid een vereiste. Daarom stellen wij voor om het Nederlands Centrum voor Onderwijsrecht, waarin hoogleraren onderwijsrecht samenwerken, onderzoek te laten doen naar de wijze waarop een leerrecht in de wet, wellicht zelfs in de Grondwet, verankerd kan worden.

Van wie is het onderwijs? Te vaak worden beslissingen genomen over het onderwijs, zonder dat degenen om wie het onderwijs draait, een stem hebben in de besluitvorming. Dat is echter wel nodig om de kwaliteit en de flexibiliteit van het onderwijs te verbeteren. Zij weten immers het beste wat goed onderwijs is en zij weten het beste hoe het onderwijs zich aan de snel veranderende wereld moet aanpassen. Zij weten welke vaardigheden studenten nodig hebben, en kennis — ik zeg het er voor de heer Beertema maar even bij — om aansluiting te vinden op de arbeidsmarkt, om een eigen bedrijf te starten, om onderzoek te gaan doen, of wat dan ook. Daarom is het wetsvoorstel over de versterking van bestuurskracht een gemiste kans. Wat D66 betreft gaat het juist om de versterking van de medezeggenschap. Daarom zal ik in de aanloop naar het debat daarover met een eigen medezeggenschapsplan komen waarin concrete punten staan om de medezeggenschap echt te versterken. Een aantal daarvan kan geen verrassing zijn: instemmingsrecht op de hoofdlijnen van de begroting, instemmingsrecht op de benoeming van bestuurders, het allocatiemodel als vanzelfsprekend onderdeel van de hoofdlijnen van de begroting, en de aanwezigheid van de student bij de vergadering van het college van bestuur, wat al lang geregeld had moeten zijn. Dat soort elementen zullen onderdeel uitmaken van het plan. Ik hoop er veel partners voor te vinden.

Het Steunpunt medezeggenschap passend onderwijs dreigt bij gebrek aan middelen te verdwijnen. Is de staatssecretaris bereid om het voortbestaan van dit belangrijke steunpunt voor medezeggenschap te garanderen?

Dan kom ik op het geld en de leraren. D66 heeft het al vaker gezegd: passend onderwijs is een mooie gedachte, maar om maatwerk te bieden zijn extra handen in de klas hard nodig. Met plofklassen en groeiende verschillen in de klas blijft passend onderwijs een lippendienst. Maandag kregen we het bericht dat de 150 miljoen euro die dit kabinet had gereserveerd om jonge leraren aan te nemen op scholen, daar niet aan besteed is, maar aan thuiszittende leraren. Die belofte is dus niet uitgekomen, terwijl die extra handen in de klas zo ongelooflijk hard nodig zijn. Hoe gaat de staatssecretaris ervoor zorgen dat het geld wel aan extra leraren wordt besteed? Hoe

gaat hij werkloze leraren weer aan het werk krijgen? Hoe reageert de staatssecretaris op het bericht van de PO-Raad dat het extra geld niet voldoende is om de oplopende kosten in het basisonderwijs te compenseren? Die constatering ligt overigens in lijn met het rapport van de Algemene Rekenkamer uit 2013.

Dit is niet het enige dat D66 zorgen baart. Ook het loonakkoord dat door minister Plasterk met de bonden is gesloten, dreigt leraren op de bank te houden in plaats van in de klas. Dit geldt zeker als de pensioenpremie gaat stijgen in plaats van dalen. Hetzelfde budget voor scholen, maar stijgende werkgeverslasten: dat is een recept voor onderwijs in de knel en minder leraren die aan het werk zijn. Heeft de staatssecretaris hierover gesproken met zijn collega Plasterk? Kan hij de garantie geven dat stijgende pensioenpremies niet leiden tot grotere klassen?

De heer Rog (CDA):

Ik hoor de heer Van Meenen allerlei zaken opsommen. Hij spreekt van gestegen pensioenpremies, gestegen WW-premies en gestegen bovenwettelijke WW-premies. Hij stelt daarover een aantal vragen aan de staatssecretaris die volgens mij nogal obligaant zijn. Hij vraagt namelijk of dit nog iets betekent voor de grootte van de klas. Mij dunkt dat iedere euro die we niet aan leraren maar aan dit soort zaken uitgeven, betekent dat er minder geld voor onderwijs is. Heeft de heer Van Meenen misschien zelf een idee hoe we dat kunnen veranderen, zodat het geld in de klas terechtkomt?

De heer Van Meenen (D66):

Ik heb voorstellen gedaan over de zeggenschap van docenten, ouders en leerlingen over waar het geld naartoe gaat. Die zal ik herhalen bij de behandeling van het wetsvoorstel Versterking bestuurskracht. Overigens moeten we bij het basisonderwijs geen hoge verwachtingen hebben dat dit daar ineens tot grote verschuivingen zal leiden, want juist daar is de overhead buitengewoon klein. Basisscholen zijn immers niet verantwoordelijk voor hun eigen nieuwbouw, want dat zijn de gemeenten. Daar zal de oplossing dus niet liggen. Ik denk dus dat er met name in het basisonderwijs extra geïnvesteerd moet worden. Om die reden heeft mijn fractie bij de Algemene Politieke Beschouwingen die 100 miljoen extra voor passend onderwijs willen realiseren. Dat is helaas niet gelukt. Ik zie de oplossing ook niet, maar die kan alleen maar in het kabinet gevonden worden. Er is een akkoord gesloten, onder de verwachting dat de pensioenpremies zouden dalen. Dat is de verantwoordelijkheid van dit kabinet. Die ga ik niet op mij nemen. Ik sta er echter wel voor dat daarbij de harde voorwaarde geldt dat de klassen niet groter worden.

De heer Rog (CDA):

De CDA-fractie heeft de motie gesteund voor extra geld voor passend onderwijs, maar die heeft geen meerderheid gehaald. Dat moeten we met elkaar constateren. Dat is de werkelijkheid waar we nu in leven. Mijn vraag aan D66 is de volgende. Als je ziet dat er nu heel veel geld gaat naar pensioenen en andere zaken — dat is allemaal voorgerekend door de PO-Raad en we hebben die gegevens allemaal gekregen — wat is dan het antwoord van D66? Accepteert zij deze werkelijkheid, of wil ze daarin ombuigen?

De heer Van Meenen (D66):

Ombuigen is mij niet helder genoeg; dat klinkt voor mij als bezuinigen en dat willen we uiteraard niet. We willen al jaren extra investeren in het onderwijs. Dat hebben we ook gedaan. Dat er ook naast die minnen in het basisonderwijs nog een plus is, is onder andere te danken aan het herfstakkoord waar het CDA helaas niet aan heeft meegedaan maar waardoor wel 289 miljoen euro extra jaarlijks naar het basisonderwijs gaat. Uit de gegevens van de PO-Raad kunnen we wel opmaken dat dit niet voldoende is om de stijgende kosten af te dekken. Mijn fractie maakt zich daar druk om maar beschouwt op dit moment het probleem dat in het basisonderwijs ontstaat, vooral als een probleem van dit kabinet. Dat heeft het veroorzaakt door dat akkoord af te sluiten om vervolgens de afspraken niet na te komen, hetgeen ik heel kwalijk vind.

Recentelijk werd een ranglijst door de OESO gepubliceerd en Nederland stond daarin bovenaan. Dat is normaal goed nieuws maar in dit geval niet, want in Nederland draagt het onderwijs namelijk het meest bij aan ongelijkheid. Dus dat is geen lijstje waar je bovenaan wilt staan. Beschamend eigenlijk. Ook het recent verschenen rapport Onderwijsstelsels vergeleken geeft aan dat vroege selectie zoals in Nederland, samenhangt met sociale ongelijkheid in leerprestaties. Het is goed dat we nu met Onderwijs 2032 kijken naar een herziening van het curriculum maar met het oog op de toekomst is meer nodig. Een onderwijsbestel dat ongelijkheid in de hand werkt, is wat mijn fractie betreft een failliet bestel. Waar is het doorstroom en waar is het maatwerk? Voor D66 geldt: op de schop met het sjoelbakmodel waarin je na een aanloop op de basisschool onverbiddeijk in een vakje wordt geduwd en waarbij je wel ongeveer de wetten van de aerodynamica moet tarten om nog in een ander vakje terecht te komen. Zijn de bewindspersonen bereid om met de Onderwijsraad te kijken hoe we ons onderwijsbestel zo kunnen inrichten dat gelijke kansen, doorstroom, opstroom en maatwerk weer de norm worden?

Dan wat betreft de vluchtelingenkinderen. Alle kinderen hebben recht op goed onderwijs. Op dit moment worden op veel scholen kinderen opgevangen die net zijn gevlucht uit een oorlogsgebied. Leraren doen er alles aan om deze kinderen goed onderwijs te bieden, soms in speciale klassen, soms in het reguliere onderwijs. Dat vraagt veel want het gaat om kinderen met emotionele bagage en gebrekkige of geen kennis van het Nederlands, al leren ze vaak snel. D66 is van mening dat we ook deze kinderen een kans op een hoopvolle en mooie toekomst moeten bieden. Dat betekent dat er voldoende handen in de klas en voldoende bekostiging moeten zijn. Dat vraagt om een flexibeler omgang met de meetmomenten waar de bekostiging op gebaseerd wordt. Ook moeten we nagaan hoe we op korte termijn extra begeleiding kunnen regelen voor deze kinderen en voor deze scholen. Is het bijvoorbeeld mogelijk om hiervoor tijdelijk werkloze docenten aan te nemen? Wat staat daaraan in de weg? Kunnen ook leraren met een pabo-diploma worden ingezet voor eersteopvangonderwijs, de internationale schakelklassen? Nu is dat nog voorbehouden aan de groep met een vo-bevoegdheid, maar wat D66 betreft zijn ook pabo-gediplomeerden prima in staat om dit onderwijs te verzorgen; wellicht kunnen zij dit zelfs als geen ander. Bij vluchtelingenkinderen die langer dan een jaar in Nederland onderwijs hebben gehad, wordt gekeken naar de opleiding van de ouders. Vaak zijn de ouders goed opgeleid, terwijl de kinderen nog wel een achterstand hebben. Hierdoor kunnen niet alleen de kinderen, maar ook de scholen in de knel komen. Erkent de staatssecretaris dit probleem en wil hij zoeken naar een oplossing?

Ik zal nu een voorstel doen om een aantal problemen in een klap op te lossen. Dat moet de bewindspersonen toch als muziek in de oren klinken. Hoe kunnen we de investeringsmogelijkheden van scholen vergroten, speculatie met onderwijsgeld voorkomen en ondertussen ook nog de overheidsschuld verlagen? Dat kan door schatkistbankieren. In plaats van vermogens op een IJslandse bank te stallen of in risicovol vastgoed te steken, worden ze onder beheer van de overheid gesteld. Hiermee kunnen ook projecten, zoals eerste investeringen in ICT-projecten of andere projecten, op een verantwoorde manier worden gefinancierd. D66 stelt voor om scholen en onderwijsinstellingen te laten schatkistbankieren zoals gemeenten en provincies nu ook al doen. Zijn de minister en staatssecretaris bereid om daarnaar te kijken?

Ik kom op de digitalisering. In veel opzichten is ons dagelijks leven veranderd door de opkomst van ICT en internet, maar in het onderwijs is die digitale revolutie nog niet voldoende doorgedrongen. Ik ben dan ook blij dat er meer aandacht komt voor digitale vaardigheden en programmeren in het curriculum. Vorig jaar stelde D66 dat ook al voor. Als ik Twitter moet geloven, zien steeds meer partijen het belang ervan, maar nu moet dat nog blijken

bij de stemmingen. Laten we dan ook niet te lang wachten en gelijk beginnen met het opleiden van docenten voor dit vak. Is de minister bereid om hiervoor een plan van aanpak te ontwikkelen?

ICT is geen panacee voor elk probleem in het onderwijs, maar digitalisering biedt wel kansen voor de kwaliteit van het onderwijs en voor maatwerk. Om de kansen van ICT optimaal te benutten, is het belangrijk dat leraren met elkaar in gesprek gaan over de wijze waarop zij ICT het beste in hun lessen kunnen gebruiken. Vaak zijn het toch nieuwe technieken waar leraren mee moeten leren werken. Dan helpt het als zij van andere leraren kunnen horen wat er mogelijk is. D66 pleit er daarom voor om de lerarenbeurs zo te gebruiken, dat leraren best practices van digitaal onderwijs met elkaar kunnen delen. Is de staatssecretaris bereid, dit mogelijk te maken?

De kansen van ICT liggen niet alleen in het hoger onderwijs. In alle sectoren dient van dit middel optimaal gebruikgemaakt te worden. Toch kunnen veel scholen, met name in het basisonderwijs, nog niet over snel en adequaat internet beschikken en dat is ronduit slecht. Wat gaat de staatssecretaris hieraan met spoed doen?

Ik kom op een leven lang leren. De minister schrijft in haar recente brief terecht dat snelle technologische ontwikkelingen vragen om voortdurende bij-, om- en opscholing van mensen. Daar is een overheid voor nodig die mensen stimuleert om dat te doen. Ik ben blij dat de minister hier op een aantal punten werk van maakt, maar ik ben wel teleurgesteld dat zij de uitbreiding van het studievoorschot naar mensen boven de 30 jaar niet wil omarmen. Volgens het onderzoek zou een studievoorschotfaciliteit tussen de 2% en 5% van de beroepsbevolking boven de 30 ervan kunnen overtuigen om een opleiding te volgen. Dat klinkt beperkt, maar op een totaal van ongeveer 4 miljoen mensen tussen de 30 en 55 jaar, gaat het om 80.000 tot 200.000 mensen die dankzij die mogelijkheid een opleiding zouden kunnen gaan doen. Vindt de minister het ook niet de moeite waard om ervoor te zorgen dat ook deze mensen deze scholing gaan volgen? Wil zij echt werk maken van een leven lang leren, in plaats van daar slechts warme woorden over te spreken?

Ik wil nog wat losse onderwerpen behandelen. In een tussentijdse uitspraak zette het College van Beroep voor het hoger onderwijs vraagtekens bij het "nominaal is normaal"-beleid van de Erasmusuniversiteit. Een student heeft het bindend studieadvies dat hij kreeg, met succes bestreden. Een bindend studieadvies is volgens het college bedoeld om te kijken of een student een bepaalde studie aankan. Daarvoor is het niet nodig dat een student alle punten in één jaar haalt. Is de minister dat met het college en met D66 eens en welke conclusies verbindt zij aan deze uitspraak?

Het Nederlandse taal- en cultuuronderwijs in het buitenland is ongelooflijk waardevol, maar binnenkort stopt de bekostiging ervan. De staatssecretaris schrijft in antwoord op vragen van D66 dat het de verantwoordelijkheid van ouders is om te betalen. En als zij dat niet willen of kunnen betalen, is dat het einde van het Nederlands onderwijs in het buitenland, zo schrijft de staatssecretaris. Daar is D66 het hartgrondig mee oneens. Nederlands onderwijs aan Nederlandse kinderen is in Nederland even waardevol als in het buitenland. Waarom wordt dit onderscheid gemaakt? Ik hoor hierop graag een reactie. Wat kunnen we doen om dit alsnog te behouden.

Een volgende punt betreft het groene onderwijs. Er is veel over gewisseld, maar voor mijn fractie staat het vast: het groene onderwijs moet naar OCW. De heer Slob maakte daarover al opmerkingen bij de Algemene Politieke Beschouwingen. Ik sluit me daar van harte bij aan. Wij zijn er klaar mee: groen onderwijs hoort bij het ministerie van Onderwijs. Het woord zegt het eigenlijk al!

De heer Slob (ChristenUnie):

Ik hoorde mijn naam, en dan veer ik natuurlijk gelijk op. Dat heb ik van jongs af aan geleerd.

Mijn gewaardeerde college geeft terecht aan dat er iets met het groene onderwijs moet gebeuren. Ik denk inderdaad zelf ook dat het groene onderwijs uiteindelijk naar OCW zou moeten. Dat is wel een heel proces geweest. Dan blijft het financiële probleem echter bestaan. Wat is de financiële oplossing voor het groene onderwijs in de ogen van de fractie van D66? Het probleem is zeer urgent voor de aoc's.

De heer Van Meenen (D66):

Er wordt voortdurend, ook door de minister, gezegd dat die bekostiging gelijk moet zijn. We kunnen nu uit allerlei onderzoeken opmaken dat daar ten minste vragen bij zijn. Het is waarschijnlijk niet gelijk. Dat wordt ons van alle kanten meegedeeld. Die kant zullen we op moeten lossen. Als de bekostiging in het groene mbo bijvoorbeeld minder is dan in het andere mbo, dan is dat natuurlijk te gek voor worden. Daar is geen enkele zinnige reden voor. Dat komt omdat er bij EZ — zeg ik maar even simpel — een eigen beleid gevoerd wordt. Dat beleid moet dus stoppen en het beleid moet in overeenstemming worden gebracht met dat van OCW. Dat kan in de ogen van mijn fractie alleen maar als OCW daar verantwoordelijk voor is. Dat zal nieuwe vragen oproepen. Dat zullen we dan wel zien. Het kan echter niet zo zijn dat 15.000 leerlingen in dit land onderwijs van onvoldoende kwaliteit krijgen.

De heer Slob (ChristenUnie):

Ik ben het daarmee eens. We hadden vorig jaar natuurlijk het probleem van die 2%. We hebben dat probleem mede dankzij de fractie van D66 kunnen tackelen. Daar heeft de VVD toen nog aan meegewerkt. Volgens mij hebben wij dat bijna Kamerbreed misschien zelfs wel Kamerbreed geregeld. Er is natuurlijk nog één probleem: dat er een bezuiniging in het regeerakkoord is afgesproken waar volgens mij niet goed over nagedacht is. Die bezuiniging werkt behoorlijk hard door in het groene onderwijs. Ik ben het met de heer Van Meenen eens dat we echt een keer af moeten van dat probleem. We kunnen het groene onderwijs het beste naar OCW laten gaan. Dan wordt iedereen gelijk behandeld en is er geen onderscheid tussen de roc's en de aoc's. Het moet echter ook in de begroting geregeld worden. Ik zeg dat tegen de heer Van Meenen en ik zal het straks in mijn eigen bijdrage ook tegen de bewindspersonen zeggen. Ik zeg het echter ook tegen de coalitie: denk even mee, want als we nu niets doen, zal er echt een groot probleem ontstaan. Wij vinden elkaar overigens helemaal als het gaat om de uitspraak dat er iets moet gebeuren.

De heer Van Meenen (D66):

Daar ben ik het helemaal mee eens.

Er is al even gesproken over de ov-kaart voor minderjarige talenten. We hebben hier de dansmeisjes gezien. Mijn fractie vindt ook dat dat opgelost moet worden, temeer omdat daar ook vanuit de coalitie stevige woorden over gesproken zijn. Ik roep de coalitie met name nogmaals op om hier nu echt werk van te maken. Dan zullen we ons daar zeker bij aansluiten. Anders gaan we het op een andere manier oplossen.

Ik heb recentelijk kennisgenomen van een plan van de heer Eric van 't Zelfde van die superschool in Rotterdam-Zuid. U kent hem wel. Hij heeft een plan van aanpak om die wijk met behulp van de school nog verder op te tillen, maar hij komt geld tekort. Ik kan het hier ook niet regelen. Ik wil er wel aandacht voor vragen, zowel voor de ruimte in regels die er moet zijn maar ook voor het geld. Ik vraag de minister gewoon of er mogelijkheden zijn om dit alsnog te doen. Ik denk dat hier een kans ligt om de leerlingen te helpen over wie wij ons in Nederland het meest zorgen maken. Ik aarzel natuurlijk om dat hier ter sprake te brengen; het is ongebruikelijk om dat zo te doen, maar het is daar ook een ongebruikelijke situatie, dus ik durf het toch aan.

Mevrouw Ypma (PvdA):

Ik heb in mijn termijn ook gepleit voor een klein experimenteerbudget zodat we initiatieven zoals de Promise Academy in Rotterdam, een prachtig initiatief, mogelijk kunnen maken en die vervolgens ook wetenschappelijk goed kunnen onderzoeken om te kunnen bekijken hoe het toegangsrecht voor alle kinderen tot de kindcentra vorm kan krijgen. In Rotterdam borduren ze daarop voort en is dat wat ze willen, een toegangsrecht voor alle kinderen. Daar komen ze de komende twee jaar wat geld voor tekort. Is de heer Van Meenen het dan met mij eens dat daarvoor een klein experimenteerbudget moet komen? Dan heb ik het echt maar over 2 miljoen, waarmee je verschillende initiatieven in het land mogelijk kunt maken en die vervolgens wetenschappelijk goed kunt onderbouwen

De heer Van Meenen (D66):

Als dat ook hiervoor helpt uiteraard, maar ik vraag dan wel terug aan de PvdA om dan ook het budget te regelen, want anders krijgen wij eenzelfde situatie als helaas bij passend onderwijs. Dan zijn wij het hier allemaal met elkaar eens, maar dan is er weer geen passende dekking en dan zijn wij net zo ver van huis. Dus als mevrouw Ypma zo vriendelijk is om die 2 miljoen even in de begroting aan te wijzen, dan vindt zij mij volledig aan haar zijde. Ik heb dat bedrag nog niet gevonden!

Mevrouw Ypma (PvdA):

Dat is een terecht punt, want wie kaatst, kan de bal verwachten. Laten we anders samen dit verzoek neerleggen bij het kabinet. Dit gaat maar om een klein budgetje, dus wellicht kunnen wij samen deze vraag voorleggen. Ik heb dat al gedaan in mijn termijn, ik hoop dat D66 dat ondersteunt.

De heer Van Meenen (D66):

Helemaal. Zoals we wel eens zeggen in het onderwijs, dit soort bedragen vallen bij OCW volgens mij uit de plooi van de gordijnen. O, er zijn geen gordijnen. Dan ligt het gewoon op de grond. Ik zal wel helpen zoeken.

Het COC heeft gewezen op asielzoekers die zich vanwege hun seksuele geaardheid onveilig, gepest en bedreigd voelen en heeft een aantal voorstellen gedaan. Is de minister bereid de Kamer een brief te schrijven waarin zij reageert op de acties die het COC vraagt?

De voorzitter:

Dank u wel, mijnheer Van Meenen.

De heer Van Meenen (D66):

Het was mij wederom een genoegen onder u te dienen.

De voorzitter:

Het was een genoegen om naar u te luisteren. We zijn daar nog niet klaar mee, want de heer Van Dijk heeft een vraag.

De heer Jasper van Dijk (SP):

Ik had wel verwacht dat de heer Van Meenen er zelf over zou beginnen, we hadden er vanochtend al even een leuk debatje over. Geneeskundestudenten hielden gisteren een pleidooi over de schade die hun wordt aangedaan door het leenstelsel. In hun geval hebben zij weinig mogelijkheden om bij te werken en de schulden zijn gigantisch. Toen suggereerde de heer Van Meenen dat we toch eens moeten kijken of we op dit punt een oplossing kunnen bedenken. Dus ik ben daar heel benieuwd naar. Die studenten pleiten voor een tegemoetkoming ter waarde van €280, de basisbeurs. Komt u met zoiets of moet ik u nog meer suggesties geven?

De heer Van Meenen (D66):

Nog even los van de vraag of mijn fractie daarmee zou moeten komen — dat mag iedereen zijn — vind ik wel dat, zoals dat in de zorg in andere opleidingen heel gebruikelijk is, een stagevergoeding op zijn plek zou zijn voor mensen aan wie je vraagt om 50 tot 60 uur te werken. Daar komt het immers gewoon op neer, weet ik ook uit mijn eigen directe omgeving. Dus langs die weg zou ik daaraan willen meewerken, als dat een antwoord op uw vraag is. De kwalificatie over het leenstelsel laat ik maar even voor wat die is. Leenstelsel of niet, dit had eigenlijk al lang zo moeten zijn.

De heer Jasper van Dijk (SP):

Dat is natuurlijk het hele punt. Wij hebben vorig jaar een uitgebreid debat gevoerd over dat leenstelsel. Wij verschillen van mening. U wilde dat graag, ik wilde dat niet. Maar ook de geneeskundestudenten zijn toen langsgeslagen. Waarom bent u dan nu pas wakker geworden? Ik vind het fijn dat u wilt meedenken over een oplossing, maar waarom bent u nu pas wakker geworden? Wij wisten dat vorig jaar ook al maar toch steunde u mijn amendement niet.

De heer Van Meenen (D66):

Nee, dat komt omdat de heer Van Dijk dit onderwerp bracht in een litanie aan ellende die ons te wachten zou gaan staan en waarin het moeilijk was om te onderscheiden wat zich werkelijk zou gaan voordoen en wat niet. De fracties die het leenstelsel gesteund hebben, hebben altijd gezegd dat ze heel kritisch blijven op de uitvoering en dat ze het stelsel zullen bijstellen waar dat nodig is. Dat is niet het verzoek van deze studenten. Deze studenten zeggen: wij vinden het leenstelsel op zich een prima plan, maar onze situatie is anders dan de situatie van alle andere studenten in Nederland, omdat wij worden geacht drie jaar lang 50 tot 60 uur in de week te werken; daarom hebben wij geen andere mogelijkheid dan te vragen om een tegemoetkoming in de stagekosten. Dat is juist in de zorg heel gebruikelijk. Het gebeurt bijvoorbeeld ook in het mbo. Vandaar dat het verzoek aan de minister om te kijken naar mogelijkheden voor een stagevergoeding voor deze mensen mij uitstekend lijkt.

De heer Rog (CDA):

Wat een heugelijk nieuws: het leenstelsel is pas een jaar oud en de eerste partij begint met de afbraak ervan. Dat is maar goed ook, want dat zou het CDA ook graag willen. Het leenstelsel werkt immers niet. Wij gaan een motie indienen om deze studenten een fatsoenlijke vergoeding te geven. Is de heer Van Meenen bereid om dat te bekostigen uit de opbrengsten van het leenstelsel?

De heer Van Meenen (D66):

Ik wacht die motie gewoon af. De opbrengsten van het leenstelsel zijn hier in principe niet voor bedoeld. Die zijn bedoeld voor de kwaliteit van het onderwijs en die is hier niet mee gediend. Hier gaat het om de vraag of een stagevergoeding voor mensen die dit moeten doen al dan niet terecht is. Op voorhand zeg ik daar dus geen ja op.

Wat de heer Rog nu doet, vind ik iets te makkelijk. Dat doet de heer Rog overigens bij voortduring: hij put met het grootste gemak uit de opbrengsten van het herfstakkoord, uit de opbrengsten van het leenstelsel, allemaal dingen die in totaal een bedrag van 1,5 miljard opbrengen dat de kwaliteit van het onderwijs gaat verbeteren, maar waaraan het CDA geen euro heeft bijgedragen. Het zou voor het CDA misschien ook eens goed zijn om een keer zelf iets te bedenken wat de mogelijkheid biedt om extra te investeren in het onderwijs, in plaats van alleen maar te roepen dat anderen die dat doen, daarmee keuzes maken die niet de keuzes van de heer Rog zijn.

De heer Rog (CDA):

Ik ga maar even gewoon terug naar waar het hier om gaat. We hebben een leenstelsel, we hebben negatieve effecten en die willen we oplossen. De heer Van Meenen van D66 zegt: ik wil ook een bijdrage leveren aan een oplossing. Daarin vindt hij de oppositie tegen het leenstelsel aan zijn zijde, maar als het niet bekostigd kan worden uit de opbrengst van het leenstelsel, dan wil ik wel graag horen wat D66 ziet als een reële dekking voor dit euvel. Wij willen dit oplossen. D66 belijdt hier met de mond dat het mee wil doen, dan wil ik ook boter bij de vis: waaruit bekostigt D66 dat?

De heer Van Meenen (D66):

Dat is wel erg makkelijk. De heer Rog wil het oplossen en D66 mag even de dekking gaan aangeven. Daar kan ik echt niet in meegaan. Ik zou zeggen tegen de heer Rog: gaat u nou ook eens zelf creatief kijken en zoekt u een keer zelf naar middelen, in plaats van te zien waar anderen al scherpe keuzes gemaakt hebben en daarmee middelen hebben vrijgemaakt, en dan te zeggen dat het daar dan maar vandaan moet komen. Ik vind dat echt ...

De voorzitter:

U bent het er niet mee eens.

De heer Van Meenen (D66):

... een blijk van armoede.

De heer Slob (ChristenUnie):

Voorzitter. Vandaag en morgen bespreken wij hier de onderwijsbegroting. Ik vind dat eigenlijk wel een mooi moment om waardering uit te spreken voor al die mannen en vrouwen die zich dagelijks op al die verschillende niveaus inzetten voor het geven van goed onderwijs aan jongeren, en aan degenen die hen daarin ondersteunen. Respect voor wat zij doen.

Respect wil ik ook uiten tegenover de beide bewindspersonen die hier bij ons te gast zijn om hun begroting te verdedigen. De ChristenUnie is het niet altijd met hun keuzes eens, maar dat laat onverlet dat wij ook hen respecteren om hun werk. Ook zij zoeken immers — daar gaan wij vanuit en daar twijfel ik helemaal niet aan — het goede voor de jongeren in Nederland en voor degenen die aan die jongeren onderwijs geven.

Er gaat veel goed, maar er zijn ook zorgen. Dat zijn zorgen die we ook als een uitdaging kunnen beschouwen. In de spreektijd van de ChristenUnie wil ik er daar een aantal van noemen, namelijk de daling van de leerlingaantallen, de hogere werkloosheid onder leraren, een goede invoering van passend onderwijs voor iedere leerling in het regulier dan wel speciaal onderwijs waar ook in in Nederland, meer vluchtelingenkinderen op school en de bezuinigingen op groen onderwijs.

Ik begin met de daling van het aantal leerlingen. Wij vinden het positief — zoals bekend hebben wij ons daar ook voor ingezet — dat de kleinscholentoeslag overeind is gebleven. Dat heeft, zo is onze inschatting, veel schade voorkomen. Toch blijven er grote zorgen. Vorig schooljaar zijn er 124 basisscholen gesloten. Dat betekent dat veel kinderen naar andere scholen in andere woonkernen moeten uitwijken of dat de school die aansluit bij de eigen identiteit of opvoeding niet in de buurt is. Ook in het voortgezet onderwijs beginnen de gevolgen van de daling van het aantal leerlingen zich duidelijk af te tekenen. We moeten blijven zorgen — dat is de inzet van de ChristenUnie — voor goed onderwijs en keuzevrijheid dichtbij.

Binnenkort zullen we met de staatssecretaris doorspreken over oplossingen in krimpregio's. Ik zou hem nu vanaf deze plek echter al willen oproepen om zich te blijven houden aan de aangehouden motie van de leden Voordewind, Bisschop en Ypma, die steun heeft gekregen van een ruime Kamermeerderheid, over het behoud van de kleinscholentoeslag, die de mogelijkheid geeft om bij samenwerking of fusie te toeslag te behouden en de schoolbesturen in krimpgebieden vraagt om deel te nemen aan regionaal overleg over een toekomstbestendig en kwalitatief goed onderwijsaanbod. Dat is een lange zin, maar ik denk dat het een heel duidelijke uitspraak was. Dat is volgens mij de basis waarop we straks met de staatssecretaris verder zullen spreken. Misschien kan hij dat morgen nog even bevestigen.

De daling van het aantal leerlingen in de komende jaren zal ook leiden tot een lager budget voor scholen. Wij zien echter een aantal grote uitdagingen op ons afkomen, ook andere collega's hebben dat al aan de orde gesteld. Allereerst zijn scholen steeds meer geld kwijt aan het betalen van werkloosheidsuitkeringen aan leraren. Tussen 2010 en 2015 stegen de premies aan het Participatiefonds met 175 miljoen euro. Wij zien ook dat er over een aantal jaren juist een tekort aan docenten zal zijn. In het onderwijsakkoord stond de afspraak om 3.000 extra banen voor jonge leraren te creëren, waarvoor 150 miljoen beschikbaar was in 2014. Dat geld lijkt vooral te zijn gebruikt voor het Participatiefonds. Dit levert geen extra banen op, maar leidt, zo zeg ik erbij, wel tot behoud van belangrijke banen. Maar toch, we blijven behoefte hebben aan nieuwe jonge leraren. Ik hoor graag een reactie van de staatssecretaris op dit vraagstuk, waar ook anderen op in zijn gegaan.

De ChristenUnie heeft een aantal jaren geleden gepleit voor het bevriezen van het budget voor onderwijs in de komende jaren, ondanks de dalende leerlingenaantallen. Staat het kabinet nog steeds open voor deze suggestie? Het voorstel heeft het toen niet gehaald, maar wij zien toch echt de noodzaak om daar weer over te beginnen met elkaar. Als wij dat niet doen, laten wij namelijk het budget de komende jaren dalen. Daardoor zullen weer veel leraren worden ontslagen, terwijl we ze juist, zeker in de toekomst, nodig hebben. Kortom, hoe gaan wij met dit grote vraagstuk om?

Het bestuursakkoord primair onderwijs bevat heel mooie afspraken over het gebruik van digitale leermiddelen. Geldt dat ook voor scholen in het buitengebied die met traag internet moeten werken, zo vraag ik de bewindspersonen. 900.000 basisschoolleerlingen hebben de komende jaren heel slecht toegang tot internet. Is het anno 2015 normaal dat je het digibord niet goed kunt gebruiken, wat gewoon op een aantal scholen wel de praktijk is, dat maar een of twee leerlingen tegelijk op een pc kunnen werken of dat de administratie even moet stoppen met achter de computer te zitten op het moment dat er in een klas wat gebeurt? Dat zijn echt situaties die zich nu, anno 2015, nog voordoen.

De ChristenUnie heeft hier al een aantal keren, in het voorjaar en een paar weken geleden, Kamervragen over gesteld. Wij zien dat de staatssecretaris en ook minister Kamp — die hoort daar ook bij en die bevragen wij altijd, maar de antwoorden worden altijd door de staatssecretaris gegeven — het probleem wel erkennen, maar dat echte oplossingen toch uitblijven. Inmiddels hebben internetaanbieders en decentrale overheden al toegezegd mee te willen werken. Dat meldt ook de PO-Raad en die geloof ik daarin. Met slimme oplossingen, bijvoorbeeld samenwerking met bedrijven in het buitengebied, moet dit toch op te lossen zijn? Wat doet de staatssecretaris? Is hij eventueel bereid om het investeringsfonds uit het bestuursakkoord open te stellen voor plannen voor snel internet?

Ik kom op het vraagstuk van het passend onderwijs. Daar zouden we de hele begrotingsbehandeling wel aan kunnen wijden. Ik heb dit dossier lang gevolgd en ik heb in het land rondgekeken. Ik zie dat er daar kei- en keihard wordt gewerkt om passend onderwijs mogelijk te maken, door docenten, door begeleiders, maar ook door ouders en bestuurders. Zij werken dagelijks keihard voor inclusief onderwijs en een fijne leeromgeving voor ieder kind. Ik wil ze daarmee complimenteren. Er zijn echter ook zorgen. Die zijn ook al door anderen geuit. De Kinderombudsman heeft zich daar ook in gevoegd met een toch wel behoorlijk kritisch rapport. Het kind staat niet altijd centraal. Er is onvoldoende maatwerk voor kinderen. Hoe kan het nou dat er nog zo veel kinderen

thuiszitten? Dat was destijds, voor de invoering van passend onderwijs, ook al een groot probleem. Dat is het nog steeds. Daar wilden we toch juist iets aan doen? Hoe kan het dat scholen voor speciaal onderwijs zo veel mensen met expertise moeten ontslaan en zelfs deuren moeten sluiten? Is de bureaucratie voor besturen en docenten niet juist groter geworden nu scholen in allerlei samenwerkingsverbanden moeten overleggen en moeilijke verbanden moeten leggen met de Wmo en andere regelingen? Ik zou de staatssecretaris eens wat meer willen horen zeggen over de manier waarop we dit soort vraagstukken nou echt gaan aanpakken. Dit is niet alleen een financieel vraagstuk. Als het om de financiën gaat, heeft de Kamer ingegrepen en zijn bezuinigingen ongedaan gemaakt, zeg ik maar even onbescheiden. Dat is zelfs tot tweemaal toe gebeurd. Toch is het een probleem. Ook die negatieve vereveningen in de krimpgebieden vormen een probleem. Dat tikt daar gewoon heel hard door. In bepaalde gebieden kunnen kinderen gewoon niet altijd worden doorverwezen naar het speciaal onderwijs terwijl dat wel nodig is. We zien ook dat scholen zelfs ophouden te bestaan. Dat gebeurt zelfs bij mij in de achtertuin en ook bij mevrouw Siderius. De Ambelt, een school voor speciaal onderwijs, houdt gewoon op te bestaan. De ouders zijn echt de wanhoop nabij. Hoe kan dat gebeuren? Ik hoor hierover graag iets van de staatssecretaris.

De ChristenUnie heeft ook moties ingediend — ik herinner me dat we dat ook samen met de SP deden — over leerlingen met een ernstig meervoudige beperking. Mevrouw Siderius vroeg er ook al naar. De regeling voor groep A is begroot op 1.250 leerlingen, maar het lijkt erop dat er nu zelfs sprake is van een verdubbeling van de hoeveelheid aanvragen, namelijk van 2.500 aanvragen. Gaat dan het bedrag per leerling omlaag of blijft dat bedrag gelijk? Dat wil ik toch wel graag weten. Hoe zit het met de groep B en de groep C? Het is allemaal erg veel jargon, maar de mensen die het aangaat weten precies waar het over gaat. Voor die groepen is nu geen aanvulling geregeld. Gaat de staatssecretaris deze groep wel in de gaten houden en gaat hij, als het nodig is, extra financiering regelen? Ik weet dat dat heel makkelijk gevraagd is, maar er zit hier wel een reëel probleem.

Ik kom op onderwijs en asielzoekers, en onderwijs voor kinderen van asielzoekers. Er gebeuren op dit moment bijzondere dingen in het land. Mensen werken hier heel hard aan. Ik ben zelf zo'n drie weken geleden bij Oranje geweest, waar een school precies grenst aan de opvang voor de honderden asielzoekers die daar zijn gehuisvest. Daarover hebben we hier ook discussies gehad. Er gebeuren daar mooie dingen, maar er zijn ook problemen. De regels die wij voor het onderwijs hebben, gaan niet altijd op voor dit soort omstandigheden. Dat geldt met name voor bijvoorbeeld de reguliere teldata. Er is er nu wel eentje aan toegevoegd, maar toch voldoet dat niet helemaal. Kunnen we hiervoor maatwerk bieden, vraag ik aan de verantwoordelijk staatssecretaris. En ik vraag weer naar een aangenomen Kamermotie, namelijk een van de heer Klaver, de heer Pechtold en mijzelf. Daarin staat dat er ook echt budget moet komen voor onderwijs. Die motie is bij de Algemene Politieke Beschouwingen aangenomen. Ik heb de brief van de staatssecretaris hierover overigens gelezen. Volgens mij klopt het hart op de juiste plek. Er moet iets gebeuren. Het zou echter wel fijn zijn als we weten hoe dat gaat gebeuren. Ik heb zelf in de begroting gezien dat er minder geld nodig is voor de achterstandsmiddelen. We weten hoe de systematiek dan is. Als het geld niet wordt gebruikt, verdwijnt het. Is er een mogelijkheid om dat geld hiervoor te gebruiken? Ik geef deze suggestie gewoon mee. Als we het zo zouden doen, blijft het geld ook binnen het onderwijsveld. Dat zou toch ook wel iets waard zijn.

Over het groen onderwijs voerde ik net al even een interruptiedebatje met de heer Van Meenen van D66. Ik kijk naar het kabinet, maar ik kijk ook naar de coalitiepartijen. We weten namelijk hoe het werkt. Hier ligt gewoon een probleem. We hebben die 2% vorig jaar weg kunnen werken omdat de coalitie wilde meewerken. Met name de VVD was daartoe bereid. Nu drukt echter die bezuiniging nog steeds door. Die werkt door op die aoc's. Dat gaat ten kosten van de bekostiging per leerling. Die loopt dus uit de pas met de bekostiging per leerling op de roc's. Daarover kunnen we een hele discussie voeren en daarover zijn rapporten geschreven. De een zegt: het gaat om bijna €1.000. De ander zegt: het is maar €56 of €57. Hier zit gewoon een probleem. De scholen mekkeren echt niet — ik gebruik die term maar even — als er niets aan de hand is. Ze zien gewoon een probleem bij de basisbekostiging. Daar moeten we nu eens mee klaar zijn, want het komt ieder jaar weer terug. Ik vraag de bewindspersonen dat probleem op te lossen. Ik weet wel dat dat bij de behandeling van de landbouwbegroting terugkomt, want het probleem valt onder EZ, maar ik denk dat we dit punt het beste naar OCW kunnen overhevelen. Verder verdient het aanbeveling om kabinetsbreed te bezien hoe we de financiële problemen op dit punt kunnen oplossen.

Ik kom toe aan het leenstelsel. Of heet het studiekostenstelsel? Wat was de term van de bedenkers ervan ook alweer? Ik vergeet die term steeds. O ja, studievoorschot. Ik vind die term zo vergezocht dat ik iedere keer ver moet zoeken om me haar weer te herinneren. De keuze is gemaakt, een keuze die wij liever vandaag dan morgen terugdraaien. Dat zal waarschijnlijk niet zomaar gebeuren. Maar nu graag wel helderheid over hoe dat geld, dat bij studenten wordt weggehaald voor extra investeringen in de kwaliteit wordt gebruikt, want dat is op dit moment echt schimmig. Wij willen graag op dit punt duidelijkheid krijgen. Dan kunnen we ook iets terugzeggen tegen die studenten die vragen waar dat geld is gebleven.

De voorzitter:

Mijnheer Duisenberg wil u graag nog een vraag stellen. Ik neem aan dat de heer Slob daar geen bezwaar tegen heeft. Anders mag de heer Duisenberg de vraag toch stellen. Maar de heer Slob heeft geen bezwaar.

De heer Duisenberg (VVD):

De heer Slob interrumpeerde mij al eerder over dit onderwerp. Ik heb toen mijn best gedaan de vraag goed door te geleiden, maar dat is blijkbaar niet goed gegaan. Wil hij vooraf al van de minister weten waaraan ze het geld gaat uitgeven? Dan bepaalt Den Haag waaraan het geld wordt uitgegeven. Of wil de heer Slob weten — dat is volgens mij de aanpak van de minister — langs welke weg wordt geborgd dat het geld goed wordt uitgegeven, bepaald door de instellingen en belanghebbenden?

De heer Slob (ChristenUnie):

Dat is een heel goede vraag. Ik kan die vraag gebruiken om mijn positie nader te verduidelijken. Ik ben niet van de categorie die vindt dat we hier in Den Haag precies moeten gaan bepalen wat er bij de instellingen gebeurt. Dat is een stuk vrijheid dat je de instellingen moet geven, vrijheid die natuurlijk in verantwoordelijkheid moet worden waargemaakt. Als dat niet gebeurt, moet er wel worden ingegrepen, maar die ruimte moet worden gecreëerd. Maar wat hier wel is afgesproken, is dat de instellingen wel helder moeten zijn over wat ze aan extra investeringen in die kwaliteit gaan doen. Dat moet transparant zijn, er moeten studentenorganisaties bij betrokken zijn en de medezeggenschap moet er iets over zeggen. De heer Duisenberg wil er zelfs nog mensen van buiten bijhalen. Op dit moment is bij heel veel instellingen niet duidelijk of er al extra geld is. Ze moeten immers activiteiten die anders ook wel zouden plaatsvinden, voorfinancieren onder het mom van "dat hoort hierbij". Wij horen zelfs geluiden dat er bijvoorbeeld ergens een gymzaal of een nieuwe collegezaal is geopend. Ja, dat was men bij wijze van spreken toch al van plan. Hier is gezegd: er komt heel veel extra geld, dat natuurlijk langzaam oploopt, dat we gaan investeren in de kwaliteit. Ook al was je het niet eens met die keuze, dan nog is de vraag gerechtvaardigd waar dat extra geld dan is en wie daarover heeft meebeslist. In heel veel opzichten is dat op dit moment niet duidelijk. Misschien is dat een aanloop, maar laten we er vanaf het begin scherp bovenop zitten.

De heer Duisenberg (VVD):

De heer Slob en ik zijn het helemaal eens. Omdat de heer Slob ook sprak over het groenonderwijs, dat hij een warm hart toedraagt, wil ik hem nog de volgende vraag stellen. Er wordt daarbij veel samengewerkt met de

agrarische sector, dus met het bedrijfsleven en de regio. Is de heer Slob het dan ook met mij eens dat het hierbij ook gaat om de externe belanghebbenden?

De heer Slob (ChristenUnie):

Zeker. Dat is een van de redenen geweest, waarom wij er heel lang aan hebben vastgehouden om het geld gewoon op de begroting van EZ te laten staan. Dan zit je in die kolom en kun je goed samenwerken met Wageningen en alles eromheen. Ik ben tot de conclusie gekomen dat dat op zich klopt. Maar doordat het op de begroting staat, die heel veel beperkingen kent, ontstaan er financiële problemen. Ik ben er ook van overtuigd, gestaafd door onderzoek op dit punt, dat de samenwerking in de groene keten best door kan blijven gaan als de aoc's op dezelfde manier worden behandeld als de roc's en op de onderwijsbegroting staan. Dan zijn we af van het financiële probleem en kunnen we ons gewoon richten op wat we in Nederland allemaal kunnen en waarover u zulke mooie woorden hebt gesproken. Het is een waanzinnig goede en mooie sector. Hij is uniek in de wereld. Als onze minister ergens spreekt, noemt hij Heineken, maar ook deze sector. Dat zijn echt voorbeelden waarmee je kunt aankomen. Dan kan het toch niet zo zijn dat dit soort problemen gaat ontstaan? We moeten ons eigenlijk schamen als we die situatie laten voortduren.

De heer Grashoff (GroenLinks):

Voorzitter. De onderwijsinspectie concludeerde in haar verslag over 2013-2014 dat ons onderwijsstelsel steeds efficiënter, maar ook steeds minder flexibel wordt. Dat komt, zo stelt de inspectie, onder andere door aanvullende en strenge selectie, de groei van enkelvoudige schooladviezen en de toename van categorale brugklassen. De Onderwijsraad geeft vergelijkbare signalen en waarschuwt expliciet voor de positie van leerlingen uit lagere sociaaleconomische milieus. Uit internationaal onderzoek onder OECD-landen — het is vandaag al een paar keer aan de orde geweest — zou blijken dat Nederland eenzaam aan de top staat van landen waarin het onderwijsbestel bijdraagt aan een tweedeling tussen mensen van verschillende sociale achtergronden. Daar zal best wat op aan te merken zijn, maar ik vind het toch buitengewoon zorgwekkend. Ik krijg heel graag van de bewindslieden een reactie op dit onderzoek.

Bij een eenzijdige focus op efficiëntie of een "economistische benadering" van onderwijs, richt je je op de standaard, het gemiddelde of de grootste gemene deler. Daar richt je je onderwijsbestel dan op in en dat gaat prima. Als een leerling naadloos in het systeem past, is er geen vuiltje aan de lucht. Als er echter iets met je is of als je net niet onder die grootste gemene deler valt, dan heb je een stevig probleem. Dat proces gaat door. Ik zou bijna zeggen: ondanks de signalen en de inzet van mevrouw Ypma gaat dat gewoon door. We selecteren in Nederland op jonge leeftijd en we gaan dat eigenlijk op nog jongere leeftijd doen. We gaan dat nu al doen op basis van toetsen in groep 7 van de basisschool. Dan ben je 10 jaar oud. Tegelijkertijd wordt er druk uitgeoefend om geen meervoudige adviezen voor het voortgezet onderwijs te geven en neemt het aantal brede brugklassen verder af. Die twee dingen versterken elkaar natuurlijk. Ik wil graag van de staatssecretaris weten of het klopt dat scholen in het basisonderwijs en in het voortgezet onderwijs in de regio Utrecht, afspraken hebben gemaakt over het niet meer geven van meervoudige adviezen. Is de staatssecretaris het met mij eens dat dit in strijd is met de geest van de wet?

Een keuze die voor je wordt gemaakt als je 10 jaar bent — je hebt dan immers nog niet zo veel te kiezen — bepaalt in hoge mate je onderwijscarrière. Eenmaal ingedeeld word je zo efficiënt mogelijk door de strengers van een van onze onderwijskolommen heen geperst. Laat ik zo maar even populair zeggen. Ons ooit zo toegankelijke en doorgankelijke onderwijssysteem wordt zo eigenlijk meer een soort dwangbuis. Als je op 10-jarige leeftijd als een dubbeltje wordt beoordeeld, dan word je geen kwartje meer.

Ben ik te negatief? Laat ik heel snel een paar voorbeelden noemen. De meervoudige schooladviezen vanuit het primair onderwijs dreigen weg te vallen. De brede brugklassen verdwijnen. In het havo worden willekeurige extra toelatingseisen gesteld voor leerlingen met een vmbo-diploma, terwijl dat diploma wel toegang tot die opleiding zou moeten geven. Soms is in het voortgezet onderwijs bijna sprake van een gedwongen schoolkeuze voor leerlingen met een extra zorgvraag, omdat scholen onderling een harde afspraak hebben gemaakt over wie welke zorg levert en welke leerlingen aanneemt. Er is sprake van ondoorzichtige praktijken in het mbo, waarbij scholen leerlingen soms op onduidelijke gronden weigeren. De extra toelatingseisen voor de pabo, die de Kamer heeft gewild, hebben een dramatisch effect gehad op het aantal inschrijvingen. Het gaat niet goed en het is dus niet de manier van doen. Om te worden toegelaten tot een masteropleiding in het wetenschappelijk onderwijs wordt van studenten die aan een bepaalde hbo-opleiding zijn afgestudeerd, gevraagd om een extra cursus te volgen. Die cursus zit niet in het reguliere onderwijs. Je kunt die wel volgen, maar dat kost je dan €7.000. Een masteropleiding in Rotterdam zegt: we nemen je alleen nog maar aan als je een 7 hebt. De 7 wordt daarmee dus de nieuwe 6. Om nog maar te zwijgen van het bindend studieadvies, de kansloze experimenten met het bindend studieadvies in het tweede jaar en de harde knip tussen de bachelor- en masterfase. Het is een hordeloop aan het worden.

De sfeer, de cultuur in ons onderwijsbestel lijkt er geleidelijk een te worden van scholen en opleidingen die zelf wel zullen bepalen welke leerling ze willen aannemen. Een en ander komt in de plaats van het uitgangspunt dat leerlingen, uiteraard als zij in het bezit zijn van het juiste diploma, zelf kiezen welke opleiding ze gaan doen. De principiële vraag die ik aan de bewindspersonen stel is: zijn zij het met mij eens dat het uitgangspunt is, blijft en beschermd moet worden dat leerlingen, kinderen, individuen zelf kiezen wat ze gaan doen en dat het niet de opleidingen zijn die kiezen welke leerlingen ze aannemen? Als er prikkels zijn — wij denken dat die er zijn — in het hele onderwijsbestel, zowel financiële als andersoortige prikkels, die dat omgekeerde ondersteunen, vraag ik of de bewindspersonen zich willen inspannen om die prikkels eruit te halen.

De heer Beertema (PVV):

Dat al die scholen in de doorlopende leerlijnen hun eigen normen gaan stellen, heeft er toch alles mee te maken dat de scholen gestraft worden voor afstroom? Dat heeft er toch alles mee te maken dat die scholen geen idee meer hebben wie ze in huis halen omdat GroenLinks en D66 niet meer willen dat er getoetst wordt, dat er geselecteerd wordt in het onderwijs, dat er gediscrimineerd wordt in het onderwijs naar competenties, naar kennis, naar kunde van leerlingen? De heer Grashoff noemt nota bene de pabo's, die erom berucht waren dat de juffen en de meesters niet meer konden spellen en rekenen. Dan gaan we daar wat aan doen, is het weer niet goed. Wat stelt de heer Grashoff dan voor? Iedereen maar toelaten tot de pabo en de verloedering van het onderwijs op die vlakken gewoon maar laten doorgaan? Is dat zijn idee van onderwijs?

De heer Grashoff (GroenLinks):

Ik ben het op één punt met de heer Beertema eens: de manier waarop er op rendement wordt afgerekend in het onderwijs, draagt bij aan dit soort praktijken. Daar moeten we inderdaad vanaf. Het voorbeeld van de pabo is interessant. Dat zet mij aan het denken, en de heer Beertema ook. Het simpelweg stellen van toelatingseisen is dus niet de oplossing. Als wij vinden dat leerlingen op een bepaald niveau iets niet hebben geleerd wat zij wel hadden moeten leren, dan moet dat in het curriculum verwerkt worden en moet dat niet met plussen, extra eisen en extra toetsen worden gedaan. Er moet geen rekentoets zijn, maar rekenen moet goed geïncorporeerd worden in het wiskundeonderwijs, zoals ook de vereniging van wiskundeleraren voorstelt. Dan heb je geen rekentoets nodig. Net zomin bedachten we een taaltoets, want we hadden al Nederlands in het voortgezet onderwijs. Dan was het prima en inpasbaar. Dat is de manier waarop we moeten omgaan met een stelsel van onderwijs dat ten principale veel waarde heeft, maar waarvan we gewoon een lappendeken aan het maken zijn met elkaar.

De heer Beertema (PVV):

Ik zie die lappendeken niet. Ik zie alleen dat er buitengewoon urgente problemen waren die onderkend werden door het bedrijfsleven, door al het voortgezet onderwijs, door het hoger onderwijs. Die partijen werden in die doorlopende leerlijn geconfronteerd met enorme problemen. We hebben toen gezegd: als we een snelle slag willen slaan, moeten we beginnen bij de pabo's. De heer Grashoff is het daar weer niet mee eens. Hij zegt gewoon: nee, dat moet heel ergens anders beginnen. Als je tot een snelle kwaliteitsverbetering wilt komen, moet je toch bij die beginnende meesters en juffen zijn? Die moeten wel kunnen rekenen en spellen. Dan druppelt dat toch door naar de kinderen die ze daarvoor in die klassen hebben? Dat is toch de snelste manier? Wat wil de heer Grashoff dan?

De heer Grashoff (GroenLinks):

Ik denk dat de heer Beertema het met mij eens is dat we het niet hebben opgelost. We hebben alleen een extra drempel opgeworpen en die heeft geleid tot minder studenten op de pabo. Zo hebben we over een paar jaar helemaal geen juffen en meesters voor de klas staan. Als het probleem is dat ze beter moeten leren rekenen en dat ze beter moeten zijn in taal, dan moeten we ze dat leren. We moeten dan geen drempels opwerpen en zeggen: je moet het kunnen, want anders word je niet toegelaten. Daar gaat het om. Dat is een andere manier om hiermee te omgaan. Ik ontken het probleem niet, maar probeer het als voorbeeld te nemen om daarmee op een andere manier om te gaan.

Ik kom nog even terug op de brede brugklas. Het aantal scholengemeenschappen en brede brugklassen daalt jaar in, jaar uit. Waar oorspronkelijk weleens werd gedacht over een brugperiode van twee jaar, is die teruggebracht tot een jaar. Steeds vaker vinden we categorale gemeenschappen en homogene brugklassen. Dat is jammer, want de brede brugklas biedt voordelen en is voor een deel ook een vorm van compensatie voor het heel vroege selecteren. Dat haalt op deze manier het evenwicht uit het onderwijsbestel. Kinderen in een brede brugklas maken makkelijker de overstap naar een hoger opleidingsniveau; daar is onderzoek naar gedaan. Zij leren ook beter met elkaar om te gaan. Het zou ook perfect passen in het doel dat vrij algemeen wordt omarmd, volgens mij ook door de bewindspersonen, om te bekijken hoe je naar een maatwerkdiploma toe kunt. Als je dat wilt, zit je niet goed met dat heel vroege selecteren en het in die kolommen duwen. Je kiest dan een model dat niet past bij de benadering van het maatwerkdiploma. De enkelvoudige schooladviezen horen daarbij. Als je alleen nog enkelvoudige schooladviezen geeft, wat is er dan makkelijker om de kinderen dan ook maar in enkelvoudige brugklassen te stoppen? Die twee dingen hangen samen. Ik heb er al een vraag over gesteld. Is de staatssecretaris bereid een actieplan te maken om de brede brugklas en het daarbij behorende meervoudig advies te behouden, te versterken en te stimuleren? Zou hij daarbij specifiek willen kijken naar de mogelijkheden om in ieder geval de perverse prikkels uit de financiering te halen en goede prikkels in te bouwen?

Ik ga over naar een ander onderwerp: de financiering van het primair onderwijs. Er zijn nu dalende leerlingenaantallen, maar vanaf 2019 worden weer licht stijgende leerlingenaantallen verwacht. Nu is er sprake van uitstromende docenten en hoge kosten voor werkloosheidsuitkeringen, maar straks komen wij weer docenten te kort. Ik leg hier heel concreet de vraag aan de staatssecretaris voor of wij de jaren 2016 tot 2018 moeten zien als een overbrugging en of wij de dalende leerlingenaantallen in het po niet langer zouden moeten doorberekenen in een dalende financiering. Nu snijden wij onszelf in de vingers. Kan deze systematiek een rol spelen in de manier van ramen? De heer Slob heeft hier ook al een opmerking over gemaakt. We kunnen wellicht een betere systematiek voor die overgangperiode bedenken.

Door het onderwijs aan vluchtelingenkinderen is de druk op de scholen groot. Iedereen heeft recht op onderwijs. Ik zou bijna zeggen: zelfs de heer Beertema was het op dit punt met ons eens. Het is van groot belang dat wij

investeren op basis van integratiedoelen en de kansen voor mensen. Hierover zijn uitspraken gedaan, recentelijk onder meer in de motie van de heren Klaver, Slob en Pechtold. De staatssecretaris heeft daarop een brief geschreven waarin hij uitgebreid ingaat op de materie. Er is niets mis met die brief, maar daarin wordt niet kernachtig de vraag beantwoord hoe het nu met het geld zit. Eigenlijk wordt er geen getal in die brief genoemd. De staatssecretaris schrijft wel dat hij geen schatting kan maken van de verwachte instroom, maar dat het geraamde budget voldoende is. Dit lijkt mij een gevalletje van een rekentoets voor de staatssecretaris, want dit kan natuurlijk niet kloppen.

Ik krijg graag op heel korte termijn concrete aanvullende informatie over de vraag hoe het nu zit met die bekostigingssystematiek. Welke extra bedragen zijn er? Wat verstaat de staatssecretaris onder maatwerk? Welke criteria worden gehanteerd voor dit maatwerk? Op welke termijnen zijn er extra bedragen beschikbaar? Hoe verhouden die zich tot de gewichtenregeling? De heer Van Meenen heeft hier een vraag over gesteld.

Voorzitter. Ik ga nu een klein beetje over mijn spreektijd heen, maar dat neem ik voor lief. Ik zal dit op een andere manier oplossen.

De staatssecretaris schrijft in zijn brief dat asielzoekerskinderen vaak langer dan een jaar begeleiding nodig hebben. Ik krijg graag een reactie op de vraag hoe dit doorwerkt in de bekostigingsstructuur. Er is veel onzekerheid bij de scholen en zelfs als het systeem goed in elkaar zou zitten, dan nog kunnen wij uit de reacties van het onderwijsveld afleiden dat de onzekerheid op dit moment fruikend is.

Ik ga nu over naar de positie van de geneeskundestudenten. Mijn collega Ganzevoort heeft bij de behandeling van het voorstel in de Eerste Kamer de coschappen al aan de orde gesteld. Hij was toen al van mening, en ik deel dit, dat dit een serieus vraagstuk is. Ik zeg dit niet om systemen ten principale aan de orde te stellen, maar wel omdat hier sprake is van een zeer bijzondere en uitzonderlijke positie. Het is de enige driejarige masteropleiding die voor een belangrijk deel bestaat uit coschappen. Dit betekent dat mensen werken in academische ziekenhuizen. Ik heb helaas de pech gehad dat ik de afgelopen twee jaar het academisch ziekenhuis in Rotterdam moest frequenteren en toen is wel gebleken dat de directe tests vrijwel altijd worden afgenomen door coassistenten. Zij zijn gewoon gratis arbeidskrachten in de ziekenhuizen. Ik vraag de minister om nogmaals met haar collega van VWS te kijken naar een vorm van stagevergoedingen. Dit raakt niet direct aan het studievoorschotstel, want het probleem bestond al. Ik zeg er echter wel bij dat het er voor deze groep met het studievoorschotstelsel niet beter op is geworden. Ik zie de heer Van Dijk al uit zijn stoel komen. Ik ben het ermee eens dat de zaak er niet eenvoudiger op is geworden. Hiervoor moet een oplossing komen. Ik vind de brief van de minister echt teleurstellend. Drie kwart jaar nadat het probleem is aangekondigd een brief met "njet" erin kan niet.

De heer Jasper van Dijk (SP):

Ik sta zeker op uit mijn stoel, want de heer Grashoff is een van de aanrichters van de schade. Hij moet daar niet omheen draaien. GroenLinks was voorstander van dit beruchte schuldenstelsel, samen met D66, de PvdA en de VVD. Nu is hij boos omdat geneeskundestudenten worden getroffen. Zijn collega in de Eerste Kamer heeft het aan de orde gesteld. Fantastisch! Zijn collega in de Tweede Kamer, zijn huidige fractievoorzitter, had dit echter ook al lang kunnen weten. En wij hebben het allemaal aan de orde gesteld. Dus voor de heer Grashoff geldt net als voor de heer Van Meenen: fijn dat u het nu agendeert, maar wij wisten het allang. Erkent de heer Grashoff dat of niet?

De heer Grashoff (GroenLinks):

Ik erken dat al net zo lang als de heer Ganzevoort. Hij heeft dat aan de orde gesteld. Dit past naadloos in de lijn die ook door de heer Klaver is uitgezet. We moeten kritisch naar dit stelsel blijven kijken. Waar ongewenste effecten zouden kunnen optreden, moet je inderdaad durven bijsturen. Dat is iets anders dan een heel stelsel ter discussie stellen. Ik ga nu even iets herhalen: die discussie met de SP vind ik altijd wel het meest bijzonder. Het was in de Nederlandse situatie het meest denivellerende stelsel dat we konden bedenken; met de basisbeurs was er namelijk een enorme inkomensoverdracht van lagere naar hogere inkomens. Ik heb nooit begrepen dat de SP de gedachtelijn van het voorschotstelsel niet heeft kunnen volgen.

De heer Jasper van Dijk (SP):

Dit kwam er een beetje boos uit. Maar ja, dat komt natuurlijk doordat GroenLinks er nu een beetje mee zit dat het buitengewoon neoliberal het profijtbeginsel heeft verdedigd, samen met de VVD en die andere twee partijen. Dat stelt mij dan weer zeer teleur. U had daar nooit in mee moeten gaan.

Maar goed, dat was de grote discussie. We gaan het nu weer over geneeskunde hebben. De heer Rog vroeg terecht: zullen we dit concreet maken en financieren uit dat leenstelsel — waar u zo voor was — omdat de schade daaruit is ontstaan? Bent u daar wel voor?

De heer Grashoff (GroenLinks):

Op dit moment sluit ik vormen van dekking op de een of andere manier niet uit. Maar het gaat er niet om dat er sprake is van een kwestie die raakt aan het stelsel. Dit moet worden opgelost. Wat mij betreft ligt er een belangrijke verantwoordelijkheid in de VWS-hoek. Ik heb het niet voor niets over stagevergoedingen. Daarover zouden we het moeten hebben. Ik kan u verzekeren dat ik best mee wil kijken naar een motie van de heer Rog, maar ik denk dat ik hierover zelf een motie indien. Dan maken we dit ook concreet.

Nu het passend onderwijs. Ik houd het kort, want ik zie dat ik nu echt door mijn tijd heen ben. Wij staan achter de principes van het passend onderwijs, maar dit is wel een behoorlijk probleem aan het worden. De kritieken zijn niet mals. Ik kan maar één ding zeggen in de richting van de staatssecretaris: los het op, los het snel op. Thuiszitten is niet acceptabel. De situatie die zich nu voordoet in het reguliere onderwijs is niet acceptabel. Het woord "pgb" dringt zich op. Misschien moet de staatssecretaris bij zijn collega van VWS gaan informeren naar wat dat woord precies betekent, maar deze manier van uitvoering van het passend onderwijs dreigt voor deze staatssecretaris een pgb 2 te worden. Dat zou ik hem niet toewensen. Pak dit op, los het op en maak er wat goeds van.

De heer Van Meenen (D66):

Dit is mij uit het hart gegrepen. In mijn eigen inbreng deed ik het voorstel om het recht op onderwijs wettelijk te verankeren, ook als bouwsteen om de positie van ouders en leerlingen in het verband van passend onderwijs te versterken. Hoe kijkt de GroenLinks-fractie daarnaar?

De heer Grashoff (GroenLinks):

Ik ben het daar hartgrondig mee eens. Ik ben het er evenzeer mee eens dat bij het recht op onderwijs, de plicht van een opleiding hoort om stageplekken te regelen. Dit hoorden we al in het interruptiedebatje met mevrouw Jadnanansing.

De heer Bisschop (SGP):

Voorzitter. Ik wil het hebben over een viertal onderwerpen. Allereerst wil ik stilstaan bij het onderwijsbestel. Daarna wil ik ingaan op de informatievoorziening door scholen. Vervolgens spreek ik over onderwijsachterstanden. Ten slotte zeg ik nog iets over Europa.

Eerst het onderwijsbestel. Meer ruimte voor nieuwe scholen. Dat was de inzet van de regering, in 1916 welteverstaan. Met een voorstel om de Grondwet te wijzigen werd de financiële ondersteuning voor allerlei vormen van onderwijs grondwettelijk verankerd. Of dit voorstel tegemoetkwam aan de maatschappelijke behoefte, was geen vraag. De maatschappelijke onvrede over het oude stelsel was groot. Het besef dat het hoog tijd was om deze splijtzwam in het volk weg te nemen, werd breed gevoeld. Het resultaat is naar de indruk van de SGP toen en sindsdien behoorlijk geslaagd. Nederland kreeg definitief geen staatsonderwijs en geen staatsscholen, maar maatschappelijk georganiseerd en maatschappelijk verankerd onderwijs.

100 jaar later zet de regering opnieuw de ruimte voor nieuwe scholen op de agenda. De regering heeft aangekondigd om in 2016 met een wetsvoorstel te komen. Dat klinkt prachtig. De doelstelling als zodanig vindt de SGP prima.

De analyse en de uitwerking baren echter behoorlijk wat zorgen. Allereerst lijkt de noodzaak van het voorstel niet breed en diep gevoeld te worden. De regering schrijft in haar brief iets over verzuiling en veranderde omstandigheden. Is daarmee voldoende en afdoende aangetoond dat ouders massaal op een aanpassing van het onderwijsbestel zitten te wachten? De problemen die worden genoemd, concentreren zich vaak op een beperkt aantal problematische situaties. Los die op, zou ik zeggen. De SGP heeft niet de indruk dat het land wordt verscheurd door deze kwestie. Waarom is er zo weinig maatschappelijke beweging over deze ingrijpende beoogde wijziging? Waarom wordt over dit ingrijpende voorstel, een wijziging van het onderwijsbestel, geen maatschappelijk debat geëntameerd? Het is een beetje vergelijkbaar met het debat over het curriculum Onderwijs 2032. De SGP houdt het gevoel dat dit vooral een bestuurlijk project is waarin de behoeften van ouders nog niet echt zijn onderzocht. Ik verneem graag een reactie hierop van de bewindspersoon.

De SGP vraagt zich ook af of het voorstel op het juiste moment komt. Laten we eens kijken naar onderwijsland: er zijn grote wetten zoals de Wet passend onderwijs in uitvoering gegaan, er spelen grote decentralisaties richting de gemeenten die het onderwijsveld raken, er is een uitdaging om krimp hanteerbaarder te maken, er komt een wetsvoorstel over een toekomstbestendig onderwijsaanbod en vandaag is een initiatiefvoorstel over de herinrichting van het onderwijstoezicht de revue gepasseerd. Al die ontwikkelingen hebben grote invloed op de keuzevrijheid van ouders. Is het dan verantwoord om parallel aan al deze ontwikkelingen een grote stelselwijziging door te voeren? Kunnen we de effecten wel voldoende beheersen als er zo veel dingen tegelijk spelen? Hebben we als overheid de handen niet ruimschoots vol aan het zorgvuldig implementeren van allerlei in gang gezette veranderingen? Ik refereer aan een punt dat verschillende collega's al uitvoerig benoemd hebben, namelijk de spanningen die er zijn rondom de invoering van passend onderwijs. Hoe krijgen dat op orde? Moeten we daar niet alle energie in steken?

De SGP is er voorstander van om met overzichtelijke stappen te beginnen, zoals het verlagen van de stichtingsnormen, voordat we met plannen als richtingsvrij plannen beginnen.

Het voorstel van de regering betekent dat een groot aantal scholen met opheffing wordt bedreigd. Deze scholen merken dat nu al. Het is de schaduwwerking van het aangekondigde plan. Wethouders geven in contacten met scholen soms al aan dat zij ervan uitgaan dat de school gesloten zal worden. Scholen krijgen dus nu al met de negatieve effecten te maken, terwijl de plannen nog lang niet zijn ingevoerd en er veel onduidelijkheid bestaat over de uitwerking. Hoe gaat de staatssecretaris de positie van deze scholen waarborgen, zo lang nog niet duidelijk is wanneer en hoe de plannen gaan werken?

Verder vindt de SGP het voor maximaal draagvlak van belang dat de laatste scholen van een richting zo veel mogelijk worden uitgezonderd. Deelt de staatssecretaris die inzet? Het gaat immers om scholen die anders na een aantal jaren gesloten moeten worden, terwijl ze vaak naar volle tevredenheid van ouders functioneren. Het zou vreemd zijn als de plannen die ouders moeten helpen, juist de behoefte van ouders in de weg staan.

Het tweede punt is de informatievoorziening richting de school. Voordat we beginnen te werken aan meer keuzevrijheid, is het van belang dat ouders goede informatie hebben over de keuzes die er zijn. Het plan van de regering om scholen beter op de kaart te krijgen, is uitstekend. De SGP is echter wel beducht voor verwarring of wildgroei aan initiatieven. We hadden naast bestaande informatie in de begroting en van de inspectie, al Vensters voor Verantwoording/Scholen op de kaart. Vervolgens komt de regering met een nieuw dashboard, dat afwijkt van de inrichting van Vensters voor Verantwoording/Scholen op de kaart. Hoe is dit te rijmen met de ambitie om eenduidigere informatie te ontwikkelen? Ook hierbij geldt weer de vraag of we niet te veel middel op middel, maatregel op maatregel stapelen. Door deze cumulatie is er geen tijd en rust om het beleid echt zorgvuldig te implementeren. Er moet namelijk nog zo veel anders gedaan worden. Wij pleiten voor eenduidige informatieontwikkeling. Laten wij dan vooral bekijken wat er is en laten wij dat dan, voor mijn part, uniformeren. De eerste behoefte van de SGP is niet dat er meer informatie wordt aangeleverd. Het gaat erom wat wij met de beschikbare informatie doen. Behalve het vermeerderen van de informatie ontbreekt volgens de SGP in het actieplan het verminderen van de administratieve belasting voor de scholen. Kan de staatssecretaris garanderen — ik onderstreep dit woord — dat het beoogde dashboard geen extra administratieve last, verantwoordingslast of hoe je het ook maar wilt noemen, voor de scholen met zich zal meebrengen? Hoe gaan we ervoor zorgen dat scholen via één weg in plaats van via meerdere kanalen informatie moeten aanleveren?

Dan kom ik op de onderwijsachterstanden. Steeds meer kinderen van vreemdelingen zullen de komende tijd de Nederlandse scholen binnenstappen. Met dat gegeven moeten we gewoon rekening houden. Het is terecht dat van allerlei kanten hiervoor aandacht wordt gevraagd. Voor een goed onderwijsaanbod is het budget voor onderwijsachterstanden van groot belang. Het is dan vreemd dat dit budget alleen maar afneemt, terwijl de uitdagingen voor scholen niet afnemen. Het budget is afhankelijk van het opleidingsniveau van ouders. Een collega wees er ook al op. De vaststelling van dit niveau blijkt echter een groot knelpunt te zijn. Scholen lopen tegen de merkwaardige situatie aan dat kinderen van ouders uit het Nederlandse vmbo nog eerder in aanmerking komen voor extra financiering dan kinderen van ouders uit ontwikkelingslanden. Waarom wordt in Nederland binnen het beroepsonderwijs wel onderscheid gemaakt in de bekostiging, maar niet in Polen? Waarom levert een leerling die tot zijn 16de naar school is geweest in Nigeria geen geld op voor een school, terwijl dat in Nederland wel kan? De SGP vindt het onbevredigend dat de staatssecretaris niet concreet op zulke vragen van scholen ingaat.

Wanneer er verwezen wordt naar de onafhankelijkheid en de expertise van uitvoerende organisaties mogen we ook rekenen op een stevige onderbouwing. Kan de regering toezeggen dat zij schriftelijk zal ingaan op de problemen rond de vaststelling van het opleidingsniveau van ouders? Wil de regering reageren op het onderzoek

van het Kohnstamm Instituut van mei van dit jaar, waaruit blijkt dat het opleidingsniveau van beide ouders en etniciteit toegevoegd moeten worden aan de beoordeling?

Tot slot kom ik op Europa. Burgers die in Europa wonen en in Nederland werken, kunnen studiefinanciering krijgen voor hun kinderen. Dat is natuurlijk prima als die kinderen ook in Nederland studeren. Daarmee kan het vrije verkeer worden ondersteund. Het probleem is alleen dat het Europees Hof ook wil dat deze kinderen recht hebben op Nederlandse studiefinanciering terwijl zij in het land van herkomst studeren, en dat terwijl het leven in bijvoorbeeld Polen veel goedkoper is. Dat is de SGP te gortig. Zo is het in Europa ook nooit bedoeld. De minister heeft dit in Europa aangekaart; waarvoor dank. Er was van verschillende kanten bijval. Dat is natuurlijk mooi, maar wat gaat er nu concreet gebeuren? Komt er ook een voorstel om dit beter te regelen en lidstaten de ruimte te geven om hierin beleid te voeren waartoe zij gerechtigd zijn krachtens hun eigen nationaliteit en soevereiniteit?

De heer Duisenberg (VVD):

Na het betoog van de heer Bisschop kom ik nog even terug op de transparantie en de informatievoorziening. Voordat ik mijn vraag stel, zeg ik dat ik het helemaal, honderd procent, met de heer Bisschop eens ben dat je niet allerlei verschillende informatiestromen moet krijgen. Ik denk dat dit een heel terechte opmerking is. Is de heer Bisschop het eens met de opmerking die ik in mijn inbreng heb gemaakt dat je op de meest efficiënte manier een relatie zou moeten kunnen leggen tussen het geld dat is geïnvesteerd en de uiteindelijke uitkomsten daarvan, zeker bij extra intensiveringen voor jonge leraren of extra lerarenkwaliteit?

De heer Bisschop (SGP):

Ik dank de heer Duisenberg voor deze verhelderende vraag. Ik hoop dat het antwoord ook enigszins verhelderend is. Op het moment dat er gelden beschikbaar komen, die 150 miljoen bijvoorbeeld waar wij het over hadden en die in feite is gekoppeld aan personeelsbeleid, dan zou ik er voorstander van zijn dat daarbij als enige verplichting wordt opgenomen dat in het jaarverslag zichtbaar wordt gemaakt wat er gebeurd is met het bedrag dat in dat kader naar de school is gegaan. Dat betekent dus nauwelijks een extra verantwoordingslast, alleen krijgt de accountant er een controlemomentje bij. Op die manier minimaliseer je de administratieve druk en geef je toch een maximum aan inzicht. Als je dat soort simpele ingrepen kunt organiseren, moet je dat vooral doen. Natuurlijk heb je er behoefte aan om te weten wat er met het geld gebeurt als je er nu die 150 miljoen inpompt, of een andere keer tweehonderd-en-zoveel miljoen. Ik weet wel wat ermee gebeurt als ik om me heen kijk en als ik op werkbezoeken ben op scholen. Dan zie ik dat het geld inderdaad vooral gebruikt is om heel veel achterstallig onderhoud weg te werken. Dat was er gewoon. Het zat aan alle kanten klem. Scholen moesten jaar op jaar 1, 2 of 3 fte bezuinigen. Ik geef het u te doen, dat hakt er echt massief in. Heel veel van dat geld is gebruikt om de bezuiniging op het personeel te voorkomen. Het bedrag is dus wel benut voor het personeelsbeleid, maar dat is niet zichtbaar geworden. Met een kleine alinea in een jaarverslag kun je dit al inzichtelijk maken. Dan snapt iedereen dat het geld niet verdampt is, maar benut is waar het voor bedoeld was. Het is dan alleen niet benut voor uitbreiding, want die mogelijkheid was er niet, maar voor behoud van een en ander. Op die wijze kan het.

De heer Krol (50PLUS):

Voorzitter. Normaal gesproken zouden de mensen dit debat thuis kunnen volgen via internet of via de kabel, als ze daarvoor betalen. Op dit moment is dat even niet het geval omdat de zender nodig is voor een persconferentie. Van kabeltelevisie kun je alleen maar gebruikmaken als je betaalt. 50PLUS wil heel graag dat mensen zonder drempels en zonder betaling de debatten thuis kunnen volgen. Dat zult u toch met mij eens zijn, mevrouw de voorzitter? Mijn vraag is daarom de volgende. Is het kabinet bereid om de zender in het

standaardzenderpakket te plaatsen? Het liefst ziet mijn fractie dat die ook gratis wordt aangeboden via Digitenne. Graag ontvang ik op dit punt een reactie met toelichting.

50PLUS maakt zich zorgen over het onderwijs aan jonge, leerplichtige vluchtelingen. Met name de sterke groei van vluchtelingenstromen brengt grote uitdagingen met zich mee. Er is weliswaar een ondersteuningsprogramma voor docenten en voor scholen, maar dat sluit overbelasting op de werkvloer niet uit. De helft van de leerkrachten in het primair onderwijs ervaart nu al een te hoge werkdruk. Met dit in het achterhoofd vraag ik of de minister kan zeggen hoeveel leerplichtige vluchtelingen een reguliere school aankan zonder dat het ten koste gaat van de belastbaarheid van de leerkracht of van de kwaliteit van het onderwijs en welk effect de komst van leerplichtige vluchtelingen op de klassengrootte heeft. Hoe wordt de verhouding in groepen gemeten tussen leerplichtige vluchtelingen en leerlingen met een rugzakje ofwel het passend onderwijs?

Het budgettaire effect van het onderwijs aan leerplichtige vluchtelingen wordt geschat op enkele miljoenen. Volgens de minister worden die ingepast in de OCW-begroting. 50PLUS wil graag horen van welke post deze miljoenen worden gehaald.

De kwestie rondom de Rembrandt-schilderijen blijft 50PLUS bezighouden. Op 15 oktober bleek uit een artikel in de Volkskrant dat het nog niet duidelijk was of Nederland twee halve of toch een heel schilderij in zijn bezit zou krijgen. Altijd is gezegd dat de twee schilderijen als één kunstwerk in Nederlands-Frans bezit zouden komen maar er werd dus nog wel degelijk druk over onderhandeld. En daarna werd het weer stil. Graag vernemen we van de minister de huidige stand van zaken. Daarnaast wil 50PLUS graag meer weten over de medefinanciering door particulieren. De minister van Financiën heeft aangegeven het redelijk te vinden als het Rijksmuseum zijn bijdrage aan de aankoop zou leveren, al was het maar met een symbolisch bedrag. Is hier al meer duidelijkheid over?

De heer Van Meenen (D66):

Even een puntje van orde. Volgens mij is er een wetgevingsoverleg Cultuur en zijn wij hier bij elkaar om het over Onderwijs en Wetenschap te hebben. Ik weet niet of er een directe relatie tussen is en ik vind het verder ook niet erg hoor om nog een keer te luisteren naar het prachtige verhaal over de Rembrandt-schilderijen, maar het voelt op de een of andere manier wat vreemd aan in dit debat.

De heer Krol (50PLUS):

Ik zag zo'n mooie overeenkomst. Ik hoorde de heer Pechtold er juist voor pleiten dat wanneer ze in Nederland zijn, scholen naar alle musea in elke hoofdstad van elke provincie gaan om naar deze prachtige kunstwerken te kijken. Dus ik vond het hier wel op z'n plek.

In de leeftijdsgroep van 55 tot 65 jaar is ruim een op de vijf Nederlanders onvoldoende geletterd om zelfstandig maatschappelijk actief te kunnen zijn. Onder allochtonen van de eerste generatie is zelfs ruim een op de drie laaggeletterd. Het kabinet heeft daarvoor het actieprogramma Tel mee met Taal opgezet. Dat juichen wij van harte toe. Dit programma is echter gericht op mensen tussen de 16 en 65 jaar. Tot nu toe heeft de minister onvoldoende duidelijk weten te maken wat er nu precies gebeurt ter bestrijding van de laaggeletterdheid onder 65-plussers. Graag krijg ik hierop een reactie.

Volgens het Centraal Bureau voor de Statistiek maakt 80% van de 65- tot 75-jarigen weleens gebruik van het internet. Dat is een prachtig percentage, een van de hoogste percentages binnen de Europese Unie, maar voor een op de vijf van deze ouderen is internet ver van hun bed. Zij worden echter wel geacht op niet eens zo lange termijn al hun zaken met de overheid via internet te regelen. Denk bijvoorbeeld aan het recente nieuws over het al heel snel verdwijnen van de blauwe envelop bij de Belastingdienst. Wat vindt de minister daarvan? Is de minister voornemens ervoor te zorgen dat deze ouderen niet tussen wal en schip vallen?

Dan nog iets heel anders. 50PLUS wil graag een oordeel van de minister horen over het overdragen van het beheer van 31 monumenten aan de Nationale Monumentenorganisatie. Een van deze monumenten is de vesting in Naarden. Mijn 50PLUS-collega in Gooise Meren, waar Naarden onder valt, heeft gisteren voorgesteld om de vesting, als deze dan toch wordt afgestoten door het Rijk, onder het beheer van de gemeente te brengen, vanwege het unieke karakter van dit monument. Ook hierop krijg ik graag een reactie.

Tot slot kom ik op ons belangrijkste punt. Het kabinet spreekt regelmatig over het grote belang van onderwijs voor volwassenen. Daarover zijn wij het zeer met elkaar eens. In de beleidsagenda bij deze begroting wordt de vierde doelstelling voor het onderwijs van deze kabinetsperiode nog eens genoemd: aansluiting op de arbeidsmarkt. Wat 50PLUS betreft, straalt deze onderwijsbegroting dat onvoldoende uit. Van alle beschikbare onderwijsmiddelen gaat maar een belabberd klein deel naar het onderwijs voor volwassenen, terwijl het hebben en houden van aansluiting op de arbeidsmarkt voor iedereen, ook op latere leeftijd, van toenemend belang is. Meer aandacht voor het onderwijs aan volwassenen is nodig vanwege de steeds stijgende AOW-leeftijd en vanwege de werkloosheid, met name de langdurige werkloosheid, die onder 50-plussers onverminderd en buitenproportioneel hoog is. Om- en bijscholing is een onmisbaar instrument voor deze groep om nog kans te maken op de arbeidsmarkt. Onderwijs aan volwassenen is ook nodig vanwege het feit dat mensen in de huidige samenleving niet meer jaren bij een en dezelfde baas werken, omdat zij zichzelf willen blijven ontwikkelen en omdat de behoeften van de arbeidsmarkt veranderen. Een van de mogelijkheden is het levenlanglerenkrediet, dat is bedoeld om het volgen van onderwijs door volwassenen te faciliteren. Waarom is hiervoor een leeftijdsgrens van toepassing? Die leeftijdsgrens is in dit geval 55 jaar. Een 55-jarige moet nog twaalf jaar doorwerken. Dat is toch reden genoeg om die leeftijdsgrens te wijzigen? Waarom is hiervoor gekozen? Is een 55-plusser de investering niet meer waard? Het aanpassen van deze leeftijdsgrens zou toch veel verstandiger zijn? Nu lijkt het ons een gemiste kans. Graag hoor ik van de minister of zij hiertoe mogelijkheden ziet. Ik overweeg om hierover in tweede termijn een motie in te dienen.

Kort en goed, er is reden te over om meer budget beschikbaar te stellen voor het onderwijs aan volwassenen. Graag krijg ik hierop een reactie van de minister. Ziet zij kans om dit op korte termijn te realiseren? Erkent zij ook de noodzaak hiervan?

De heer Kuzu (Groep Kuzu/Öztürk):

Voorzitter. Het Nederlandse onderwijs is om trots op te zijn, zo laten internationale cijfers zien. Voor een tiende plek op het gebied van leesvaardigheid en een achtste plek op het gebied van natuurkunde, hoeft je je op internationaal gebied zeker niet te schamen. We horen bij de mondiale kopgroep. Maar hoe zorgen we ervoor dat we bij die mondiale kopgroep blijven? Tot 1900 verdubbelde de menselijke kennis elke eeuw, na de Tweede Wereldoorlog verdubbelde de menselijke kennis elke 25 jaar en in 2020, zo wordt voorspeld, zal de menselijke kennis elke 73 dagen verdubbelen. Elke vier jaar verdubbelt de totale hoeveelheid informatie op onze wereld. En wat zijn hiervan de gevolgen, moeten we onszelf afvragen. Twee tot drie miljoen banen op de Nederlandse arbeidsmarkt zullen verdwijnen door technologische ontwikkelingen. In wat voor wereld zullen onze kinderen dan opgroeien? Hoe blijft het Nederlandse onderwijs aansluiten bij een immer veranderende arbeidsmarkt en de wereld? Dat zijn de belangrijkste vragen waar we op onderwijsgebied voor staan.

De veranderende wereld noopt ons werk te maken van toekomstgericht onderwijs. DENK juicht het initiatief Platform Onderwijs2032 dan ook toe. DENK zou graag zien dat het initiatief een blijvend karakter krijgt. Zo kan het curriculum voortdurend worden getest aan de eisen van de tijd.

Dat we behoren tot de mondiale kopgroep, is natuurlijk vooral de verdienste van al onze betrokken leraren, maar we ondersteunen deze mensen helaas nog lang niet genoeg. We moeten leren om onze leraren lucht te geven. Speciale aandacht moet daarbij gaan naar de werkdruk en de daarmee samenhangende grootte van de klassen in het onderwijs. De klassen zijn te groot, zo zeggen leerlingen en leraren. 90% van de leraren heeft behoefte aan kleinere klassen. Wij zijn hierin duidelijk: niet ophokken maar opleiden moet het devies zijn. Weg met de onderwijslegbatterijen!

In veel situaties leiden te grote klassen tot gebrek aan persoonlijke aandacht voor leerlingen en een te hoge werkdruk voor leraren. DENK wil het kabinet dan ook oproepen om te onderzoeken wanneer kleinere klassen moeten en grotere klassen kunnen. De resultaten bieden vervolgens een opmaat voor het mogelijk invoeren van een maximumklassengrootte in bepaalde situaties.

Leraren moeten dus weer lucht krijgen om te ademen, en dat niet alleen in figuurlijke zin. Ook de luchtkwaliteit op veel scholen in Nederland is nog steeds niet op orde. De luchtkwaliteit op scholen doet ertoe. TNO toonde aan dat een goede ventilatie leidt tot 6% minder fouten bij taaltesten en 23% minder fouten bij rekentesten. Ook leidt een goede luchtkwaliteit tot minder ziekte onder leerlingen. Een goede lucht op scholen leidt dus tot betere prestaties en minder verzuim. Betere prestaties voorkomen achterstanden en minder verzuim bespaart ons kosten. Helaas wordt dit potentieel nog niet volledig benut. 23% van de basisscholen klaagt over een slechte ventilatie. Vorige maand bleek dat de luchtkwaliteit van 78% van de basisscholen in Arnhem onder de maat is. Ook op het gebied van temperatuur in de klaslokalen zijn er problemen. 70% van de lokalen in Nederland is te warm in de zomer en 40% is in de winter te koud.

Welke oplossingen dragen wij aan? De regering moet, wat ons betreft, de portemonnee hiervoor trekken, zoals zij dat ook deed bij het aanschaffen van de schilderijen van Rembrandt. De initiatieven voor de verbetering van het binnenmilieu in scholen uit het verleden waren een goed begin. Er is echter nog veel meer werk aan de winkel. DENK zal dan ook een amendement indienen om geld vrij te maken voor leerbare scholen. Hierbij stimuleren wij het gebruik van creatieve oplossingen. Plantenwanden in klassen zouden bijvoorbeeld goed kunnen werken. Een pilot in Haarlemmermeer toont dat ook aan.

Dan nog een punt over burgerschapsvorming in het onderwijs. Nederland heeft de mooiste Grondwet van de wereld. Als zetel van het Internationaal Gerechtshof heeft Nederland een traditie als voorvechter van mensenrechten. Het is de taak van het onderwijs om deze kernprincipes goed over te brengen. Op deze wijze leiden we tolerante, weerbare, betrokken en democratische burgers op. DENK juicht het dan ook toe dat er veel aandacht is voor burgerschapsvorming in het onderwijs. Dat is hard nodig. Nederland blijft internationaal helaas achter op dit gebied. De stijging van discriminatie-incidenten maakt duidelijk dat de boodschap van tolerantie uit artikel 1 van onze Grondwet beter overgebracht moet worden.

Wat stellen wij voor? Dat zijn drie dingen. Ten eerste, scholen moeten worden aangespoord om beter te evalueren en meer samenhang aan te brengen. De Onderwijsinspectie stelde vast dat maar weinig scholen de resultaten van het burgerschapsonderwijs evalueren. Ook zijn de activiteiten niet goed genoeg op elkaar afgestemd en wordt er weinig planmatig gewerkt.

Ten tweede willen wij een prominentere plek voor mensenrechten op scholen in het burgerschapsonderwijs. De kennis van mensenrechten in Nederland is onder de maat. Maak mensenrechten dus een kerndoel in het onderwijs en voeg het toe aan de burgerschapsopdracht.

Ten derde, denk ook aan het effect dat gemeenschappelijk onderwijs heeft op burgerschap. Een vroege scheiding van leerlingen naar niveau heeft invloed op burgerschapscompetenties. Langer samen leren leidt tot betere burgerschapsvaardigheden, zo blijkt uit onderzoek. In hoeverre neemt de minister dit mee bij de benadering van burgerschapsonderwijs?

Goed vreemdetalenonderwijs is van belang voor ons land. Kennis van vreemde talen draagt bij aan een goed economisch klimaat. Helaas zien we een kwalijke tendens in ons land. Het kennen en leren van meer talen wordt bij verschillende groepen anders uitgelegd. Door de meeste mensen wordt het leren en spreken van een vreemde taal gezien als een ontwikkeling, als iets ondernemends. Je bent dan een kosmopoliet die de internationale economie vooruit helpt. Maar bij mensen met een migrantenachtergrond wordt het gezien als een gebrek aan integratie. Bij het leren en spreken van een migrantentaal moet je onder het integratievergrootglas van minister Asscher. Dat is de dubbele maat die wij bij DENK zo hekelen.

Volgens DENK moeten we dan ook af van die tendens. Het leren van vreemde talen kan helpen om een economische brug te slaan tussen Nederland en landen van herkomst. Ook zijn veel landen van herkomst opkomende economieën. Is de minister dan ook bereid het onderwijs in meer talen beter te faciliteren, bijvoorbeeld door het stimuleren van deelklassen tussen scholen? Is de minister bereid om meer talen dan alleen Engels, Duits en Frans toe te voegen aan het vroege vreemdetalenonderwijs?

De heer Beertema (PVV):

Volgens mij zegt u het heel omslachtig, maar wilt u gewoon Turks als taal invoeren. Dat begrijp ik.

De heer Kuzu (Groep Kuzu/Öztürk):

Laat ik dat de kortzichtigheid van de PVV noemen. Ik heb het niet alleen over Turks maar bijvoorbeeld ook over Chinees, over Arabisch en over andere talen. Die landen zijn ook opkomende economieën. Ik begrijp dat u van Nederland een eiland wilt maken, maar de wereld is veel groter dan alleen dit land. Het is goed voor de handelsbetrekkingen van Nederland met andere landen dat wij en ook onze leerlingen in de toekomst meer talen spreken.

De heer Beertema (PVV):

Ik begrijp dat u gewoon Arabisch en Turks wilt, en Chinees voor die heel enkele Chinese leerling uit het land van herkomst, want het gaat om landen van herkomst. Dat zei u toch? Dan heb ik het over Arabisch en Turks. Dat is duidelijk.

De heer Kuzu (Groep Kuzu/Öztürk):

Het gaat niet alleen om de kinderen die uit het land van herkomst komen. Het zou heel goed zijn als Nederlandse leerlingen ook Chinees leren, want China is een opkomende economie. Het zou ook heel goed zijn als Nederlandse leerlingen andere talen leren dan alleen Engels, Duits en Frans.

De heer Duisenberg (VVD):

Hier wil ik toch ook wel even op reageren. De heer Kuzu is het wat handelspartners betreft toch met mij eens dat voornamelijk de Duitse en de Engelse taal belangrijk zijn? De heer Kuzu is enorm geïnteresseerd in maatschappelijke verschillen en maatschappelijke achterstanden, maar kort geleden is nu juist in een rapport van de Onderwijsraad vastgesteld dat die te maken hebben met goede geletterdheid, juist in de Nederlandse taal, die dat veroorzaakt. Dus mijnheer Kuzu, waarom komt u dan niet met een voorstel om juist daar focus op te leggen, in plaats van hier met een voorstel te komen dat wij de Turkse taal moeten gaan onderwijzen?

De heer Kuzu (Groep Kuzu/Öztürk):

U blijft het framen. Ik geef hier aan dat het niet alleen maar gaat om de Turkse taal maar om meerdere talen. U hebt inderdaad een punt dat Nederlands een kerndoel in het onderwijs is en een belangrijke taal. Dat is wat ons betreft ook de basis. Als daar achterstanden in zijn, ben ik de eerste die ervoor staat dat dat ook vooruit moet worden geholpen. Dat is zeker ook het geval. Ik heb het nu over het kopje "vreemdetalenonderwijs". Daarbij is het van belang dat wij Engels machtig zijn, dat wij Duits machtig zijn, dat wij Frans machtig zijn, maar u weet net zo goed als ik dat de verhoudingen in de wereld veranderen en dat landen waarmee wij handel drijven ook aan het veranderen zijn. In die zin zou het goed zijn als wij meerdere talen machtig zijn dan alleen die talen. Daar hoort Chinees bij, daar hoort Turks bij, daar hoort Arabisch bij, daar horen meerdere talen bij. Dat is ook altijd de kracht geweest van Nederland: wij zijn een internationaal georiënteerd land, we bedrijven handel met heel veel verschillende landen in de wereld en daarbij is het van belang dat wij onze talen machtig zijn en niet alleen kijken naar het nu, maar ook naar de toekomst, zodat we misschien ooit meer panda's krijgen van China.

Volgens DENK moet het onderwijs een bron van ontplooiing zijn voor iedere Nederlander. Iedereen, wat zijn afkomst, sociale status, seksualiteit of beperking ook is, moet zich gesteund voelen door het feit dat het onderwijs in Nederland aan iedereen gelijke kansen biedt. Maar is dat wel zo? Recent internationaal onderzoek wijst uit dat kenmerken van het Nederlandse systeem van voortgezet onderwijs — ik noem vroege selectie — de verschillen in leerprestaties tussen kinderen uit verschillende sociale milieus vergroten. DENK heeft de minister al eerder gewezen op het feit dat leerlingen met een migratieachtergrond mogelijk lagere adviezen krijgen dan andere leerlingen. Ze worden afgerekend op basis van hun afkomst en dat vinden wij onacceptabel.

Ik rond af met het laatste punt. DENK juicht het toe dat ten behoeve van professioneler onderwijs een verplicht lerarenregister in het leven wordt geroepen. Wij willen daar echter een punt aan toevoegen. Trouw berichtte dit jaar dat twee op de drie docenten moslimdiscriminatie in de klas zien, en 60% van de leerlingen die aangeven gediscrimineerd te zijn op school, geeft aan dat dit door een leraar is gebeurd. Dat kan niet. Zorg er dus voor dat daden van discriminatie en racisme door leraren ook in dat register worden opgenomen, zodat leraren die discrimineren nooit, maar dan ook nooit meer voor een klas kunnen komen te staan.

Het onderwijs is de levensader van onze samenleving. Zorg dat iedereen gelijke kansen krijgt. Steun onze leraren en maak onze school weerbaar.

De heer Van Klaveren (Groep Bontes/Van Klaveren):

Voorzitter. Het gaat niet goed met het Nederlandse onderwijs. Het niveau stagneert en dat betekent achteruitgang. Zo zijn de Cito-scores in het basisonderwijs al twintig jaar ongeveer gelijk, terwijl de ouders gemiddeld een stuk hoger zijn opgeleid. Dat is een zorgelijke ontwikkeling, stelde professor Dronkers jaren geleden al. Kinderen van steeds hoger opgeleide ouders moeten juist beter presteren, maar dat gebeurt dus niet. Zou het kunnen dat de diploma's van de betreffende ouders minder waard zijn geworden, dat het stempeltje gelijk is gebleven, maar dat de inhoud van het onderwijs achteruit is gegaan? Het lijkt er sterk op. Niet voor niets is er de afgelopen jaren een trukendoos aan lapmiddelen opengetrokken. Ik noem een rekentoets voor middelbare scholieren, taaltoetsen bij toelating tot hbo of universiteit en een extra intake-toets voor studenten aan de pabo.

Het gaat niet goed met het Nederlandse onderwijs. Malle linkse dromen om ook nog eens minder les te gaan geven of om de verschillen tussen vmbo, havo en vwo zo veel mogelijk op te heffen, gaan natuurlijk niet helpen. Oud GroenLinks-voorman Paul Rosemöller, thans voorzitter van de VO-raad, mag wat mijn fractie betreft dan ook snel iets anders gaan doen, net als al die andere overbodige managers in onderwijsbestuurslagen waar eigenlijk niemand in het onderwijs op zit te wachten.

Maar niet alleen het niveau staat onder druk, ook het curriculum, en dat raakt grotendeels aan een andere linkse droom, de multiculturele samenleving. Een op de vijf geschiedenisdocenten in de Randstad kan de Holocaust namelijk niet meer bespreken als gevolg van agressie door voornamelijk Turkse en Marokkaanse leerlingen. In Almere stond een antiwesterse stagiair voor de klas die Amsterdam, Parijs en Londen vijanden van de islam noemt en ISIS een joods complot. Onlangs bleek dat op het vwo een schoolboek in gebruik is dat stelt dat Israël slechts gesticht kon worden doordat joodse bankiers de Britten chanteerden. Zeer zorgelijk allemaal.

Een ander multicultiprobleem is uiteraard de recente asielcrisis. Ook het onderwijs wordt geraakt. De minister stelt dat de onderwijskosten die deze crisis met zich meebrengt, enkele miljoenen bedragen, maar wat is "enkele miljoenen"? Is dat 3 miljoen, is het 17 miljoen of is het 24 miljoen? En voor hoeveel jaar gaan we deze kosten zien? Voor hoeveel scholieren en voor hoeveel studenten, en ten koste van wat? Dat is allemaal onbekend.

Zoals ik al stelde: het gaat niet goed met het Nederlandse onderwijs en ik zou graag een reactie krijgen op de aangestipte punten.

Willen wij gezond en kwalitatief toponderwijs en willen wij dat er behalve Britse en Amerikaanse universiteiten ook Nederlandse universiteiten in de mondiale top tien staan, moeten er zaken veranderen. Wij pleiten voor privatisering van het hoger onderwijs. Juich strenge selectie aan de poort bij iedere instelling in het hoger onderwijs toe. Het gaat immers om kwaliteit, niet om kwantiteit. Stop met de mogelijkheid van eindeloze herkansingen op de pabo. Geef onze kinderen weer leraren van niveau. Sta pal voor de westerse waarden die onze cultuur groot hebben gemaakt en draag die ook uit, zeker in het onderwijs. Stop met al die malle managers die geen les geven, maar praten om het praten en stel kennisoverdracht weer centraal. Investeer in nieuwe leermiddelen en neem het onderwijs mee in de 21ste eeuw.

Kortom, laat de leraar weer leraar zijn, geef de leerling de kans het maximale te halen uit zichzelf en veroordeel de toekomst van Nederland niet tot de collectieve middenmoot.

De algemene beraadslaging wordt geschorst.

De voorzitter:

Het kabinet zal morgen reageren. Daarna zal de tweede termijn van de Kamer volgen. Ik schors de vergadering tot 16.00 uur. Dan zal er een extra regeling van werkzaamheden zijn.

De vergadering wordt van 15.49 uur tot 16.04 uur geschorst.